

Lise Öğrencilerinde Siber Mağduriyet, Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Ayşe Seven

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Eylül 2021
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Doç. Dr. Canan Zeki
Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Prof. Dr. Sibel Dinçyürek
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Sibel Dinçyürek

2. Doç. Dr. Yeliz Akıntuğ

3. Yrd. Doç. Dr. Behiye Akacan

ÖZ

Bu araştırmanın temel amacı lise öğrencilerinde siber mağduriyet, benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma Gazimağusa'daki liselerde 2020-2021 yılları arasında öğrenim gören 319 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Ölçeği puanlarının normal dağılıma uyma durumu Kolmogorov-Smirnov testiyle test edilmiş ve normal dağılım göstermediği saptanmıştır. Yapılan karşılaştırmalarda bağımsız değişken iki gruptan oluşuyor ise Mann-Whitney U testi, üç ve fazla gruptan oluşuyor ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Siber Zorbalık Ölçeği, Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar Spearman testi ile test edilmiştir. Araştırma bulguları siber mağduriyet ve benlik saygısının cinsiyet ve algılanan anne baba tutumuna göre anlamlı farklılık gösterdiğini ancak internet kullanım süresi ve sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark olmadığı yönündedir. Yaşam doyumu ve algılanan anne baba tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmasına karşın cinsiyet, sınıf düzeyi ve internet kullanım süresine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ayrıca, siber mağduriyet ve benlik saygısı arasında negatif yönlü ve anlamlı düzeyde korelasyon olduğu görülmektedir. Siber mağduriyet ve yaşam doyumu arasında ise pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyon olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Benlik Saygısı, Siber Mağduriyet, Siber Zorbalık, Yaşam Doyumu

ABSTRACT

The main purpose of the research is to examine the relationship between cyber-victimization, self-esteem and life satisfaction within high school students. The research consists of 319 students which studying at high schools in Famagusta between 2020 and 2021. The Personal Information Form, Cyberbullying Scale, Rosenberg Self-Esteem Scale and Life Satisfaction Scale were used as tools for the data collection. The normal distribution of results for each student was obtained with the Kolmogorov-Smirnov Test and it was found that the scores were not within the normal distribution range. Additionally, Mann-Whitney U Test was used if the independent variable consisted of two groups; and Kruskal-Wallis H Test was used if it consisted of three or more groups. The correlation of the scores between the Cyberbullying Scale, Self-Esteem and Life Satisfaction Scale were tested via the Spearman's Test. The research findings show that cyber-victimization and self-esteem differ significantly according to the gender and the perceived parental attitude, but they did not show any significant difference due to the internet usage time and the class. Although there is a significant difference between life satisfaction and perceived parental attitudes, there is no significant difference according to the gender, class and internet usage time. Moreover, it has been shown that there is a negative and statistically significant correlation between the cyber-victimization and self-esteem. Also, it has been revealed that there is a positive and statistically significant correlation between the cyber-victimization and life satisfaction.

Keywords: Cyberbullying, Cyber-victimization, Life Satisfaction, Self-Esteem

TEŞEKKÜR

Öncelikle, tez konusu fikrini oluşturan ve tez hazırlığı süresinde bana her türlü katkıyı sağlayan, tez sürecimde bana olan güvenini hiç yitirmeyen, sonsuz enerjisiyle beni motive ederek desteğini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli hocam Sayın Prof. Dr. Sibel Dinçyürek’e teşekkür ederim.

Bu tezin ortaya çıkmasında emeği geçen çalışma grubunu oluşturan öğrencilere çalışmaya katıldıkları ve öğrencilere ulaşmamda yardımcı olan öğretmen arkadaşlarıma yardımları için teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her zaman bana destek olan, bana inanan ve yanımda olduklarını hissettiren aileme teşekkür ederim.

Son olarak, eşim Deniz Kırmızı’ya bu süreçte bana gösterdiği sabır, hoşgörü ve destekten dolayı en içten teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
KISALTMALAR	xi
TABLO LİSTESİ.....	xii
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Önemi	7
1.3 Araştırmanın Amacı	9
1.3.1 Problem Cümlesi.....	9
1.3.2 Alt Problemler.....	9
1.4 Sayıtlar	10
1.5 Sınırlılıklar.....	11
1.6 Tanımlar	11
2 KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	13
2.1 Ergenlik Dönemi	13
2.1.1 Freud’un Psikoseksüel Kuramı.....	15
2.1.2 Erikson’un Psikososyal Kuramı	16
2.1.3 Piaget’in Bilişsel Gelişim Kuramı	18
2.1.4 Kolberg Ahlak Gelişimi.....	19
2.2 Siber Zorbalık ile ilgili Kuramsal Yaklaşımlar	20
2.2.1 Sosyal Ekolojik Kuram.....	20
2.2.2 Çevirimiçi Umursamazlık Etkisi (Disinhibition Effect)	22

2.2.3 Genel Saldırganlık Kuramı	22
2.2.4 Genel Gerginlik Kuramı	23
2.2.5 Üç I Kuramı (I cubed theory)	23
2.2.6 Rutin Aktiviteler Kuramı	23
2.3 Zorbalık ve Zorbalık Türleri.....	24
2.4 Mağdur Öğrencilerin Özellikleri	26
2.4.1 Pasif Mağdur.....	26
2.4.2 Masum Mağdurlar.....	26
2.4.3 Kışkırtıcı Mağdur.....	27
2.4.4 Olası Mağdur	27
2.5 Zorbalığın Yeni Yüzü: Siber Zorbalık	27
2.5.1 Siber Zorbalığının Görünmeyen Yüzü: Siber Mağduriyet	28
2.6 Siber Mağduriyete Neden Olan Siber Zorba Araçları.....	29
2.6.1 Anlık Mesajlaşma (Instant Messaging)	29
2.6.2 Sohbet Odaları (Chat Rooms).....	30
2.6.3 Elektronik Posta (E-Mail).....	30
2.6.4 Sosyal Ağ Siteleri (Social Networking Sites).....	30
2.6.5 Bloglar (Web Günlüğü-Web logs).....	31
2.6.6 Web siteleri (Web Sites).....	31
2.6.7 İnternet Oyunları (İnternet Games).....	31
2.7 Siber Mağduriyete Neden Olan Siber Zorbalık Çeşitleri	32
2.7.1 Şiddetli Tartışma (Flaming).....	32
2.7.2 Rahatsız Etme (Harrasment).....	33
2.7.3 Taciz/Tehdit (Cyberstalking).....	33
2.7.4 Sahte Profil Oluşturma (Impersonation).....	33

2.7.5 İstenmeyen bilgileri yayınlama/ortaya çıkarma (Outing).....	34
2.7.6 Aldatma/Yalan söyleme (Trikey).....	34
2.7.7 İftira atma/kötüleme (Denigraton).....	34
2.7.8 Dışlama (Exlusion).....	34
2.7.9 Saldırımı kaydetmek (Video recording of assaults).....	34
2.7.10 Sexting (Cinsel mesaj).....	35
2.8 Siber Mağduriyeti Geleneksel Mağduriyet İle Benzerlikleri Ve Birbirinden Ayıran Faktörler	35
2.9 Benlik Kavramı	38
2.9.1 Benlik Saygısı.....	41
2.10 Yaşam Doyumu.....	42
2.11 Siber Mağduriyet ile ilgili Yurtiçi ve Yurt Dışı Araştırmalar	44
2.11.1 KKTC’de Yapılan Araştırmalar.....	44
2.11.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	45
3 YÖNTEM.....	49
3.1 Araştırma Modeli	49
3.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	49
3.3 Veri Toplama Araçları.....	51
3.3.1 Kişisel Bilgi Formu.....	51
3.3.2 Siber Zorbalık Ölçeği.....	52
3.3.3 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	53
3.3.4 Yaşam Doyumu Ölçeği.....	53
3.4 Verilerin Toplanması.....	54
3.5 Verilerin Analizi.....	55
4 BULGULAR.....	56

4.1 Öğrencilerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarına Göre Dağılımı	56
4.2 Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları.....	57
4.3 Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Siber Zorbalık Ölçeği Puanları Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığına İlişkin Bulgular	58
4.4 Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Benlik Saygısı Ölçeği Puanları İle Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	60
4.5 Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığına İlişkin Bulgular	63
4.6 Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Ve Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	66
5 TARTIŞMA VE YORUM	67
5.1 Öğrencilerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Özelliklerinin Frekans Dağılımına İlişkin Analiz Sonuçlarının Tartışılması	67
5.2 Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Puanlarının Sosyo-Demografik Özellikler Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	70
5.3 Öğrencilerinin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Sosyo-Demografik Özellikler Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	73
5.4 Öğrencilerinin Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Sosyo-Demografik Özellikler Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması	77
5.5 Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması.....	80
6 SONUÇLAR VE ÖNERİLER	83

6.1 Sonuçlar	83
6.2 Öneriler.....	87
6.2.1 Araştırmacılara Öneriler	87
6.2.2 Uygulayıcılara Öneriler	88
6.2.3 İlgili Kurumlara Öneriler	88
KAYNAKLAR	89
EKLER.....	112
Ek A: Kişisel Bilgi Formu.....	113
Ek B: Siber Zorba Ölçeği	116
Ek C: Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri.....	118
Ek D: Yaşam Doyumu Ölçeği.....	120

KISALTMALAR

DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
RBSÖ	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
SPSS	Statistical Package for the Social Science
SZÖ	Siber Zorba Ölçeği
YDÖ	Yaşam Doyumu Ölçeği

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Frekans Analizi Sonuçları.....	49
Tablo 4.1: Öğrencilerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Frekans Analizi Sonuçları.....	55
Tablo 4.2: Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarına İlişkin Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları.....	56
Tablo 4.3: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Siber Zorbalık Ölçeği Puanlarının Mann-Whitney U Testi Ve Kruskal Wallis Testi İle Karşılaştırılmasına İlişkin Analiz Sonuçları.....	57
Tablo 4.4: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Mann-Whitney U Testi Ve Kruskal Wallis Testi İle Karşılaştırılmasına İlişkin Analiz Sonuçları.....	60
Tablo 4.5: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Mann-Whitney U Testi Ve Kruskal Wallis Testi Karşılaştırılmasına İlişkin Analiz Sonuçları.....	62
Tablo 4.6: Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Spearman Testi Analiz Sonuçları.....	64

Bölüm 1

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Ergenlik dönemi hem fiziksel hem de psikolojik olarak çok hızlı değişimlerin olduğu bir dönemdir. Bu çok hızlı değişim ergende karışıklık, yetersizlik ve güvensizlik gibi duygulara yol açabileceği gibi çoğu ergenlerde istenmedik davranışlara da neden olur (Açıkalın, 2009, sf.155). Birçok açıdan hızlı değişimlerin ve gelişimlerin olduğu bu dönemde ergenlerin teknoloji ile de yakından ilgilendikleri gözlemlenmektedir. Lise öğrencilerinin %80'i internet ortamında vakit geçirmektedir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Ceylan (2008)'e göre, teknolojik gelişmelere ilgi duyan ergenler teknoloji ile çok fazla zaman harcamaktadır. Bu dönemde psikolojik olarak gelişimini tamamlamamış olan ergen internetin neden olabileceği olumsuz sonuçlar açısından açık bir hedef konumunda ve risk altındadır (aktaran Altan ve Eldeklioğlu, 2009). Devlet Planlama Teşkilatı (2009)'un araştırmalarına göre 2008 yılında yaşa göre en fazla internet kullanımı 16-24 yaş arasındır. Öğrenim durumlarına göre ortaokul ve dengi gruplarda kullanım oranı %40.8 iken lise ve dengi grupların kullanım oranı %64'tür. Türkiye istatistik kurumu (2020) verilerine göre de 16-74 yaş arası kişilerin internet kullanım oranı %79'dur.

Teknolojinin hızla yayılarak, sosyal medyanın okul ortamında, ders aralarında, teneffüslerde, otobüste, akranları ile gittikleri sosyal ortamlarda dahi sürekli çevirim içi olmalarının arkadaşlık ilişkilerinin kalitesinde de etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ergenlerin %95 'inin farklı sosyal medya araçları ile internete

bağlanması, ilişkileri oluşturma ve sürdürme konusunda yeni yollar keşfetmelerine neden olmuştur (Lenhart, Purcell, Smith, ve Zickuhr, 2010). Ayrıca, internet teknolojilerini kullanım oranlarının yaygın olmasıyla birlikte internet nedeniyle olan olumsuzlukların da arttığı gözlemlenmektedir (Edur-Baker, 2013). Bu bağlamda, internet dünyamızda birçok olumlu yarar ve değişikliğe neden olmasının yanında gençler arasında çok yaygın olan siber zorbalık gibi olumsuz davranışlara da zemin hazırlamıştır (Kowalski, Limber ve Agatston, 2012, s.31). Geleneksel zorbalık olaylarında fiziksel olarak ortamdaki ayrılarak zorbalığın sıklığı, zarar, kapsamı gibi konulara getirilen kısıtlamayı öğrenciler artık getirememektedir. Zorbalığın siber ortama da taşınıyor olması zorbalık sorununu daha da olgunlaştıran bir etken oldu (Hinduja ve Patchin, 2006). Bu yönüyle, öğrenciler arasında uygulanan zorbalık davranışları arasında siber zorbalık adı verilen yeni bir zorbalık türünün oluştuğu gözlemlenmektedir (Ayas ve Horzum, 2010). Siber zorbalık, ergen saldırganlığının ve iletişim teknolojilerinin bir araya gelmesi ile oluşan bir yan ürün olarak ortaya çıkmakta ve endişe uyandırmaktadır (Hinduja ve Patchin, 2008). Bir başka ifade ile siber zorbalık, okullarda çok sık rastlanan zorbalık türünün internet ortamına taşınmış şeklidir (Erdur-Baker, 2013). Siber mağduriyet siber zorba mağduru olarak görülmektedir (Süslü ve Oktay, 2018). Siber mağduriyet siber zorbalığın yarattığı sonuç olarak da düşünülebilir.

Bu bilgilere paralel olarak, yaşları 12 ve 17 arasında değişen öğrencilerin %72'si son bir yıl içinde tekrarlayan siber zorbalığın yarattığı sonuç olan siber mağduriyet yaşadıkları bulgusuna rastlanılmıştır (Juvonen ve Gross, 2008).

İnternet teknolojilerinin lise öğrencileri arasında yaygın kullanım nedeniyle oluşan siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışları okul ortamında sıklıkla gözlemlenmektedir. Okul Psikolojik Danışmanlık ve Rehber Öğretmeni olarak

tarafımca yapılan gözlem dâhilinde, öğrencilerin okulda gerçekleşen bir tartışmayı sanal ortama taşıyarak sosyal medya hesaplarından arkadaşlarına yönelik olumsuz mesaj içeren video, resim, söz paylaşımı yapmakta olduğu, birbirlerine tehdit içerikli mesajlar yolladığı, dedikodu yayma veya sahte hesap oluşturma gibi siber ortamda yapılan davranışlarının rehberlik servisine başvuran lise öğrencilerinin başvuru nedenleri arasında sıklıkla görülmektedir. Okullar yüz yüze tam zamanlı eğitimdeyken internet teknolojilerinden kaynaklı bu davranışları öğrenciler arasında sıklıkla gözlemlenmekteyken dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgının KKTC’de de görülmesiyle birlikte Bakanlar Kurulu’nun yaptığı acil toplantıdan sonra 10 Mart 2020 tarihinden itibaren yüz yüze eğitime zorunlu olarak ara verildi (Tümkan & Tümkan, 2020). Bu tarihten itibaren, derslerin çevrimiçi ortama taşınması ve öğrencilerin çevrimiçi olarak sanal ortamlarda geçirilen zamanın artmasıyla birlikte öğrenciler ve öğretmenler tarafından bildirilen siber zorbalık ve buna bağlı olarak siber mağduriyetin artışı da rehberlik servisine başvuran öğrenciler ve öğretmenler arasında gözlemlenmektedir. Yukarda da belirtildiği gibi teknolojinin sürekli gelişerek büyüyen bir alan olması, ergenlerin internet teknolojilerini kullanım oranı KKTC’deki lise öğrencileri arasında fiziksel okul zorbalığının sanal ortama taşındığı ve siber mağduriyete yol açtığı gözlemlenmektedir. Tüm bunlara ek olarak Covid-19 salgını sonrası derslerin de çevirim içi sanal sınıf ortamlarına taşınması ile birlikte siber zorbalık ve buna bağlı olarak siber mağduriyetin öğrenciler arasında artış gösterdiği düşünülmektedir.

Türkiye’de yapılan ve 1752 ortaokul ve lise öğrencisinin katıldığı araştırma sonuçları öğrencilerin %31’inin siber mağdur olduklarını gösteren davranışlarla karşılaştıklarını göstermiştir. Yapılan bu çalışmada siber mağduriyet davranışları arasında en sık rastlananlar arasında internet ve cep telefonu gibi iletişim kanalları ile

aldıkları mesajlar ve yine bu kanallar aracılığı ile aranarak rahatsız edilme sayılabilir (Duman ve Bridge, 2019).

Teknoloji ile oldukça fazla zaman geçiren ergen için bu dönemde akran ilişkilerinin de oldukça ön planda olduğunu ve ergenlerin bu ilişkileri için fazlasıyla enerji harcadıkları söylenebilir. Akran ilişkisi ergenlik dönemindeki en önemli konulardan biridir (Bayhan ve Işıtan, 2010). Ergenlik çağında akran grupları gencin duygu, düşünce, davranış ve tutumları üzerinde büyük etkiye sahiptir. Ergenler, akran gruplarına daha yakın olabilmek için akran grupların koyduğu kurallara uymaya oldukça fazla enerji sarf ederler. Dış görünüş olarak arkadaş gruplarının giyim tarzından kişiliğine kadar ergenler karşılıklı olarak birbirlerini etkilerler (Kılıç, 2013, s. 100). Okul ortamı ergenlere eğitim ve öğretim olanaklarının yanında akranlarıyla sosyal ilişkide bulunmaları için de alan açmaktadır. Ergenler akran ilişkileri aracılığı ile birçok sosyal becerilerini geliştirirler. Ergenlerin akranları ile ilişkileri, bu ilişkide edindikleri değerler, beceriler ve birliktelikler ergenin kimlik gelişiminde önemli bir yere sahip olmasından dolayı akranlarının takdirini almak ve bir gruba dahil olmak için çabalarlar (Siyez, 2014, s. 39).

Okul ortamında akranları tarafından kabul görmeyen veya zorbalık mağduru olan ergenlerin kendileri ile ilgili ‘çirkinim’ ‘değersizim’ gibi kendileri hakkında olumsuz düşünceleri ve ‘okula gelmesem kimsenin umurunda olmaz’ gibi söylemlerle kendini önemsiz ve değersiz görme gibi olumsuz duygu ve düşüncelere sahip olduğu gözlemlenmektedir.

Ergenliğin başlarından itibaren bilişsel gelişimde ortaya çıkan değişimler ile birlikte ergenler kendileri ile ilgili soyut kavramlarla, daha organize ve tutarlı değerlendirmeler yaparlar. Ergenlerin yaptıkları kendilerine ilişkin bu tanımlama ve değerlendirmeler benlik saygıları ile ilişkilidir. Çocukluk yıllarına ek olarak, ergenlik

döneminde kendini değerlendirmede yakın arkadaşlıklar, romantik ilişki ve iş başarısı da yer alır (Siyez, 2014, sf. 34). Özellikle gencin kurduğu yakın arkadaşlıklar topluma açılabilmesinin vazgeçilmez parçası olmakla birlikte toplumsal ilişkilerine öncülük etmektedir. Arkadaşlar tarafından kabul görmek benlik saygısının önemli bir gerekliliğidir. Genç arkadaşlık ilişkilerinde hem kendi yetenek ve zekâsını kullanarak kendini kanıtlar hem de yardımlaşma ve paylaşma gibi karşılıklı duygusal etkileşimler ile arkadaşlık bağı oluşturur. Arkadaşlar gence adeta bir ayna görevi görerek kendi kişiliğini yansıtır ve böylelikle genç kendini tanır ve sınar. Arkadaş grubunda olan genç topluluğun eşit üyesi olmakla birlikte tek başına bir bireydir. Erişkin hayatında ilk adımların atıldığı bu dönemde arkadaş edinebilmek ve sürdürülebilir arkadaşlıkların olması kendi başına bir başarı ve ruh sağlığının bir ölçüsüdür (Yörükoğlu, 2000, s. 70). Yapılan bir çalışmada benlik saygısı düşük olan kişilerin siber mağdur olma sıklığının daha fazla olduğu görülmüştür (Hinduja ve Patchin, 2009). Zorbalık mağduriyeti düşük benlik saygısı, kaygı ve depresyon gibi ortak sonuçlara yol açabileceği gibi bazı öğrencilerde zorbalık için öncül olabilirler. Bir başka ifade ile, düşük benlik saygısına sahip, kaygılı ve depresif çocuklar zorbalık için iyi bir hedef olabilmektedir (Kowalski vd., 2012, s. 30).

Okul Psikolojik danışman ve rehber öğretmeni olarak yapılan gözlemlerim dahilinde okul ortamında geleneksel zorbalık mağduriyeti veya siber mağduriyet yaşayan öğrencilerin yaşam kalitelerini olumsuz değerlendirme gibi bilişsel süreçleri olduğu yapılan görüşmelerde gözlemlenmektedir. Bu yüzden araştırmada siber mağduriyet ve yaşam doyumu arasındaki ilişki de incelenmek istenmiştir. Yaşam doyumu insanların hayatlarının tümüne ilişkin yaptıkları olumlu bilişsel değerlendirmesini içerir (Flaspohler, Elfstrom, Vanderzee ve Sink, 2009). Kişilerin yaşam doyumlarını kısmen belirleyen etkenlerden birisi sosyal ilişkileridir

(Kahneman ve Kruger, 2006). Ash ve Huebner (2001)'e göre ergenlerin genel yaşam doyumlarını değerlendirmelerinde çeşitli kaynakların etkisi vardır. Bu kaynaklardan akranlarının önemli olmasının yanında aile ve okul yaşantıları yaşam doyumlarını değerlendirmelerinde önemli bir stresördür. Bir başka ifade ile ergenlerin hem içsel faktörleri hem de çevresel etkenlerinin yaşam doyumlarını anlamada önemlidir. Akran gruplarında meydana gelen kronik bir problemin ergenin yaşam doyumu üzerinde doğrudan olumsuz etkisi vardır. Buna bilgiye paralel olarak, Gilman ve Huebner (2006), yaşam doyumu yüksek olan ergenler yaşam doyumu düşük olanlara göre aile ve arkadaşları ile olumlu ilişkileri olduğunu, daha az endişe ve depresyon gibi içsel sorunlar yaşadıkları, umut düzeyleri ve kişisel kontrollerini daha fazla hissettiklerini belirtmişlerdir. Zorba veya zorbalık mağduru olan öğrencilerin aile, arkadaş, benlik, okul ve çevreden edindikleri doyum incelendiğinde zorbalığa karışmayan öğrencilere göre daha düşük doyuma sahip oldukları görülmüştür (Hiloğlu ve Önder, 2010).

Zorbalık sataşmaktan, şakalaşmaktan, yumruk atmaktan veya birisini itirmekten daha fazlasıdır. Öğrenciye lakap takmak, dedikodu yaymak, farklılıklarıyla veya kişiyle alay etmektir. Genellikle daha az güçlü olanlar hedefdir. Zorbalık, mağdurun yaşam doyumunu etkilemesinin yanında öz saygısına zarar vererek, depresyon, okuldan uzaklaşma, okul başarısını etkileme ve okul korkusu gibi sonuçlara neden olabilir. Bazı araştırmalara göre zorbalık mağdurlarının intihar etme riski zorbalığa uğramayan akranlarına göre daha yüksektir (Bearltsky, 2015). Yaşam doyumu çoğunlukla kişinin arkadaşları ile olumlu olan kişilerarası iletişimlerine ve aile içerisindeki kişilerin mutluluğuna bağlıdır (Doğan, 2014). Yapılan araştırmaların bulgularına bakıldığında sosyal ilişkiler ile yaşam doyumu arasında ilişki olduğunu görebilmekteyiz. Bu bağlamda, akran ilişkisi ergenin

yaşamında büyük yer kapladığı düşünüldüğünde, siber mağdur olmanın da ergenlerin yaşam doyumlarını etkilediği düşünülmektedir. Siber zorbalık ve buna bağlı olarak yaşanan siber mağduriyet tüm yaş grupları için evrensel bir sorundur. Yapılan çalışmalar siber mağduriyetin özellikle ergen gruplarının sosyal, duygusal ve okul ortamlarını olumsuz yönde etkilediğine dair vurgu yapmaktadır (Süslü ve Oktay, 2018). Ayrıca, sınıf seviyesi yükseldik sonra siber zorbalık davranışının arttığını gösteren araştırmalar (Ayas ve Horzum, 2011; Kowaski ve Limber, 2007) yer almaktadır. Siber zorbalığın sınıf seviyesi yükseldikçe artmasından yola çıkarak siber mağduriyet davranışının da arttığını düşünülmektedir. Ayrıca, yapılan literatür taramasından hareketle, ergenlik dönemindeki teknoloji kullanım sıklığı, ergenlik dönemindeki akran ilişkilerinin önemi ve ergen hayatına birçok yönden etki etmesi gibi yukarda da açıklamaları verilen nedenlerden dolayı bu araştırmada lise öğrencileri ile çalışılmıştır.

1.2 Araştırmanın Önemi

Teknoloji kullanımının hızla artması ve sosyal medya kullanımı ergenler ilişkilerindeki zorbalığı yeni bir alana taşıdığını ve bu yeni alanda öğrencilerin sanal ortamda arkadaşlarını tehdit etmesi, baskı uygulaması, heran çevrimiçi zorbalığa maruz bırakması gibi siber zorbalık ve buna bağlı olarak siber mağduriyetin öğrencilerin hayatına önemli bir yer kapladığı yapılan literatür taramasında ve görev aldığım okullarda gözlenmiştir.

KKTC’de Eğitim Ortak Hizmetler Daire’sine bağlı olan Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Araştırma Şubesi her yıl ortaokul ve liselerde rehberlik saatlerinde uygulanması için rehberlik çerçeve programını resmi internet sayfasından yayınlamaktadır. Yayımlanan bu çerçeve programlarda ortaokul ve lise dönemi rehberlik veya sınıf saatlerinde uygulanmak üzere çerçeve programlarında siber

zorbalık ile ilgili bilgilendirme ve etkinlikler yer almadığı gözlemlenmektedir. Okullarda bu konularda yapılan sınıf içi etkinlikler ve rehberlik etkinlikleri ile farkındalık yaratılmaya çalışılsa da siber zorbalık ve siber zorbalığın yol açtığı siber mağduriyet hakkında öğrencilerin yeterince bilgi sahibi olmadıkları düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmadan elde edilecek olan veriler ışığında lise öğrencilerinin siber mağduriyet, benlik saygısı ve yaşam doyumu ilişkisinin önemini ortaya koyarak, siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilgili konuların rehberlik çerçeve programına eklenmesi açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca, alanyazın incelendiğinde siber zorbalık ile ilgili birçok yerli ve yabancı kaynak olduğu görülmektedir. Ancak siber mağduriyet ile ilgili literatür taramasında KKTC’de lise öğrencileri ile siber mağduriyeti incelemeye yönelik yapılan fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda; siber mağduriyet, benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi planlanan bu çalışmanın ülkemizde yapılmış ve kendinden sonra yapılacak olan çalışmalara veri sağlaması açısından da önem arz edeceği düşünülmektedir.

Yukardaki sebeplerden dolayı, yapılan bu çalışmanın lise öğrencilerinin siber mağduriyeti, benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkileri araştırmak açısından da önemlidir.

Bu araştırmadan elde edilecek olan sonuçların Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Araştırma Şubesi’nin bünyesinde hazırlanan rehberlik çerçeve programlarının geliştirilmesine ve hazırlanan çerçeve program aracılığı ile de okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerine ışık tutabilecektir. Ayrıca, önleyici rehberlik alanına katkı sağlayabileceği ve daha ileri düzeydeki çalışmalara da olanak sağlayabileceği düşünülmektedir.

1.3 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin siber mağduriyeti, benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaca bağlı olarak aşağıda yer alan problem cümlesi ve alt problemlere yanıt aranacaktır.

1.3.1 Problem Cümlesi

Lise öğrencilerinin siber mağduriyeti, benlik saygısı ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3.2 Alt Problemler

Araştırmada temel probleme dayalı olarak aşağıda belirtilen alt problemler incelenecektir.

- I. Lise öğrencilerinin siber mağduriyeti cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- II. Lise öğrencilerinin siber mağduriyeti sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- III. Lise öğrencilerinin siber mağduriyeti internette geçirdikleri süreye göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- IV. Lise öğrencilerinin siber mağduriyeti algılanan anne tutumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- V. Lise öğrencilerinin siber mağduriyeti algılanan baba tutumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- VI. Lise öğrencilerinin benlik saygısı cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- VII. Lise öğrencilerinin benlik saygısı sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

- VIII. Lise öğrencilerinin benlik saygısı internette geçirdikleri süreye göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- IX. Lise öğrencilerinin benlik saygısı algılanan anne tutumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- X. Lise öğrencilerinin benlik saygısı algılanan baba tutumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- XI. Lise öğrencilerinin yaşam doyumu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- XII. Lise öğrencilerinin yaşam doyumu sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- XIII. Lise öğrencilerinin yaşam doyumu internette geçirdikleri süreye göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- XIV. Lise öğrencilerinin yaşam doyumu algılanan anne tutumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- XV. Lise öğrencilerinin yaşam doyumu algılanan baba tutumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
- XVI. Lise öğrencilerinin siber mağduriyet, benlik saygısı ve yaşam doyumu puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta mıdır?

1.4 Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları aşağıda belirtilmektedir.

- I. Araştırmanın örneklemini oluşturan Gazimağusa'ya bağlı okullarda öğrenim gören lise öğrencilerinin, kişisel bilgi formu ve test maddelerini içten ve yansız olarak yanıtlayacaklardır.

1.5 Sınırlılıklar

Bu araştırmadan elde edilecek bulgular neticesinde yapılan genellemeler, aşağıda belirtilen sınırlılıklar dahilinde geçerlidir.

- I. Araştırma 2020-2021 yılında Gazimağusa'ya bağlı okullarda öğrenim gören lise öğrencileri ile sınırlıdır.
- II. Araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişki düzeylerinin belirlenmesi kullanılan ölçekler ile sınırlıdır.
- III. Araştırma seçilen örnekleme yöntemi ile sınırlıdır.
- IV. Araştırma seçilen araştırma yöntemi ile sınırlıdır.
- V. Araştırma, çalışmanın problem durumunda sorulan sorular ile sınırlıdır.
- VI. Araştırma sonuçları, veri analizinde kullanılan istatistiksel teknikler ile sınırlıdır.
- VII. Araştırma, araştırmaya katılım gösteren lise öğrencilerin veri toplama amaçları dahilinde ölçeklere verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan temel kavramların tanımları aşağıda yer almaktadır.

Benlik Saygısı: Kişinin kendi öznel değerlendirmesi sonucunda elde ettiği benlik kavramının onaylanması sonucu ortaya çıkan beğeni halidir (Yörükoğlu, 2000, s. 105).

Sanal Gerçeklik: Kişilerin üzerilerine giydikleri görüntüleme donanımı yardımıyla, bilgisayar ortamında oluşturulan sanal bir dünyada gerçek hayattakine benzer nitelikte tecrübeler sunan ve objelerle etkileşimde bulunmasını sağlayan teknoloji olarak tanımlanabilir (Kayabaşı, 2002).

Siber Mağduriyet: ‘‘Bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla bir bireye ya da grubun, özel ya da tüzel kişiliğin, teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verici davranışlardan maddi ya da manevi olarak mağduriyet yaşaması durumudur’’ (Arıcak, Tanrıkulu ve Kınay, 2012).

Yaşam Doyumu: Bireyin kendi yaşam kalitesini bir bütün halinde bilişsel değerlendirmesi olarak ifade edilmektedir (Çivitci, 2007).

Bölüm 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ergenlik dönemi, siber zorbalık kuramları ve siber zorbalık, siber mağduriyet, benlik, benlik saygısı ve yaşam doyumu ile ilgili açıklamalara ve konuyla ilgili yurt içi ve yurt dışı araştırmalara yer verilmiştir.

2.1 Ergenlik Dönemi

Ergenlik, çocukluk ve yetişkinlik arasında kalınan ara döneme verilen addır (Kulaksızoğlu, 2007, s. 33). Amerikan psikiyatri birliği tarafından yayınlanan sözlükte ergenlik ‘ Fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan ve bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı, çok da belirli olmayan bir zamanda sona eren kronolojikbir dönemdir ve bu dönem hızlı fiziksel, psikolojik ve sosyal değişimlerle karakterizedir’ olarak tanımlanmaktadır (Çuhadarolu, 2008; akt. Siyez, 2013, s. 2). Stanley Hall’a göre ergenlik stres ve fırtınalı bir dönemdir. Hall, insanın kültürel temelleri fark etmesiyle birlikte ergenliği, ilkelikten uygarlığa geçiş dönemi olarak simgelemektedir. Hall’a göre çocukluk yıllarına kıyasla bu dönemde kişiler eğitilebilir niteliktedir (Siyez, 2014, s. 35).

Ergenlik dönemi için farklı yaş sınırlamaları getirilemesine rağmen bu dönemi kesin yaş sınırı ile ayırmak güçtür. Dünya Sağlık Örgütü 10-19 yaş arasını ‘ergen yaş grubu’ olarak tanımlamaktadır (Büyükgebiz, Engin ve Hiperlink, 2006, s. 11). Freud’un psikoseksüel kuramına göre ergenlik dönemi (12 yaş ve üzeri) genital döneme (Corey, 2015, s. 89), Piaget’in Bilişsel kuramına göre soyut işlemler

dönemine (12 yaş ve üzeri), Erikson'un psikososyal kuramına göre kimliğe karşılık kimlik karmaşasına (12-19 yaş arası), Kolberg Ahlak Gelişim Kuramı'na göre gelenek sonrası evreye gelmektedir (Siyez, 2014, s. 27). Sullivan'ın gelişim evrelerine göre ise 13-17 yaş arası erken ergenlik, 18 yaş ve 20'li yaşların başı geç ergenliktir (Burger, 2006, s. 181). Havighurst (1972)'e göre ergenlik 15 ve 18 yaş arasında olan lise çağına denk gelir.

Gençlik dönemi erinlik, ergenlik, gençlik gibi kendi içinde aşamalara ayrılmakta ve 12 yaşından 24 yaşına kadar devam etmektedir. Ergenlik dönemi lise yılları olarak düşünülebilir. Ergenliğin bu yıllarında kimlik arayışı ve gruba ait olma ihtiyacı onu farklı ideolojik grupların tesiri altına girmeye yönlendirebilir. Ergen eğer sağlıklı değerlendirmede bulunamazsa heyecanını olumsuzluk ve şiddet içeren davranışlara yöneltebilir (Yeşilyaprak, 2016, s. 54).

Ergenlik dönemi özgüven, okul, aile, karşı cinsle olan problemler ve akran problemlerinden dolayı depresyonda artış görülen bir dönemdir. Bu depresyonun nedenleri arasında çocukluk yıllarından getirdiği ihmal edilmişlik duygusu, sevgi eksikliği, ölümü merak gibi sebepler de yer alabilir (Açıkalın, 2009, s. 162).

Ergenlik, fiziksel, toplumsal ve bilişsel olgunlaşmanın yaşandığı dönemdir. Roberts Havihurts'a göre ergenlerin bu dönemde yerine yetirmesi gereken bazı gelişim görevleri vardır. Bu görevler arasında hızlı değişen bedensel özelliklerini kabul etmek, toplumsal rolünü gerçekleştirmek, akranlarıyla daha olgun ilişkiler yürütmek, ebeveynlerden duygusal olarak bağımsızlaşmak sayılabilir. Bunlara ek olarak, geleceği ile ilgili olarak meslek secimi, eş seçimi, aile yaşamına hazırlık yapmak, kendine ait bir ideolojiyi geliştirmek ve ahlak sistemi kazanmak gibi görevler de sıralanabilir (Gander ve Gardiner, 2007, s. 440).

2.1.1 Freud'un Psikoseksüel Kuramı

Freud'a göre yaşamın ilk yılları kişilik oluşumu için büyük önem taşır. Freud insan gelişiminin psikoseksüel evreleri kapsadığını ileri sürer. Evreler tanımlanırken bedende yer alan dürtülerin merkezini oluşturan kısım dikkate alınır. Dürtülerin merkezi yaşamın ilk beş yılında oral bölgeden anal bölgeye, sonrasında fallik bölgeye geçer. Ardından, çocukluğun ortasında gizil dönem ve ergenlik yıllarında da genital dönem dürtü merkezi haline gelir. Bu evrelerin herhangi birinde çözilemeyen çatışmalar kişilerin hayatları süresince devam edebilir (Onur, 2008, s. 170-171). Freud'un son evresi olan ve ergenlik dönemine denk gelen genital dönemle birlikte psikoseksüel gelişim evreleri tamamlanır. Genital dönemde ergenlerin odak noktası karşı cinsten arkadaşlarıdır (Yapıcı ve Yapıcı, 2005, s. 39). Bir önceki dönem olan ortalama beş yaşından erinliğin başlangıcına kadar devam eden gizil dönemde bastırılan cinsel dürtülerin fizyolojik değişimlerin de olmasıyla yeniden canlanarak, yetişkin cinselliğine doğru yönelmiştir. Aşk ve iş arasında kurulan denge bu dönemin önemli bir kazanımıdır (Onur, 2008, s. 185). Genital dönemde ergenler cinsel dürtülerini sosyal açıdan kabul edilebilecek olan arkadaş edinmek, spor, sanat, mesleğe hazırlık gibi aktivitelerle yönelterek var olan cinsel enerjiyle baş edebilirler. Ergenlikte başlayan genital dönem yaşlılığa kadar devam etmektedir (Corey, 2007, s. 89).

Freud'un kızı Anna Freud'a göre ergenlik içsel uyumsuzluk sürecidir. Ergenlikte ortaya çıkan güçlü cinsel arzular kaynağını id'den almakta ve bu dürtülerin oldukça güçlü olması halinde egonun denge sağlama işlevi bozulmaktadır. Bir başka ifadeyle, ergenlik döneminde içsel dürtüler ve ego savunma mekanizmaları arasındaki interpsişik denge geçici süreliğine bozulur. Bu yüzden ilkel savunma mekanizması olan regresyon devreye girerek bu dürtülere savunmaya geçer ve kabul

görmeyecek fantazilerin bilinç düzeyine çıkmasının önüne geçer. Ergenler bu dönemde farklı savunma mekanizmalarıyla da bu uyumsuzluğu gidermeye çalışırlar. Örneğin ebeveyn tarafından sevilmeyip onaylanmadığı ile ilgili regresif dürtüleri olan bir kişinin onların yerine geçecek olan kişiye sevgisini vermesidir. Ergen bu savunma mekanizmasını kullanıyorsa davranışlarında ebeyine karşı soğuk ve ilgisizlik gözlemlenir. Ancak, ebeveyn yerine geçen kişiye özenir, önemser ve saygılı davranır. Yer değiştirme savunma mekanizmasını da kullanarak ebeveyn ile uyumsuzluğunu ve ergen anksiyetesini azaltmaya çalışır.

Sonuç olarak psikanalitik kurama göre ergenlik döneminde duygusal iniş çıkışların olması normaldir. Bu durumun olmaması anormal bir olgu olarak nitelendirilmektedir. Kişi kaygısını yönetemez hal aldığına veya ergenin kendini ve sağlığını tehdit ettiğinde ortaya çıkan davranışlar anormal durum olarak nitelendirilebilmektedir (Adams, 2006; akt. Siyez, 2013, s. 4).

2.1.2 Erikson'un Psikososyal Kuramı

Erikson insan yaşam döngüsünü 'insanın sekiz çağı' olarak bölüme ayırır. Eriksonun Psikososyal gelişim kuramı, olgunlaşma ve toplumsal beklentileri le birlikte bireyin çözmesi gereken sekiz bunalım veya sorundan oluşur. Her bir bunalım veya sorunun yaşamın belirli döneminde belirgin olmakta ve çözülmesi beklenmekle beraber, insan gelişimi süresince de bir şekilde görülmektedir. Her evre bir önceki evrenin üzerine inşa edilir ve sonra gelen evreler üzerinde etkilidir. Bu evreler, Temel Güvene karşı Temel Güvensizlik, Özerkliğe karşı kuşku ve Utanç, Girikenliğe karşı Suçluluk, Çalışkanlığa karşı Aşağılık Duygusu, Kimlik ve Benimsemeye karşı Rol Karmaşası, Yakınlığa ve dayanışmaya karşı Yalıtılmışlık, Bütünlüğe karşı Umutsuzluk olarak sıralanabilir (Onur, 2008, s. 206).

Yukarıda belirtilen evrelerde ergenlik dönemine denk gelen kimlik ve benimsemeye karşı rol karmaşası evresine kadar tüm evrelerin çocuğun kimliğinde katkısı vardır. Ancak, ergenliğin fizyolojik olarak hızlı bir gelişim süreci olduğundan cinsel anlamda yeni farkına vardığı dürtüleri olan yeni bir beden ortaya çıkar. Hem bu değişimler hemde toplumun gencin akılcı ve eğitim ile ilgili karar vermesine yönelik baskısı ergene bir dizi yeni rolleri göz önünde bulunmaya iter. Burdaki temel görev çocukluk yıllarından getirilen özdeşimleri daha tamamlanmış bir kimlikle buluşturmaktır. Erikson bu bütünün yani kimliğin parçalarından yani önceki özdeşimlerden daha büyük olduğunu belirtir. Eğer ergen bu özdeşimi yapamayıp, rollerini bütünleyemezse ‘kimlik dağınıklığı’ yaşar. Böyle bir olay sonucunda kişilik parçalı ve çekirdekten mahrumdur. Kişinin bir sonraki evrede kendiyile ve diğerleri ile psikolojik yakınlık kurması bu evreden bütünleşmiş bir kimlik ile çıktığında olanaklı olur (Onur, 2008, s. 216)

Erikson’a göre ergenlik dönemi kişilik gelişiminin en önemli dönemi olmakla birlikte ergendeki bu dönemdeki en önemli değişim kimlik karmaşasıdır. Çocukluk yıllarında sağlıklı cinsel özdeşim ve ebeveynleri ile sağlıklı özdeşim kuramayan ergenler kimlik oluşturma sürecinde karmaşa yaşayabilir. Ergenlik sürecinde kişinin gerçek kimliğini inşa etme yönündeki arayışı ve kaygısı bazen kendi öz denetimini kaybetmesine ve önemli sarsıntılara neden olabilir. Ergenler, kimlik oluşturma yolunda verdikleri bu mücadelede diğer insanların gözünden nasıl göründükleri ve kendi öznel değerlendirmelerini kıyaslarlar. Ergenler çocukluk yılları özdeşimleri ve cinsel yönelimlerini, var olan yetenekleri ve toplumun sunduğu olanaklar ile bir bütün hale getirir (Erikson, 1984:27; akt. Kulaksızoğlu, 2007, s. 107). Bu dönemin temel çatışması hayatın anlamını belirleme, yaşam hedeflerini ortaya koyma ve

kimliğini bulma üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu dönem kimlik oluşturmada yaşanan başarısızlık kimlik karmaşasına neden olabilir (Corey, 2007, s. 89).

Erikson, ergenliğe girişte bu karmaşaya neden olabilecek bazı kararların alınması gerektiğini ileri sürer. Karar verme işini doğru yapanlar tecrübelerini açıkça tanımlanmış bir kimlikle entegre edebilme kabiliyetine sahip olacaklar. Doğru kararı alamayanlar ergenliğin sonunda ve gençliğin başında oluşturacakları farklı kimliklerle ve bürünmesi gereken roller ile ilgili sorulardan dolayı sıkıntı yaşayacaktır (Gander ve Gardiner, 2007, s. 490).

2.1.3 Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı

Soyut işlemler dönemi 12 yaşından başlayarak tüm ergenlik süresinde devam eder. Döneme ait en önemli özellik bilişsel gelişimin yetkin olmasıyla birlikte soyut düşünme kapasitesinin edinilmesidir. Bir başka ifade ile bu dönemde soyut kavramlar anlaşılır, soyut düşüncelerin analizi yapılarak analiz edilenler sentezlenebilir hale getirebilir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005, s. 155). Piaget'e göre soyut işlemler dönemi bir diğeri ile işbirliğine girilmesi ile başlar. Ergenlik dönemine girildiğinde ergenler sosyal çevreleriyle fikir alışverişinde bulunma gibi daha fazla artan bir işbirliği içerisine girerler. Bu işbirliği kişiyi daha önce olduğundan daha fazla karşılıklı anlayışa iterek onlara daha kendi bakış açılarında tutarlı bir şekilde kalmasını sağlar (Beard, 1969, s. 97).

Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre soyut işlemler döneminde ergenin elde ettiği yeni bilişsel beceriler geçmiş yaşantıları, bugün ve gelecek hakkında düşünmesine fırsat vererek, önceki bilişsel dönemlerin billurlaşmasına olanak sağlar (Siyez, 2014, s. 27). Bu dönemde ergen dünyayı anlamlandırmaya çalışırken geçmiş yıllardan taşıdığı duyuşsal ve bilişsel birikim ile çevreden kazanmış olduğu tecrübeleri kullanır. Soyut işlemler döneminde, kişinin soyut becerileri çevresindesi

uyaranların fazlalığı tarafından etkilenebilir. Ergenin dünyayı anlamlandırma çabasında soyutlama kabiliyetini etkileyen bu faktörler arasında ergenin yaşama gözlerini açtığı ilk andan bugüne kadar olan gelişim alanlarının niteliği, yaşantısında etkileşimde olduğu uyarcıların zenginliği ve kalitesi, onun varoloğunu ve soyutlama becerilerini destekleyen proje, sosyal aktivite gibi desteklerin olması etkilidir. Ayrıca, ergenin bu süreçte yalnız kalabilceği özel alanı olması, aile içindeki huzur ve karşı cins ile olan yaşantıların niteliği de soyutlama becerilerini etkileyen faktörler arasında sayılabilir. Ergenin soyutlama becerisi yukarıda bir kısmı sıralanan bu değişkenlerin bir biri ile ilişkisi neticesinde gelişir. Bu faktörlerin sentezini ideal biçimde yapılması zor olduğundan her bireyin soyutlama yeteneği farklılık görülmektedir (Yapıcı ve Yapıcı, 2005, s. 156).

Bu dönemde, ergen soyut işlemlere başlamış, duyuşsal akıl yürütme yeteneğini geliştirmeye çalışan bir bireydir. Ergenin mantıksal düşünme becerileri farklı işlemlere dayalı mantıksal akıl yürütmesini sağlar. Ergen, yetişkinlerin sahip olduğu kadar mantıksal problemleri çözmek için gerekli zihinsel yeteneğe sahip olmasına rağmen ergenler yetişkinlerden farklı düşünerek hareket etmektedir. Piaget, bunun nedenleri arasında benmerkezci düşünmenin olduğuna yani ergen benmerkezciliği yattığını düşünmektedir (Wadsworth, 2015, s. 129).

2.1.4 Kolberg Ahlak Gelişimi

Kolberg de ahlak gelişim evrelerinin bilişsel gelişim ile ilişkili olduğuna inanır. Kolberg'in kuramında da Piagette olduğu gibi önceki evrelerde kazanılan beceriler üzerine yeni evre inşa edilir. Her ne kadar yaş ve ahlaki gelişim arasında birebir ilişki olmadığını belirtse de büyük yaştaki çocuklar gelenek sonrası tepkiler vermektedir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2004, s. 224)

Bilişsel gelişimde ergenin soyut işlemlere geçmesine paralel olarak ergen Kolberg'in ahlak gelişim kuramına göre gelenek sonrası düzeye geçer. Bu düzeyde gözlemlenen en önemli değişikliklerden biri ergen için otorite merkezinin farklılaşmasıdır. Gelenek öncesi düzeyde otorite dışsal kaynaklarken, geleneksel düzeyde otorite toplumsal normlar ve yasal kurallarıdır. Ancak gelenek sonrası düzeyde otorite kaynağı dışsal değil, kişinin kendisi ve kendi ilkeleridir. Yargılama ve seçimlerinde kendi ilkeleri ile ilerler. Gelenek sonrası düzeye az sayıda ergen ve yetişkin ilerleyebilir (Siyez, 2014, s. 33).

Kolberg'e göre erken ergenlikte geleneksel tarzda akıl yürütürler. Çoğu ergen üçüncü düzeyde bazı ergenler ise ikinci ve dördüncü evrede akıl yürütürler. Geleneksel akıl yürütme, kişilerin sosyal rolleri ile alakalı olarak akıl yürütmesidir. Her ne kadar bu düzeydeki kişiler içsel davranışlar da aslında bunlar toplumsal normlar gibi dışsal standartlardır. Bu düzey, üçüncü evre olan karşılıklı kişilerarası beklentiler, ilişkiler ve kişiler arası uyum ile dördüncü evre olan sosyal sistem ahlakını içerir (Sandrock, 2017, s. 227). Çoğu yetişkinde geleneksel düzey akıl yürütme görülmektedir. Bu düzeydeki üçüncü evre gelişimi ergenlik dönemine denk gelerek, dördüncü evre ergenliğin sonuna doğru gelişim gösterir. Bu evre çoğu yetişkinin gelebildiği son evre olarak yerini korur (İnanç vd., 2004, s. 224).

2.2 Siber Zorbalık ile ilgili Kuramsal Yaklaşımlar

2.2.1 Sosyal Ekolojik Kuram

Bronfenbrenner (1997) tarafından ortaya atılan sosyal ekolojik kuram insan gelişiminde birey ve çevre arasındaki karşılıklı etkileşimin önemine vurgu yapar. Bireyin yaşam boyu gelişim sürecinde karşılıklı etkilendiği bağlamsal sistemlerin bireyin gelişimine etkilerini tanımlar. Bronfenbrenner bireyin etkileşimde olduğu ve geliştiği çevreyi beş alt sistemden oluşan 'iç içe geçmiş yapı' olarak tanımlar. Bu

yapılar, mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem olarak sıralanır. Çocuğun okul, ev, işyeri gibi en yakın çevresi ile olan ilişkileri ve kişinin kardeş, anne, baba, öğretmen ve çalışan gibi belirli dönemlerde belirli rollerinin olduğu yapılar mikrosistemlerdir. Mezosistemler, çocuğun karşılıklı ilişkide bulunduğu anne, baba, kardeşler, arkadaş grupları ile olan iletişimini içine alır. Bazı çocuklar için kamp, kilise, işyeri gibi yerlerde mezosisteme dâhil olur. Bir başka ifade ile kişinin etkileşim halinde olduğu iki ya da fazla mikrosistemin birbiri ile olan irtibatıdır. Mezosistemler, mikrosistemin bir sistemidir. Mezosistemin bir devamı olan ekzosistem kişinin birebir etkileşimde olmadığı ama içinde yer aldığı topluluğa etki eden sosyal etkilere dir. Makrosistem kültürel değerler, yasalar, gelenek ve kitle iletişim araçları gibi çocuk üzerinde daha engin etki gücüne sahip etkilere dir. Kronosistem ise tüm bu sistemleri kapsar nitelikte olup zamana bağlı olarak olan gelişmelerdir.

Sosyal Ekolojik sistemler kuramına siber zorbalık davranışlarına uygulanacak olursa mikrosistemi yani aile, arkadaş ve öğretmen ile yapılan birebir ve karşılıklı etkileşimi ergen için siber zorbalık bakımından önemli yer alır. Siber zorba ve siber mağdurun tepkileri üzerine çevrede yer alan ergenin arkadaş gruplarının siber zorbalığı karşılama biçimi, ebeveynlerin ve öğretim üyelerinin siber zorbalık hakkında bilgi seviyeleri, tutum ve davranışları etkili olmaktadır. Siber zorbalığın anlaşılabilmesinde ve yaratacağı hoş olmayan sonuçların önlenmesi açısından okul ve aile etkileşimi ergenin mezosisteminde önemli yer tutar. Ekzosistem boyutunda okul kuralları ve yapısı, akranların koyduğu yazılı olmayan kurallar, toplumsal normlar da hem siber zorbalık hem de siber mağduriyete etki etmektedir. Ülkenin teknolojiye ulaşma imkânları makrosistemi ve hızla gelişen teknoloji sayesinde

sosyal medya ve mesajlaşmanın kullanımındaki yoğunluk ise ergen üzerinde siber mağduriyet ve zorbalığın kronosistem boyutu olarak görülmektedir (Akgül, 2020).

2.2.2 Çevrimiçi Umursamazlık Etkisi (Disinhibition Effect)

Suler (2004), insanların düşünce ve davranışlarının siber ortamda yüz yüze ortamdaki farklı olduğunu ve bu ortamlarda daha rahat ve kısıtlanmamış hissetmelerinden dolayı kişilerin daha açık ifadeler kullandığını söyleyerek buna çevrimiçi umursamazlık etkisi olarak tanımlar. İnsanlar çevrimiçi ortamlarda bazen olduğundan daha çok cömert, yardımsever ve kibar davranabileceği gibi nefret, öfke ve tehdit içerikli davranışlarda da bulunabilir. Suler (2004)'e göre bu etkinin birbirini etkileyen altı faktörü vardır. Bunlar, sanal ortamda kimliğin gizlenebilmesi, çevrimiçi çevrede kişilerin birbirlerini görememeleri, iletişimin eşzamanlı olmamasından dolayı gerçek zamanlı kişilerin birbirleri ile konuşmamaları, mesaj yoluyla iletişimde mesajı alan kişinin mesajı yollayan kişinin etkisinden asimile ederek kendi iç dünyasını okuduğu mesaja yansıtması, kişinin yarattığı sanal karakteri gerçek dünyadan ayırması, otoritenin çevrimiçi ortamda olmaması, kişinin görünenin altında yatan gerçek duygu, ihtiyaçlarını çevrimiçi ortamda rahat bırakabilmesidir.

2.2.3 Genel Saldırganlık Kuramı

Genel saldırganlık kuramı bireysel faktörlere ve saldırgan davranışı ortaya çıkaran duruma vurgu yapar. Bu kurama göre kişisel ve durumsal faktörler, içsel faktörler ve siber zorbalık davranışına yol açan karar verme ve değerlendirme süreçleri siber zorbalığa neden olan etkenlerdir. Kişisel faktörler cinsiyet, yaş, zorbalık için motivasyon kaynağı, kişilik, psikolojik durumu, sosyoekonomik statüsü, değerleri ve bakış açısı gibi etkenlerdir. Durumsal faktörler ise ortamlar

alakalı faktörler olan algılanan destek, ebeveynin katılımı, okul ilkimi ve algılanan gizliliklerdir.

2.2.4 Genel Gerginlik Kuramı

Kuram, diğer insanlarla ilişkide gerginliğin sebebi olarak bireylerin önem verdiği hedefleri yerine getirmede önüne set çekilmesi, bireylere zarar verecek veya olumlu olmayan uyaranların verilmesi ve bireylerin var olan olumlu uyaranlarının geri çekilmesi olarak üç neden sıralar. Bahsedilen bu gerginlikler bireylerde gerginlik ve öfke gibi duygulara yol açarak saldırgan davranışlar göstermesine sebebiyet vermektedir. Bu gerginliklere, yakın birisinin ciddi sağlık problemi, arkadaş kaybı, parasal sorunlar, sınav stresi, başarmak istediği bir konuda başarısız olacağını düşünme ve okul değiştirme gibi kaynaklar neden olabilir. Kuram, siber zorbalığı gerginliğin çıkış noktası olarak görmekle birlikte gerginliğin sonucu olduğunu da ileri sürer (Akgül, 2020).

2.2.5 Üç I Kuramı (I cubed theory)

Kurama göre, kişilerde saldırgan davranışlara neden olan üç ana etmen vardır. Bunlardan, kişiyi saldırgan davranış sergilemesini tetikleyen davranışlar kışkırtma (instigation), kişiyi kışkırtarak kuvvetli bir saldırganlık dürtüsü hissetmesine yol açan durumsal olaylar itici güç (impellance) olduğunu belirtir. Belirtilen bu etmenler, kişinin kışkırtıcı karşısında saldırgan dürtülerinin hazır olma durumunu belirler. Kişinin saldırgan dürtüsünü azaltmasına neden olan kişinin mizacı ve durumsal etkenler ise engellenme (inhibition) olarak ifade edilir (Finkel vd., 2012).

2.2.6 Rutin Aktiviteler Kuramı

Kurama göre suç işlemeye motive olan suçlu, hedef ve koruyucunun olmaması suç işlenmesi için yeterli olan üç etkindir. Suçlunun hedef olarak gördüğü mağdur kendini korumak için tedbir almayan kişilerdir (Cohen ve Felson 1979; akt.

Marcum, Higgins ve Ricketts, 2010). Bu kuram, siber mağduriyetin açıklamasını sağlayabilir. Gençlerin internette geçirdiği sürenin çok fazla olması, motive olmuş suçlunun hedefi olma riskini arttırır. Ayrıca, çevirim içi ortamlarda gençlerin paylaştığı ve sohbet odaları gibi yerlerdeki iletişim sırasında paylaştıkları bilgiler mağdur olmalarına neden olmaktadır (Marcum, Higgins ve Ricketts, 2010).

2.3 Zorbalık ve Zorbalık Türleri

1980’li yıllarda Dan Olweus zorbalık tanımında bir veya birden fazla öğrencinin bir diğer öğrenciyi tekrarlayıcı ve defalarca olumsuz davranışlara maruz bıraktığında zorbalığa uğradığını belirtir (Olweus, 1986; akt. Olweus, 2012). Birisinin bir diğerinin canını isteyerek yakması veya canını yakma girişiminde bulunması, yaralaması ya da rahatsızlık yaratması gibi davranışlar zorbanın olumsuz davranışlarına örnek olarak sayılabilir. Bir diğer ifadeyle, olumsuz davranışlar saldırgan davranış tanımında ima edilen davranışlardır (Olweus, 1973b; akt. Olweus, 1993, s. 9). Olumsuz davranışlar lakap takma, tehdit etme, dalga geçme, sataşma gibi sözel ifadelerle gerçekleşebileceği gibi başkasına vurma, ittirme, başkasını alı koyma gibi fiziksel temasla da yapılabilir. Ayrıca, sözel ifadeler veya fiziksel temas da kullanmadan yüz ifadeleri, kaba el hareketleri ve kasten gruptan dışlayarak da olumsuz davranışlarda bulunulabilir. Mynerd ve Joseph (2000) yukarıdaki zorbalık türlerine bir diğer boyut olarak kişisel eşyalara saldırıyı da eklemiştir.

Dixon (2011) en yaygın zorbalık türleri arasında fiziksel, sözel, sosyal dışlanma ve dolaylı ve ilişkisel zorbalık olduğunu belirtir (s. 29). Olweus (1993) tanımında olduğu gibi fiziksel zorbalık vurma, ittirme, cimcikleme davranışlarını, sözel zorbalık tehdit etme, alay etme davranışlarını içerir. Bunun yanında sosyal dışlanma, hedefteki kişinin sürekli olarak arkadaş gruplarından dışlanması, oyunlara alınmamasını içerir. Dolaylı ve ilişkisel zorbalıkta ise dedikodu yayma, arkadaş

gruplarına mağdur kişi ile oynamaması, vakit geçirmemesini söyleme gibi davranışlardan oluşur (s. 29).

Yukarıda belirtilen zorbalık türlerinden erkekler fiziksel zorbalığa daha sık başvururken, kızlar dolaylı zorbalık, sosyal dışlama ve ilişkisel zorbalık türlerini kullanır. Bu bağlamda her iki cinsin de kurban ve mağdurlarının deneyimledikleri zorbalık türü birbirinden farklılık gösterebilmektedir (Dixon, 2011, s. 29).

Zorbalık tek bir kişi veya bir grup tarafından tek bir hedefe yönelik yapılabileceği gibi bir gruba da yapılabilir (Olweus, 1993, s. 9). Zorbalıktan söz edilebilmesi için kasıtlı olarak zarar verilmesi, zamana yayılan, tekrarlayıcı davranışların olmasıyla birlikte, güç dengesizliğinin olması ve olumsuz davranışlara maruz kalan öğrencinin kendini savunmada zorluk yaşaması gerekir (Olweus, 2012). Her iki öğrenci de fiziksel ve psikolojik olarak aynı güç ilişkisinde ise burada zorbalıktan değil de kavgadan bahsedilebilir (Olweus, 1993, s. 10).

Olweus yapacağı araştırmada öğrencilere zorbalığın tanımını yaparken zorbalık tanımında bahsettiği olumsuz davranışlara vurgu yapar. Bu bağlamda, zorbalıktan söz edilebilmesi bir öğrencinin, başka bir öğrenci veya öğrenciler tarafından dalga geçilmesi, lakap takılması, kaba ve incitici sözler söylenmesi, kişiyi bilerek görmezden gelmesi gerekir. Ayrıca, arkadaş gruplarından dışlaması, vurarak, iterek veya tekme yoluyla odaya kapatması, kişi hakkında dedikodu yayarak ve incitici mesajlar yazarak arkadaşları tarafından da sevilmemesini sağlayama çalışmak gibi incitici davranışların olması gerektiğini belirtir (Olweus, 2012).

Zorbalık açık (overt) ve gizli (covert) olarak iki şekilde gerçekleşir. Vurma, tekme atma, itirme ve cinsel içerikli temas gibi fiziksel saldırganlıklar açık zorbalık davranışları arasında sayılabilir. Gizli zorbalıkta ise örtük zorba davranışları mevcuttur. Bu davranışlar arasında mağdurlar hakkında gerçekçi olmayan haberlerin

yapılması, takip edilmesi, akran gruplarına alınmaması ve sözlü tehdit gibi davranışlar yer alır (Olweus, 2001; akt. Shariff, 2005). Gizli zorbalık ırksal, cinsel ve homofobik sözsel taciz davranışları içerebilir (Sharif, 2005).

2.4 Mağdur Öğrencilerin Özellikleri

2.4.1 Pasif Mağdur

Mağdurların büyük bir kısmını oluşturan pasif mağdurlar zorba davranışları karşısında etkili başetme yöntemlerini kullanamadıklarından zorbalar açısından kolay hedef haline gelmektedir. Pasif mağdurlar olarak adlandırılmasının nedeni zorbayı memnun etmek için farklı yollar denemesi ve zorbaya karşılık vermemesinden kaynaklanır (Yaman, Eroğlu ve Peker, 2011, s. 89).

Pasif mağdurlarının tek bir profili olmamasına rağmen, araştırmalar bazı ortak özellikler ve davranışlar paylaştıklarını göstermiştir. Pasif mağdur olan çocuklar diğerlerine göre kaygı seviyeleri yüksek, kendine güvensiz ve depresif olabilirler. Çoğunlukla akran gruplarından dışlanan, hassas, sessiz, zorbalık karşısında ağlamaklı olan, kolay ağlayabilen, düşük benlik saygısına sahip kişilerdir. Bu kişiler fiziksel görüntülerinden dolayı da memnun olmayan kendilerini bir başarısızlık olarak görenlerdir. Çoğunlukla yalnızdırlar ve sınıftaki diğer kişilerden izole olmuşlardır. Erkeklerde genellikle fiziksel olarak daha zayıf görünen kişilerdir. Kısaca, pasif mağdurların davranışları başkalarına onların kendine güvensiz ve değersiz kişiler olduğu ve uğradıkları bir zorba davranışı karşısında onların da aynı şekilde zorba davranmayacağı izlenimini verir (Olweus, 1993, sayfa 33).

2.4.2 Masum Mağdurlar

Hedef olarak seçilecek hiçbir davranışta bulunmamalarına rağmen zorbalığa uğrayan ancak bu zorbalıkta etkili olarak baş edebilen kişilerdir (Yaman vd., 2011, s. 89).

2.4.3 Kışkırtıcı Mağdur

Bir diğer zorbalık mağdurları ise azınlıkta yer alan kışkırtıcı mağdur ya da zorba/kurbanlardır. Bu kişilerin bazıları hiperaktif olarak tanımlanan, davranışları ile arkadaşlarında kızgınlık ve gerginlik yaratan, dikkat süreleri kısa kişilerdir. Çoğunlukla zorba/kurbanların davranışları sınıftaki hemen hemen tüm öğrencileri kışkırtan ve sınıf çoğunluğunun ya da hepsinin olumsuz tepki vermesine neden olan davranışlardır. Ayrıca Olweus, kışkırtıcı mağdurların kaygılı ve kişiler arası ilişkilerinde saldırgan olduğuna dikkat çeker (Olweus, 1993, sayfa 33).

2.4.4 Olası Mağdur

Etraflarında zorbalığa tanıklık eden ve zorbalık mağduru olmaktan korkan ve bu korku nedeniyle zorbalar ile karşılaşmaktan sakınan, empati seviyeleri yüksek ayrıca zorbalık olaylarına tanık olup bir eylemde bulunmadıkları için suçluluk hisseden kişilerdir. (Yaman vd., 2011, s. 90-91).

2.5 Zorbalığın Yeni Yüzü: Siber Zorbalık

Siber mağduriyeti anlayabilmek ve tanımlayabilmek için öncelikle siber zorbalığın tanımını yapmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Alanyazında da siber mağduriyetin tanımlarının siber zorbalık tanımlarından yola çıkarak yapıldığı görülmektedir.

Türkiye’de siber zorbalık konusu ilk kez Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2006 yılında gerçekleştirilen ‘Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler’ başlıklı sempozyumda Erdur-Baker, Yerin-Guneri ve Akbaba-Altun tarafından bildiri olarak sunulularak gündeme getirilmiştir. Erdur-Baker ve Kavşut 2007 yılında bu konu ile ilgili ilk çalışma sonuçlarını yayınlamışlardır (Erdur-Baker, 2013). Belsey dünyadaki ilk siber zorbalık sitesini kuran (www.cyberbullying.ca), siber zorbalık kelimesini ilk kullanan ve bu davranışı

ilk tanımlayan isim olarak bilinmektedir (Belsey, 2019). Belsey' (2005)'e göre siber zorbalık 'Bir kişi veya grubun başkalarına zarar vermeyi amaçlayan kasıtlı, tekrarlanan ve düşmanca davranışları desteklemek için bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasını içerir.' Willard (2007)' e göre siber zorbalık internet veya teknoloji araçları ile başkasına zararlı içerikte materyal göndererek incitme ve saldırgan davranış göstermenin bir diğer yoludur. Siber zorbalık başta cep telefonları ve internet olmak üzere elektronik cihazları kullanılarak yapılan, geleneksel zorbalığın bir türüdür (Dixon, 2011, s. 30). Hinduja ve Patchin (2006)'e göre siber zorbalık 'elektronik metin aracılığıyla yapılan kasıtlı ve tekrarlanan zarardır' Tokunaga (2010)'a göre siber zorbalık, çevirim içi zorbalık, internet zorbalığı ve internet tacizi gibi olaylar için bir şemsiye kavramdır. Özetle, alan yazında siber zorbalığın tanımını yapan ve geleneksel zorbalıktan türeyen birçok tanım olduğu görülmektedir. Siber zorbalık tanımlarının ortak özelliği saldırganca, düşmanca olması, zararlı davranışlar içermesi ve zorbalık yapılan elektronik aracın türünün bilinmemesidir (Tokunaga, 2010).

2.5.1 Siber Zorbalığının Görünmeyen Yüzü: Siber Mağduriyet

Siber zorbalığın birçok tanımı olmasına karşın siber mağduriyet siber zorba mağduru olarak görülmektedir (Süslü ve Oktay, 2018). Siber zorbalık tanımlarından hareketle, Arıca ve arkadaşları (2012) siber mağduriyeti "bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla bir birey ya da grubun, özel ya da tüzel bir kişiliğin, teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verici davranışlara maruz kalması ve bu davranışlardan maddi ya da manevi olarak mağduriyet yaşaması durumu" olarak tanımlamıştır.

2.6 Siber Mağduriyete Neden Olan Siber Zorba Araçları

Siber zorbalık elektronik posta, SMS gibi telefon mesajı, bloglar, kişisel web siteleri, çevirim içi anket siteleri, multimedya mesajları gibi birçok yol ile gerçekleşebilir (Belsey, 2005).

Teknolojik araçlar (bilgisayar, internet, akıllı telefon vb.) aracılığı ile zorba hedefine zaman ve mekân fark etmeksizin istediği an ulaşabilir ve mağdura psikolojik şiddet uygulayabilir. Sosyal paylaşım siteleri (facebook, twitter) siber zorbalık için başta gelen sitelerdendir. Bunların yanında, gmail gibi elektronik posta araçları, messenger ve sohbet odaları gibi sohbet odaları, forumlar, web siteleri ve anlık telefon mesajlaşmalar gibi teknolojik araçlar ile siber mağduriyet yaratılabilir (Sarı, 2017, s. 13).

Siber zorbalıkta en yaygın olarak kullanılan iletişim araçları aşağıda listelenerek siber mağduriyetin nasıl gerçekleştiği açıklanmaya çalışılmıştır.

2.6.1 Anlık Mesajlaşma (Instant Messaging)

Gençler arasında siber zorbalıkta en yaygın olarak kullanılan yollardan biri olan anlık mesajlaşma, iki veya daha fazla kişinin interneti kullanarak kendi iletişim listesinde olan kişilerle veya arkadaşları ile eş zamanlı iletişim kurmasıdır. (Kowalski vd., 2012, sf. 70). MSN (Microsoft Network), Messenger, Anlık Mesajlaşma, Yahoo Mesenger ve Google Konuşma bu tür anlık mesajlaşmalara örnek olarak verilebilir. Siber zorbalar, mağdurların anlık mesajlaşma şifrelerini ele geçirerek, özel veya kişisel bilgilerine erişim sağlayarak mağdurları küçük düşürme, utandırma, aşağılama gibi amaçlarla kullanabilir. Anlık mesajlaşmada bir kişi hakkında hızlıca yalan haberler yayılabilir ve siber zorbalar kimlik gizleyerek mağdurları tehdit eden ve hakaret içerikli mesajlar gönderebilir (Yaman vd., 2011, s. 181).

2.6.2 Sohbet Odaları (Chat Rooms)

Sohbet (Chat) odaları birden çok kişinin bir araya gelerek birçok konu hakkında konuşabilmeleri için oluşturulmuş platformlardır. Bazı sohbet odaları belirli konular üzerine konuşmak için oluşturulmuş olsa da bazıları kişilere yeni insanlarla tanışarak eş zamanlı iletişim kuracakları olanakları sunmayı amaçlar. Bazı sohbet odalarında kişiler kendilerini temsil ettiklerini düşündükleri avatarlar kullanır. Sohbet odalarındaki üyeler birisini kötüleyerek gruptan dışlayabilir ve o kişi ile laf sataşmalarına girebilir (Kowalski vd., 2012, s. 70). Sohbet odalarında gerçek hayattaki kimlik bilgilerinden farklı kişisel bilgiler söylenebilir. Bu gizlilik, kişinin davranışlarının sonuçlarını düşünmeden, söyleyeceklerini süzgeçten geçirmeden her şeyi söylemelerine neden olabilir (Yaman vd., 2011, s. 184).

2.6.3 Elektronik Posta (E-Mail)

Elektronik posta veya e-mail dijital iletişimde en çok kullanılan ve eş zamanlı olmayan bir iletişim tarzıdır. E-mailler ile çok kısa sürede çok fazla sayıda insana ulaşarak görsel, sözel ve işitsel iletiler gönderilebilmektedir (Yaman vd., 2011, s. 184). Siber zorbalar tarafından çok sık kullanılma sebeplerinden birisi de kısa sürede çok sayıda insana aynı anda, tek bir klavye tuşuna basarak ulaşabilmesidir. Bazı durumlarda siber zorbalar mağdurların mail adresleri ile porno siteleri ve alışveriş listeleri gibi sitelere girerek mağdurların rahatsız eden ve taciz edici e-mail saldırısı altında kalmalarına neden olurlar (Kowalski vd., 2012, s. 71).

2.6.4 Sosyal Ağ Siteleri (Social Networking Sites)

Sosyal ağ siteleri, kişilerin kendi fotoğrafının ve ilgi alanlarının yer aldığı profil oluşturmaya teşvik ederek kendi gibi arkadaşlarla tanışmasına olanak sağlayan sitelerdir. En sık kullanılan sosyal ağ siteleri arasında Facebook, MySpace, LiveJournal, Twitter, LinkedIn yer alır. Bir çok kişinin kendi sohbet odası vardır

(Kowalski vd., 2012, sf. 72). Bu sitelerde de zorbalara kimliklerini gizleyerek mağdurlara tehdit vb. içerikli iletileri gönderme amaçlı kullanılmaktadır (Yaman vd., 2011, s. 186).

2.6.5 Bloglar (Web Günlüğü-Web logs)

Bloglar, gençler arasında bir diğerinin itibarını zedelemek veya özel hayatının gizliliğine saldırma amaçlı kullanılmaktadır. Örneğin, kızlar veya erkekler eski sevgililerinin onurunu kırıcı ve utandıracak olan kişisel bilgilerini bloglarda seri halinde yazabilir (Kowalski vd., 2012, s. 76). Bhat (2008)' e göre bireylere veya gruplara saldırmak, utandırmak, dalga geçmek için bloglar siber zorbalara tarafından kullanılabilir. Ayrıca, arkadaşlarının fiziksel görünümüyle, zekâsıyla, cinsel tercihi vb. konularda alay etmek ve yorumlarını yazmak için zorbalara blogları kullanırlar (aktaran Yaman vd., 2011, s. 186).

2.6.6 Web siteleri (Web Sites)

Siber zorbalara, mağdura rahatsızlık verebilecek fotoğraflarını web sitelerine yükleyebileceği gibi mağdurun fiziksel özelliklerini farklı gösteren ve ses tonunu aşağılayan kişiyi düşük düşüren videolar yükleyerek siber mağduriyete yol açabilir (Yaman vd., 2011, s. 188).

2.6.7 İnternet Oyunları (İnternet Games)

Çocuk ve gençlerin birçoğu çevrimiçi karşılıklı ve birden çok kullanıcı isteyen internet oyunları oynarlar. Bu oyunlarda da birçok kişi gerçek ismini kullanmamakta olduğundan bir engellenme ya da hoşlarına gitmeyen durumla karşılaştıklarında daha fazla istismar edici ve tehdit edici davranabilirler. Buna ek olarak, oyuncu diğer oyuncularını oyundan bloke ederek onların oyun hesaplarına yetkisiz olarak giriş yapabilir (Kowalski vd., 2012, s. 77).

2.7 Siber Mağduriyete Neden Olan Siber Zorbalık Çeşitleri

Erdur-Baker (2013)'e göre siber zorbalık davranışları arasında internet aracılığı ile mesaj göndererek küçük düşürücü, dalga geçici, tehdit eden, cinsel istismar veya şiddet içerikli mesaj göndermek, hedef kişinin bloglarına incitici, tehdit içerikli mesajlar veya görseller yüklemek yer alır. Bunlara ek olarak, internette mağdur hakkında gerçekçi olmayan haberleri yaymak, mağdur adına onu mahcup eden, kötüleyen internet sayfası açmak, cep telefonlarının kamerasını kullanarak mağdurların uygunsuz görsellerini siber ortamda yaymak, gizlice özel fotoğraflarını çekmek gibi davranışları da sıralamaktadır. Yaman ve Peker (2012)'nin ortaöğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin siber zorba davranışları nedenleri arasında coğunlukla arkadaşından intikam alma, arkadaş ortamı ve can sıkıntısı yer alır. Siber zorba davranışlarını sürdürme nedenleri arasında kendini iyi hissetme, akranları ile iletişimlerini arttırma ve boş zaman değerlendirme olduğu görülmüştür.

Willard (2007)'e göre siber zorbalıkta sekiz farklı kategori bulunmaktadır. Bunlar 'Şiddetli tartışma (Flaming), rahatsız etme (Harrasment), taciz/tehdit (cybertalking), sahte profil oluşturma (Impersonation), istenmeyen bilgileri yayınlama/ortaya çıkarma (Outing), Aldata/Yalan söyleme (Trikey), iftira atma/kötüleme (denigraton) ve dışlama (exlusion))' olarak sıralanabilir. Kowalski vd. (2007), Willard (2007)'ye ek olarak iki siber zorba davranışından bahsetmiştir. Bu davranışlar; saldırıyı kaydetmek ve sexting (cinsel mesaj)'dır. Siber mağduriyet yaratan siber zorbalık çeşitleri aşağıda listelenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

2.7.1 Şiddetli Tartışma (Flaming)

Şiddetli tartışma iki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen saldırgan ve hoş olmayan sözler içeren, bazen de tehdit içerikli olan bir dil içermektedir.

Genellikle bu tarz konuşmalar başkalarının da görebileceği sohbet odaları, oyun odaları ve tartışma alanları gibi herkese açık internet ortamlarında gerçekleşen kısa süreli tartışmalardır (Willard, 2006; akt. Kowalski vd., 2012, s.62).

2.7.2 Rahatsız Etme (Harrasment)

Siber mağdura tekrarlayan bir şekilde kötü, kaba ve aşağılayıcı mesajlar göndermektir (Willard, 2007). Rahatsız etmek için bir veya birden fazla siber zorba mağdura yüzlerce veya binlerce mesaj atarak rahatsızlık vermeye çalışır (Kowalski vd., 2012, s. 63).

2.7.3 Taciz/Tehdit (Cyberstalking)

Siber zorbalar, mağdura tekrarlayan yoğun taciz ve aşağılayıcı davranışlardır ile korku yaratmaya çalışır (Willard, 2007). Siber zorbalar, mağdurların adreslerini isteyerek onları öldürme, dövme, rahatsız etme gibi davranışlarda bulunacağını söyleyerek korku yaratmaya çalışır (Şahin ve Akbaba, 2017, sf.61).

2.7.4 Sahte Profil Oluşturma (Impersonation)

Siber zorbalar, mağdurun Instagram, Twitter, Facebook gibi sosyal medya hesaplarında yer alan kişisel bilgi ve fotoğraf gibi birçok bilgiyi alarak mağdur adına sahte bir profil oluşturup, o kişiymiş gibi davranırlar. Böylelikle siber mağdur gibi davranarak mağduru zor durumda bırakacak içerikte paylaşımlarda bulabilir, başkalarına uygunsuz mesajlar gönderebilir (Şahin ve Akbaba, 2017, s. 60). Ayrıca, mağdurun şifresini çalarak profil resmini değiştirebilir ve başkalarına mağdur adına rahatsız edici e-mail gönderebilir. En zarar verici boyut olarak mağdurun profilini çalarak onun adına nefret grupları veya diğer gruplara saldırgan yorumlar yaparak mağdurun hayatını tehlikeye atmaktır (Kowalski vd., 2012, s. 65).

2.7.5 İstenmeyen bilgileri yayınlama/ortaya çıkarma (Outing)

Bir başkasının sırlarını, onu utandıran bilgilerini ya da görsellerinin paylaşılmasıyla yapılan siber zorbalıktır (Willard, 2007). Ayrıca, siber mağdurun kişisel hesaplarını çalarak özel konuşmalarını veya özel fotoğraflarını yayması şeklinde de olabilir (Şahin ve Akbaba, 2017, s. 60).

2.7.6 Aldatma/Yalan söyleme (Trikey)

Birisinin size anlattığı kişisel bilgileri, sırları ve utanç veren olaylarını başka kişilerle paylaşmaktır (Willard, 2007). Yukarıda anlatılan istenmeyen bilgileri ortaya çıkarma (outing) ile farklı burada önce güven kazanılır daha sonra bu güven kötüye kullanılarak siber mağdurun paylaştığı kişisel bilgi ve görseller paylaşılır (Şahin ve Akbaba, 2017, s.60).

2.7.7 İftira atma/kötüleme (Denigraton)

Siber ortamda bir kişi hakkında dedikodu yayma amaçlı e-mail gönderme, herkese açık sosyal medya hesaplarından paylaşımda bulunma, mağdurun arkadaşlarına mesaj gönderme gibi davranışları içerir (Şahin ve Akbaba, 2017, s. 59).

2.7.8 Dışlama (Exlusion)

Kasıtlı ve insaniyetsiz bir şekilde (Willard, 2007), sosyal medya platformu, formlar, çevirim içi oyunlar gibi gruplardan siber mağdurun çıkarılması, engellenmesi, paylaşımda bulunulmasına izin verilmeyerek mağduru yalnızlaştırmaya çalışarak yapılan siber zorbalıktır (Şahin ve Akbaba, 2017, s. 60).

2.7.9 Saldırıyı kaydetmek (Video recording of assaults)

Siber mağdurun daha fazla utanç duymasını sağlamak için mağdura saldırı anında video kaydı alınarak çevirim içi ortamda paylaşılması amacıyla yapılan siber zorbalıktır (Kowalski vd., 2012, s. 67).

2.7.10 Sexting (Cinsel mesaj)

Başkalarına internet teknolojileri aracılığı ile çıplak ya da yarı çıplak fotoğraf veya görüntü yollamaktır (Kowalski vd., 2007, s. 68).

Hinduja ve Patchin (2010)'de ortaokul öğrencilerle yaptığı araştırmada, en yaygın zorba davranışının öğrencilere lakap takma, dalga geçme ve canını yakıcı şekilde sataşma olarak (%27.7), en sık belirtilen zorbalık mağduriyet şekli ise başka öğrencilerin yalan söyleyerek veya dedikodu yayarak diğer arkadaşlarını onu sevmemesini sağlamaya çalışmak (%29.3) olarak belirtmişlerdir. Siber zorbalıkta ise en sık kullanıldığı belirtilen zorba davranış olarak başkalarını güldürme amaçlı çevirim içi gönderiler göndermek (%23.1) en sık karşılaşılan siber mağduriyet şekli ise tanıdığı birisinden üzücü elektronik posta almak (%18.3) olarak belirtilmiştir.

2.8 Siber Mağduriyeti Geleneksel Mağduriyet İle Benzerlikleri Ve Birbirinden Ayıran Faktörler

Geleneksel zorbalık gibi siber zorbalıkta da insan ilişkileri, güç ve kontrol ön plandadır. Zorbalar kendilerine göre 'daha zayıf' olarak gördükleri kişiler üzerinde güç ve kontrol elde etmeye ve mağdurlara kendilerinde bir sorun varmış gibi hissetmelerini sağlamaya çalışırlar (Erdur-Baker, 2013). Her iki zorbalık türünde de planlanmış bazı davranışlarla hedefteki kişiye zarar vermek zorbanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır (Tokunaga, 2010). Geleneksel zorbalıkta bir davranışın zorbalık olarak sayılabilmesi için, davranışın tekrarlanıyor olması gerekir (Olweus, 1993). Davranışın tekrarlanması siber zorbalıkta daha farklı biçimde kendini göstermektedir. Örneğin, siber mağdurun uygun olmayan video ya da görselinin internet sitelerine yüklenmesi bir kez olan bir davranıştır. Ancak bu durumda mağdur ve katılımcılar yüklenen dosyayı birden çok izleme imkânları vardır. Bir başka ifade ile tekrarlanma kriteri siber zorbalıkta farklı şekilde

işlemesine rağmen geleneksel zorbalıkla benzer etkilere sahip olduğu söylenebilir (Erdur-Baker, 2013). Ayrıca, siber zorbalık sınırsız izleyicinin katılımına olanak sağlar (Shariff, 2007).

Zorbalık genellikle bir yetişkinin görebileceği şekilde olabilmesine rağmen siber zorbalık çoğunlukla sosyal kontrolden uzaktır (Belsey, 2005). Sosyal kuralların varlığı gerçek hayatta kişinin davranışlarına rehberlik eder. Ergenlerin, saldırgan davranış sergilemelerinin nedenlerinden birinin de sanal ortamın sosyal kurallardan uzak olması olduğu söylenebilir (Peker, 2015).

Gençler siber ortamda yetişkinlerin olmadığı ve bilmediği tarzlarda birbirleri ile iletişim halindedir. Sürekli çevirim içi olmaları gençlerin geleneksel zorbalığa göre siber zorbalığı daha sık ve yoğun yaşanmasına neden olmaktadır (Belsey, 2005). Geleneksel zorbalıkta öğrenci sınıf ortamında ise okulun bahçesine kaçarak, ortamdaki uzaklaşarak veya mahallesindeyse sokağa bir süre çıkmayıp zorbadan saklanarak uzaklaşabilir. Ancak, siber ortamlarda mağdurlar telefon ve internet aracılığı ile her an saldırıya açık konumdadır (Erdur-Baker, 2013). Geleneksel ortamlar olan okul, oyun alanı, otobüs durakları, okul koridorları gibi ortamlarda mağduriyet yaşayan öğrenciler okul bittiği zaman evlerine ayrılmakta ve zorbalardan kaçabilmektedirler. Öğrenciler evleri gibi güvenli bir alanda olmaları, sevdikleri ile vakit geçirmeleri, sevdikleri tarafından teşvik edilmeleri onların kendilerini yenileyerek potansiyel kötülük olan dünyaya dönmelerine olanak sağlayabilir. Zorbalar, bazı kısıtlamalarla engellenerek zamanla zorba davranışlarının sıklığını azaltabilir. Ancak, teknolojinin avantajlarını kullanarak siber zorbalar mağdurlarının evlerine kadar girebilir ve elektronik olarak zorbalığa devam edebilir (Hinduja ve Patchin, 2008).

Siber zorbalık kişinin kimliğini gizleyebilmesi nedeniyle sinsiye ilerler (Shariff, 2007). İnternette kimlik gizlenmesinin çok rahatça yapılabildiği bir alan olması da geleneksel zorbalık türlerinden siber zorbalığı ayırmaktadır. Bu yüzden, siber zorbalıkta genellikle zorba mağduru tanır ancak mağdurlar siber zorbaları bilmeyebilir (Belsey, 2005). Böylelikle zorbalar kendileri hakkında istediği gibi doğru olmayan kişisel bilgi (yaş, cinsiyet vb.) verebilir ve mağdurların kendi isteği doğrultusunda yanlış bilgilere inanmasını sağlayabilir (Erdur-Baker, 2013).

Anonimlik olduğundan dolayı zorbalar davranışlarından ötürü de ceza almaktan korkmazlar. Siber zorbalık çoğunlukla ev bilgisayarını veya cep telefonu ile gerçekleştiğinden okul ortamının ve okul kurallarının dışındadır. Genellikle geleneksel zorbalıkta, zorbalar mağdurlara yaptıkları davranışlarının sonuçlarını somut olarak görebilir ve geri bildirim alabilir. Ancak, siber zorbalık internet aracılığı ile yapıldığından zorbalar davranışlarının sonuçlarını somut olarak göremezler (Belsey, 2005). Zorbanın algıladığı gizlilik ve ekran arkasında olmanın verdiği güven, sosyal baskıdan vicdan ve etikten uzak olmak kişiyi ideal davranıştan uzaklaştırır. Zorbanın takma isim kullanarak kullanıcı hesabı ya da elektronik posta adresi açması mağdurların zorbayı teşhis etmesini zorlaştırması da zorbaların elektronik ortamda daha özgür davranmasına olanak sağlar. Yüz yüze iletişimde zorbaların söylemekten utandıkları ve mahcup hissettikleri kötü sözleri klavyenin arkasına saklanarak, mağdurla fiziksel uzak sağladıktan sonra bu kötü sözleri yazması daha kolay olmaktadır (Hinduja ve Patchin, 2008). Siber zorbaların lakapların ve IP adreslerinin arkasına gizlenmesi, tehdidin kaynağını bulmayı imkânsız hale getirmese de zorlaştırır (Shariff, 2007).

2.9 Benlik Kavramı

William James'in çalışmaları ile başlayarak benlik (self-concept) kavramı psikoloji, sosyoloji ve psikanalistler gibi farklı disiplinlerin inceleme alanı olmuştur. Markus ve Zajonc (1985), psikoloji açısından benlik kavramı kişilerin bilişinin temel bileşeni olarak, Erikson (1968), psikanalizler için psikolojik stres ve çatışmanın kaynağı olarak, Kaplan (1986), sosyoloji bakışışından benlik tasarımını sosyal bir ürün olarak görmesinin yanında sosyal güç olduğunu da ileri sürer (aktaran Rosenberg, 1989).

Benlik kavramı kişinin kendini algılama ve kavrama biçimi olarak tanımlanır. Kişinin kendine yaptığı bu değerlendirme öznel ve gerçek durumdan farklı olabilir. Bir başka ifade ile, benlik kavramı kişiyi olduğu kişi haline getiren ve diğer insanlardan ayıran duygu, tutum ve davranışların hepsinin bir arada toplanmış halini anlatır (Yörükoğlu, 2000, s. 104). Benlik kavramı zaman içinde gelişerek kişilerin kendini tanıması ve kendi ile ilgili değerlendirme yapmasına imkân sağlar. Benlik kavramı, bireyin kendini eş, akraba, arkadaş gibi farklı rollerde tanımlayabileceği çok boyutlu bir kavram olmakla birlikte ve benliğin farklı rolleri de kişinin bütünü inş eder (İnanç vd., 2004, s. 260).

Gardner ve Gardnier (2004)'e göre benlik kavramı bir kişinin sadece kendine ait görüşlerinden oluşur. Bu görüşler de kişinin tutumları, davranışları, duyguları, algıları ve değerlerine ilişkin görüşlerdir.

Ergenlik çağı benlik kavramının göz önünde olduğu dönemdir. Bu dönemde genç duygularını inceler, kim olduğunu, nasıl olduğunu ve olmak istediği konusunda düşünmeye başlar (Yörükoğlu, 2000, s. 104). Benlik kavramı gelişimi ergenlik ve ilk yetişkinlikte oldukça aktif olmakla birlikte yaşam boyu devam eden süreçte gelişir. Tek bir seferde benlik kavramı gelişmez. Çevre ile ilişkimiz ve kendi duygu ve

düşüncelerimizle olan içsel konuşmalarımızdan ortaya çıkar (Gander ve Gardiner, 2004, s. 494). Yeni öğrenmeler ve olgunlaşma ile benlik kavramı da gelişip değişebilir (Kulaksızoğlu, 2007, s. 114).

Ergenlerin büyük kısmında kişiliği etkileyen psikolojik kökenli ihtiyaçlar ve arzular benzerdir ancak bu ihtiyaç ve arzuların ergenin dış dünyaya yansıtış şekilleri farklıdır. Crow ve Crow (1956)' a göre bu istek ve arzular 'Büyüme, gelişme ve kuvvetlenme isteği, ilerleme, olgunlaşma ve değişme isteği, bireysel bağımsızlık elde etme isteği, başarıma ve güven kazanma isteği, beğenilme ve takdir edilme isteği, olumlu sosyal ilişki kurma isteği ve mutlu olma isteğidir (aktaran Kulaksızoğlu, 2007, s. 112).

Ergenler yukarıda belirtilen bu istek ve arzular ışığında hareket etmek istemekle birlikte bu istek ve arzular ergenin ilerletmeye çalıştığı benlik kavramı ile yakın ilişki içindedir (Kulaksızoğlu, 2007, s. 112).

Benlik kuramcılarından olan Carl Rogers benlik bilincine önem verir. Benlik bilinci kişinin kendine öznel bakışının özetidir. Kişinin kendisiyle ilişkili düşünce, algı ve kanaatlerini kapsar. Ancak, benlik bilinci her zaman var olanı yansıtmayabilir. Bir kişi yetenekleri olmasına rağmen kendisini yeteneksiz olarak tanımlayabileceği gibi yetenekleri olmamasına rağmen yetenekli olarak da görebilir. İnsanlar olumlu benlik bilinci geliştirme için çaba harcarlar. Güçlü ve olumlu benlik bilinci geliştirmenin yolu ise aileden alınan koşulsuz sevgiden geçer (Cüceloğlu, 2004, s. 428). Ayrıca, benlik kavramını etkileyen etkenler arasında ebeveynin sevgi ve disiplin gösterme şekli, akran baskısı, okul yaşantısı sayılabilir (Gander ve Gardiner, 2004, s. 494).

Freud'un yapısal kuramına göre kişilerin duygu, düşünce ve davranışlarına yön veren ruhsal aygıtını üç yapıda inceler. Bunlar, ilkel benlik (id), benlik (ego),

üstbenlik (süperego) olarak adlandırılır. İlkel benlik (id), haz ve acı ilkesine göre hareket eden, insanda doğuştan var olan ve ölene kadar var olacak olan insanın biyolojik tarafını simgeler. Örnekle açıklayacak olursak, bir kişiye sinirlendiğimiz zaman onu o an öldürmeye ya da öldürmeyi hayal etmeye ya da sesini yükseltmeye iten taraf kişilerin ilkel benlikleridir. İlkel benlik, cinsellik (libido) ve saldırganlık (thanatos) içgüdülerinin deposu konumundadır. Benlik ise, haz prensibi ile hareket eden ilkel benliğin isteklerini fark ederek bu istekleri gerçeklik ilkesine uygun şekilde doyurma görevi gören ve varoluştan itibaren ilkel benlikte olup zamanla gelişen ruhsal yapılardır. Üst benlik ise, ailemizden getirdiğimiz ve içselleştirdiğimiz gelenek, görenek ve sosyal normlardır (Bakırcıoğlu, 2010, s. 30-33).

Ericson ise Freud'un ilkel benlik ve üst benlik arasında arabulucu görmesinin yanında daha işlevsel ve kişiliğin hem güçlü hem de bağımsız bir tarafı olduğuna inanır. Ericson'a göre benliğin en önemli görevi kimlik duygusunu oluşturmaktır. Kimlik insana bireysellik duygusu, geçmiş ve gelecekle bütün olma duygularını kapsayan içsel bir olaydır. Eğer yeterince güçlü bir kimlik kavramı geliştiremezsek kimlik bunalımı adı verilen çaresizlik ve akıl karışıklığı yaşarız. Kimlik bunalımı sıklıkla ergenlik dönemindeki gençlerde rastlanmasına rağmen orta yaşlı kişilerde bazı dönemlerde bu süreçten geçebilirler (Burger, 2006, s. 164).

Carl Rogers (1985) gerçek benlik ve ideal benlik kavramlarını ele alır. Bu iki benlik arasındaki çok fazla farklılıkların olmasının uyum sorununun göstergesi olduğunu ileri sürer. Olması istenilen kişi yani gerçek benlik ve ulaşılmaması istenen ideal benlik arasındaki farkın çok olması depresyon için öncül olabileceği gibi, başarısızlık hissetmeye ve öz eleştiriye yol açabilir (Santrock, 2017, s. 135).

2.9.1 Benlik Saygısı

Benlik saygısı, kişinin kendi öznel değerlendirmesi sonucunda elde ettiği benlik kavramının onaylanması sonucu ortaya çıkan beğeni halidir. Kişi kendinde kusurlar bulabileceği ve eleştirel bakabileceği gibi kendisini tümünden beğenebilir de. Kişinin benlik saygısı olması için üstün yeteneklerle donatılmış olması gerekmez. Benlik saygısı kendini olduğu gibi görme yani ne olduğundan altta ne de olduğundan üstte görmeden kendinden hoşnut olmaktır. Kendini var olan haliyle görüp, gördüğü gibi kabul eden özüne güvenmeyi sağlayan olumlu ruh halidir (Yörükoğlu, 2000, s. 105). Kişinin öznel değerlendirmesinde ergenlik dönemi boyunca farklılıklar görülebilmektedir. Çocukluk döneminde kişi benlik algısını değerlendirirken akademik, sosyal, fiziksel yeterlilik ve dış görünümünü değerlendirmeye alırken ergenlik döneminde arkadaşlıklar, karşı cinsle ilişkiler ve iş başarısı gibi değişkenler de bu değerlendirmede yerini alır (Siyez, 2013, s. 35).

Benlik saygısı bireyin benliğini beğenme derecesi ve benliğin duygusal yanıdır (Kulaksızoğlu, 2007, s. 115). Bireyin kendi değerlendirmesini yaparak kendi ile uyum içinde ve yaptıklarından memnun olma olarak ifade edilmektedir (Rosenberg, 1986; akt. Demirbaş, 2009). Santrock (2017)'e göre ise benlik saygısı benliğin bütünsel değerlendirmesidir. Örneğin, derslerinde kötü not alan bir ergen kendi ile ilgili olumsuz bir akademik benlik kavramı oluşturabileceği gibi iyi bir yüzücü olduğu için olumlu bir sporcu benlik kavramı olabilir. Benlik kavramı belirli bir alana özgü değerlendirmeyi içerirken, benlik saygısı bütünsel benlik değerlendirmesini içerir (s. 135).

Savin-Williams ve Demo (1983) ergenin benlik saygısını gösteren bazı davranışsal ipuçlarını sıralar. Buna göre, ergenin olumlu benlik saygısını gösteren davranışlar arasında düşüncelerini aktarabilmesi, başka kişilere yorum yapabilmesi,

grup içi görevlerde uyumu, iletişim kurarken göz teması kurması, insanlarla dostça iletişim başlatılması, uygun ses tonu kullanımı, akıcı ve fazla tereddüt duymadan konuşabilme gibi davranışlar yer alır. Benlik saygısının olumsuz olduğunu gösteren davranışlar arasında ise, arkadaşlarına sözel zorbalık yapması, ortama uygun olmayan ve göze batan yüz ifadeleri kullanması yer alır. Buna ek olarak, fiziksel temastan rahatsızlık duyması, başarılı olamadığı konular için bahane üretmesi, kendi becerileri ve görünümüyle çok fazla övünmesi, kendini sözel olarak küçük düşürmesi ve yüksek, kaba ses tonu ile konuşması gibi davranışsal göstergeleri sıralanabilir (aktaran Santrock, 2017, s. 135).

2.10 Yaşam Doyumu

İlk kez Neugarten (1962) tarafından ele alınan yaşam doyumu kavramı önemli bir pozitif psikoloji kavramı olmakla birlikte öznel iyi oluş kavramıyla beraber ele alınması gerekmektedir. Yaşam doyumu, olumlu ve olumsuz duygulanımla birlikte öznel iyi oluşun üç temel unsurudur. Öznel iyi oluş, bireylerin kendileri hakkında bilişsel ve duyuşsal biçimde değerlendirme yapabilmeleridir (Diener, 1984). Yaşam doyumu insanların hayatlarının tümüne ilişkin yaptıkları bu bilişsel değerlendirmelerini içerir (Flaspohler vd., 2009). Yaşam doyumu bireylerin içinde bulunduğu ruhsal durumuna işaret eden önemli bir belirtkendir. Hayat boyu ortaya çıkabilecek birçok engellenme, zorlanma, beklenmedik yaşam olayları ve çatışmalar yaşam doyumu düzeyinin azalmasına sebep olabilir (Demirel ve Canat, 2004).

Neugarten (1961)'e göre kişinin elde ettikleri ile elde etmek istediklerinin karşılaştırılmasıyla ortaya çıkan neticedir. Yaşam doyumu, yalnızca özel bir duruma özgü doyumun değil, bütün yaşantılara dair doyumun ifadesidir (Diener ve Lucas, 1999).

Peterson, Park ve Seligman (2005), kişilerin mutluluğu aramaya yönelik eğilimleri olduğunu ve bu eğilimlerin yaşamdan haz alma, birisine bağlılık ve hayattın anlamını aramaya yönelik olmakla birlikte yaşam doyumunu ile de ilişki içinde olduğunu belirtir. Flaspohler vd. (2009), yaptığı çalışmada zorbalık deneyimi olmayan öğrencilerin yaşam doyumunu düzeylerini daha yüksek olduğunu, aynı zamanda zorba ve mağdurlara göre öğretmenleri ve akranları tarafından daha fazla sosyal destek algıladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca aynı çalışma bulguları mağdurlarının zorbalara göre yaşamdan daha fazla memnuniyetsiz oldukları ve öğretmenlerinden hissettikleri sosyal desteğin akranlarınkine kıyasla daha az olduğunu göstermektedir. Her iki grupta yer alan yani hem zorba hem de zorbalık mağduru öğrencilerin diğer tüm öğrencilere göre hayattan daha az yaşam doyumunu ve sosyal destek hissettiklerini belirtmişlerdir.

Ergenin öğretmenlerinden hissettikleri sosyal destekten daha çok akranlarından algıladığı sosyal destek, zorbalık mağduriyetinin yaşam doyumunu üzerindeki etkisini dengeleyiciyi bir roldedir (Flaspohler vd., 2009).

Çocukluk ağı veya ergenlik yıllarında öğrencilerin popüler biri mi yoksa reddedilen birisi mi olduğu, ihmal edilen ya da ihtilaflı biri mi olduğu veya ortalama statüde olduğu gibi sosyometrik statüler öğrencilerin akran gruplarındaki statüsünü gösteren kıstaslar arasındadır. Okul yıllarında akran ilişkilerinin önem kazanmasıyla birlikte, bu ilişkilerden onay almak, akran gruplarına kabul edilmek öğrencilerin yaşam doyumunu etkileyebilmektedir. İlkretim ğrencileri arasında yapılan çalışmada sosyometrik statü olarak popüler öğrencilerin ihmal edilen ve reddedilen öğrencilere göre yaşam doyumları daha yüksek bulunmuştur (Kaya ve Siez, 2008).

2.11 Siber Mağduriyet ile ilgili Yurtiçi ve Yurt Dışı Araştırmalar

2.11.1 KKTC’de Yapılan Araştırmalar

Bayraktar, Dedkova ve Machackova (2014), Kuzey Kıbrıs üniversitelerinde okuyan farklı etnik ve kültürden gelen öğrencilerle yaptığı çalışmada erkeklerin daha fazla hem siber zorba hem de mağdur olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, kadınsı davranışların siber mağduriyet için risk faktörü olduğunu ancak bağımsız benlik anlamlandırmasın kadınsı davranış gösterenlerin siber mağduriyetten koruyucu olabileceğini ortaya koymuştur.

Literatürde siber mağduriyet ile ilgili yapılan yurt içi araştırmalara rastlanamamasına rağmen akran zorbalığı ile ilgili yapılan bazı araştırmalar bulunmaktadır.

Ergün (2011), KKTC’deki ortaokul öğrencilerle yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin daha fazla zorba, kurban ve zorba/kurban olduğunu ve mağdurların uğradığı zorbalık türü olarak lakap takılma ve dalga geçilme, mağdur hakkında doğru olmayan haberler yayma gibi sözel ve ilişkisel zorbalığa uğradıklarına işaret etmektedir. Ayrıca, öğrenciler en çok öğretmenin yokluğunda sınıf ortamında ve merdiven veya koridor gibi mekânlarda zorbalığa uğradıklarını belirtmişlerdir.

Bayraktar (2012), yaşları 13 ve 18 arasında değişen öğrencilerle farklı okullarla yaptığı araştırmada zorbalığı öngören bazı faktörleri ortaya koymaktadır. Bu araştırmaya göre, okulun psikolojik ortamı, öğretmenin olumlu tutumu, anne ve babanın kabul ediciliği ve reddediciliği, akranları ile olumlu ilişkiler zorbalığın öngörücü faktörleridir.

Özada (2018) lise öğrencileri ile akran zorbalığı ile ilgili yaptığı çalışmaya göre erkeklerin daha fazla kurban, zorba ve zorba/kurban olmakta olduğunu, öğrenciler en sık sınıf arkadaşları tarafından okulun kafeteryasında, okul spor

alanında ve öğretmenin varlığında sınıf ortamında gerçekleşmektedir. Ayrıca araştırma sonuçları ebeveynleri ile iyi ilişkileri olmadığını belirten öğrencilerin daha çok mağdur olduğu, meslek lisesinde okuyan ve sınıf tekrarı yapan öğrencilerin ise daha fazla hem mağdur hem de zorba olduğuna dikkat çekmektedir.

2.11.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Eroğlu, Aktepe, Akbaba, Işık ve Özkorumak (2015), yaşları 14 ve 18 yaş arası değişen ergenlerle yaptığı çalışmada hem siber zorbalık yapıp hem de mağdurların oranı % 67.5, siber mağduriyet yaşayanların oranı % 8.7 ve siber zorbaların oranı ise % 6.9 olduğunu ortaya koymuştur.

Beran ve Li (2005), yaptığı çalışmaya göre siber mağdurların yarısından fazlasının (%57) çoğu kez mağduriyetten dolayı kızgın ve üçte birlik kısmının ise (%36) siber mağduriyetten dolayı üzgün hissetmektedir.

Campfield (2008), yaptığı çalışmada arkadaşlarını rahatsız eden, empati düzeyi düşük, akranları tarafından beğenilmeyen, yalnız, düşük benlik saygısına sahip kişilerin sahip olduğu bu özelliklerinin siber mağduriyete uğrama riskini arttırdığına işaret etmektedir.

Çetinkaya (2010)'nin ilköğretim ikinci kademedeki okuyan 648 öğrenci ile yaptığı araştırma bulguları incelendiğinde, %3.9 öğrencinin resim-video klip zorbalığına maruz kaldığı görülmektedir. Ayrıca, sanal ortamda kimliğini farklı gösterme, kendi ile ilgili doğru olmayan bilgiler verme, farklı cinsiyetten gösterme ve kurbanların e-mail şifrelerini ele geçirme öğrenciler arasında en sık uygulanan siber zorbalık davranışları olduğu bulgusuna rastlanmıştır.

Hinduja ve Patchin (2010)'da yaptığı araştırma sonuçlarına göre okulda veya okul yakınlarında okul zorbalığına uğrayan öğrencilerin siber mağdur olma riskleri daha yüksektir. Ayrıca, okul zorbalığı yapanların siber zorbalık da yaptıkları

görülmektedir. Erdur-Baker ve Tanrikulu (2010)'nın araştırmasına göre siber mağdurlar daha yüksek depresyon seviyeleri belirtmiştir. Ayrıca, üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada siber mağduriyet arttıkça sosyal kaygının da arttığı görülmüştür (Summak, 2019).

Hinduja ve Patchin (2010), ortaokul öğrencilerinde yaptığı araştırma bulgularına göre zorbalık türlerinden ne olduğu fark etmeksizin zorba ve mağdurların, zorba ve mağdur olmayanlara göre neredeyse iki kat daha fazla intihar düşüncesi ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Goerzig ve Olafsson (2012), 25 Avrupa ülkesi arasında yaptığı kültürler arası araştırmada yüz yüze zorbalığın siber zorbalığa dönüşmesinde zorba davranışları açısından istikrarlı bir durum olduğu görülmüştür. Bir başka ifade ile, kültür gibi ulusal bağlamdan çok zorbaların kişisel özellikleri ve teknolojiyi kullanım şekilleri siber zorba davranışların öncülü olmaktadır. Örneğin, gençlerin internet kullanım süresi, kullandıkları siber ağlar, internet ortamında sosyal kontrol olmamasından dolayı başkalarının beklentileri olmadan kendi istedikleri gibi davranabilmeleri ve gizli kalabilmeleri zorbalık davranışlarını etkilemektedir.

Campbell, Spears, Slee, Butler ve Kift, (2012)'nin yaptığı çalışmada siber mağdurların geleneksel zorbalık mağdurlarına göre önemli miktarda daha fazla sosyal zorluk ve yüksek ölçüde depresyon ve endişe bildirmişlerdir. Aynı çalışma bulgularında katılımcılar, ilginç bir şekilde geleneksel zorba mağdurlarının siber zorbalığa göre daha fazla öfke, aşağılanma ve utanç hissettiklerini belirttiler. Araştırmacılar bu noktada zorbalık tanıklarının ve tanıkların rolüne dikkat çekmiştir. İnternet ortamında sınırsız izleyicinin olmasının mağdura aşağılanma ve utanç anlamında daha fazla etkisi olduğu düşünülmesine rağmen, yapılan bu çalışmada farklı sonuçlar görülmektedir. Geleneksel zorbalıkta fiziksel olarak ortamda bulunan

tanıklar, anlık ve gerçek fiziksel varlıkları ile mağdurların öfke düzeyinin artmasına ve daha fazla utanç ve aşağılanmasına neden olabileceğini belirtilmiştir.

Tüm zorbalık alanlarında lise öğrencisi, ortaokul öğrencilerine göre daha fazla zorbalık uyguladıklarını ve maruz kaldıklarını göstermiştir. Siber zorbalığa uğrayan kurbanların %88'inin psikolojik zorbalığa da maruz kaldığı ve %88 siber zorba uygulayıcısının aynı zamanda psikolojik zorbalık uyguladığını göstermiştir. Aynı şekilde, siber zorbalığa maruz kalan kurbanların %72'si fiziksel zorbalığa uğramaktadır ve siber zorbalık uygulayan zorbaların %65'i fiziksel zorbalık da uyguladığı araştırma sonuçları arasındadır. Aynı araştırma bulguları siber zorbalığa maruz kalanların yaklaşık üç kat daha fazla siber flört istismarına uğradığını göstermektedir (Zweig, Dank, Lanchman ve Yahner, 2013).

Siber mağduriyetin insani değerlerle ilişkisini araştırın çalışmada siber mağduriyetin dürüst olma, sorumluluk alma, hoşgörü, dürüstlük ve barışçıl olma ile negatif yönde ilişkisi olduğu görülmüştür (Yıldırım ve Dilmaç, 2015).

Kağan ve Ciminli (2016), siber mağduriyetin kişilik özellikleriyle ilişkisini inceleyen araştırması nevrozizm ve dışadönük kişilik özelliklerinin siber mağduriyeti yordadığını göstermiştir. Dışa dönük kişilik özelliği gösterenlerin daha az siber mağduriyet yaşadıkları yani dışa dönüklük ve siber mağduriyet arasında negatif bir ilişki olduğu ancak nevrozizm boyutunda siber mağduriyet ile pozitif yönde düşük ilişki bulunmuştur.

Ortaokul öğrencileri ile yapılan çalışmada siber mağduriyete uğrayan öğrencilerde olumsuz duygu olarak nitelendirilebilecek öfke, korku ve tedirginlik duygularında artış görülmüştür. Çok aşırı durumlarda öğrencilerin aklından intihar etme düşüncesi geçtiği de araştırmanın bulgularındandır. Ayrıca, mağduriyet

yaşadıkları süre içerisinde derse odaklanamama ve akademik performanslarında da düşüş görülmüştür (Kestel ve Akbıyık, 2016).

Weijer ve Leukfeldt (2017)'in araştırması siber mağduriyetin deneyime açık kişilerde daha yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Han ve Demirtaş (2020), siber mağduriyet yaşayan bazı öğrencilerin okula yabancılaştıkları, mağduriyet yaşadıkları zamanlarda derslere odaklanamadıkları için notlarının gerilediğini ve psikolojik olarak da öğrencileri etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca, bazı öğrencilerde de siber mağduriyete bağlı olarak uyku sorunu ve iştahsızlık gibi sağlık problemleri tespit edilmiştir.

Bu bulguya benzer nitelikte Dinç (2020), siber mağdurların sinir olma, üzüntü ve bunlarla birlikte korku ve tedirgin olma gibi olumsuz duygular yaşadığını, mağdurların çoğunun sosyal iletişim ve arkadaş ilişkisinde zorluk yaşadığı aynı zamanda mağduriyet yaşadıkları dönemden sonra derslere odaklanmada güçlük ve ders başarısında düşüş olduğu ve okuldan uzaklaştıkları görülmüştür. Ayrıca, siber mağduriyetin okul tükenmişliğini yordadığı da görülmektedir (Özer ve Şad, 2021; Uzun ve Karataş, 2019). Siber mağduriyetin okul başarısına etkisini araştıran bir diğer çalışmada siber mağdurların akademik olarak olumsuz etkilendiği, devamsızlık problemi yaşadığı, okula gitmede isteksizlik ve bazı öğrencilerin mağduriyetin yaşattığı güçsüzlük nedeniyle okuldan yabancılaştıkları belirtilmektedir (Demirtaş ve Han, 2020).

Bölüm 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin evren ve örnekleme, kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve veri analiz ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırma lise öğrencilerinin siber zorba mağduriyeti, benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemek için hazırlanmış, nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır.

Ayrıca verilerin ölçek aracılığıyla toplanmasından dolayı çalışma tarama modeli bir araştırmadır.

3.2 Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini 2020-2021 yılında Gazimağusa'ya bağlı okullarda öğrenim gören lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiş olan 319 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri Tablo 3.2.1'de gösterilmektedir.

Tablo 3.1: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Frekans Analizi Sonuçları

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	189	59,25
Erkek	130	40,75
Sınıf		
9. sınıf	101	31,66
10. sınıf	51	15,99
11. sınıf	111	34,80
12. sınıf	56	17,55
Günlük internet kullanım süresi (çevrimiçi ders haricinde)		
1 saatten az	20	6,27
2-3 saat	54	16,93
3-4 saat	57	17,87
5-6 saat	48	15,05
6-7 saat	49	15,36
7 saatten fazla	91	28,53
Algılanan anne tutumu		
Aşırı koruyucu	70	21,94
Dengesiz ve Kararsız	13	4,08
İlgisiz ve Kayıtsız	9	2,82
Kabul edici, güven verici, demokratik	156	48,90
Mükemmelliyetçi	23	7,21
Otoriter	30	9,40
Serbest (çocuk merkezci)	18	5,64
Algılanan baba tutumu		
Aşırı koruyucu	63	19,75
Dengesiz ve Kararsız	20	6,27
İlgisiz ve Kayıtsız	42	13,17
Kabul edici, güven verici, demokratik	120	37,62
Mükemmelliyetçi	16	5,02
Otoriter	35	10,97
Serbest (çocuk merkezci)	23	7,21

Tablo 3.1 incelendiğinde, araştırmaya dâhil olan öğrencilerin %59,25'inin kadın, %40,75'inin erkek, %31,66'sının 9. sınıf, %15,99'unun 10. sınıf, %34,80'inin 11. sınıf ve %17,55'inin 12. sınıf olduğu görülmektedir. Öğrencilerin çevrimiçi ders haricinde günlük internet kullanım süreleri, %6,27'sinin 1 saatten az, %16,93'ünün 2-3 saat, %17,87'sinin 3-4 saat, %15,05'inin 5-6 saat ve %28,53'ünün 7 saatten fazla

olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin %21,94'ünün annesinin aşırı koruyucu, %4,08'inin annesinin dengesiz ve kararsız, %2,82'sinin annesinin ilgisiz ve kaygısız, %48,90'ının kabul edici, güven verici, demokratik, %7,21'inin annesinin mükemmelliyetçi, %9,40'ının annesinin otoriter ve %5,64'ünün annesinin serbest (çocuk merkezci) tutum sergilediği görülmektedir. Öğrencilerin %19,75'inin babasının aşırı koruyucu, %6,27'sinin babasının dengesiz ve kararsız, %13,17'sinin babasının ilgisiz ve kayıtsız, %37,62'sinin babasının kabul edici, güven verici, demokratik, %5,02'sinin babasının mükemmelliyetçi, %10,97'sinin babasının otoriter ve %7,21'inin babasının serbest (çocuk merkezci) tutum sergilediği saptanmıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Kişisel Bilgi Formu”, ikinci bölümde “Siber Zorbalık Ölçeği”, üçüncü bölümde ‘Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri’ ve ‘Yaşam Doyumu Ölçeği’ kullanılacaktır. Araştırmada veriler aşağıdaki ölçme araçları ile toplanmıştır.

3.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu literatür araştırması ve uzman görüşünden faydalanılarak oluşturulmuştur. Bu form, siber mağduriyet, benlik saygısı ve yaşam doyumunun öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım süresi (çevirim içi ders haricinde), algılanan anne tutumu, algılanan baba tutumu, internette geçirilen süre, algılanan siber mağduriyet nedeni, kullanılan teknolojik ortam, yardım için başvurduğu kişi gibi değişkenler arasındaki ilişkiyi görmek için araştırmacı tarafından 9 madde içerecek şekilde hazırlanmıştır.

3.3.2 Siber Zorbalık Ölçeği

Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ) Garaigordobil (2017) tarafından geliştirilerek, Çapan, Bakioğlu ve Kırtale (2020) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. SZÖ, 45 maddeden oluşmakta olan 4'lü likert tipli derecelendirme ile puanlanmaktadır. SZÖ, 15'er maddelik Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Tanık Olma üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ancak, uyarlama çalışmasında faktör yük değeri düşük olan birinci madde çıkartılarak, her alt ölçekte 14 madde olmak üzere toplam 42 maddeden oluşmuştur. Ölçekteki Puanlar '0= Asla, 1=Bazen, 2=Birçok kez, 3= Her zaman' şeklinde derecelendirilmektedir. Siber zorbalık davranışını içeren 14 davranış siber zorbalık yapma, siber mağdur olma ve tanık olma şeklinde üç farklı bakış açısı ile sorulmaktadır. Ölçekte ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Alt boyuttan alınan her bir puanın yüksek olması o özelliğin yükselmesi anlamına gelmektedir. Açımlayıcı faktör sonuçlarına göre Siber Zorba alt ölçeği madde faktör yükü 0.59-0.81, Siber Mağduriyet alt ölçeği madde faktör yükü 0.41-0.62 ve Tanık Olma alt ölçeği faktör yükü 0.50-0.68 arasında değişmektedir. Ölçek toplam varyansın %45.59'unu açıklamaktadır. Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Faktör yük değeri 0.40'ın altında yük olan 1. madde ölçekten çıkartılarak yeniden analiz yapılmıştır. Yapılan yeni analiz ile SZÖ faktör yükleri siber zorbalık alt boyutu için 0.48-0.76, siber mağduriyet alt boyutu için 0.42-0.74, tanık olma alt boyutu için 0.49-0.78 arasında değişmektedir. SZÖ'nin üç faktörlü yapısı toplam varyansın %48.04'ünü açıklamaktadır.

SZÖ'nin güvenilirliği için Cronbach alfa iç tutarlılık toplam katsayısı 0.94 olarak hesaplanmıştır. Alt boyutlarından Siber zorbalık alt boyutu Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.90, siber mağduriyetin 0.88 ve tanık olmanın 0.93'tür.

Test-tekrar test güvenilirlik ölçek toplam katsayısı 0.94, alt boyutların test-tekrar test katsayıları siber zorbalıkta 0.90, siber mağduriyette 0.88 ve tanık olmada 0.87 olarak hesaplanmıştır. Ölçek güvenilirliği için yapılan madde-korelasyon toplam değerleri ise 0.45-0.72 arasında değişmektedir (Çapan vd., 2020).

Araştırmada SZÖ siber mağduriyet alt boyutu kullanılacaktır.

3.3.3 Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Rosenberg (1965) tarafından geliştirilerek, ilk kez Çuhadaroglu (1986) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. RBSÖ 63 soru ve 12 alt kategoriden oluşmakta ve ilk 10 sorusu benlik saygısını ölçmektedir (Çuhadaroglu, 1986; akt.Tukuş, 2010). Soruların her biri ise “çok doğru, doğru, yanlış ve çok yanlış” şeklinde dört şekilde cevaplanabilmektedir (Kımtır, 2008). Puanlamada düşük puan (0-1 arası) yüksek benlik saygısını, orta puan (2-4 arası) orta benlik saygısını ve yüksek puan (5-6) düşük benlik saygısını gösterir. Olumlu anlam yüklü maddeler 1. 2. 4. 6. 7. olumsuz anlam yüklü olanlar 3. 5. 8. 9. 10. maddelerdir (Çuhadaroglu, 1986; akt.Tukuş, 2010).

Güvenilirliği test etmek için test-tekrar test yöntemi yöntemi iki hafta ara ile uygulanmanın sonucunda benlik saygısı alt ölçeği için güvenilirlik katsayısı .75 olarak bulunmuştur (Kımtır, 2008).

3.3.4 Yaşam Doyumu Ölçeği

Yaşam Doyumu Ölçeği (Bkz. Ek 4) Diener, Emmons, Laresen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, tek boyutlu olup yaşam doyumuna ilişkin beş maddeden oluşmaktadır. YDÖ maddeleri hiç uygun değil ve çok uygun seçenekleri arasında olan 7’li likert tipi ankettir. Ölçek, ergen ve yetişkinlere kadar olan yaş gruplarına uygulanabilmekte ve genel yaşam doyumunu ölçmeyi amaçlamaktadır (Kabasakal ve Girli, 2012).

Dağlı ve Baysal (2016)'nın yaptığı geçerlilik çalışmasında ölçeğin dil geçerliliğini sağlamak için dilsel eşdeğerlik çalışması, yapı geçerliliği için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Dil geçerliliği için Pearson momentler çarpım korelasyon katsayıları hesaplanarak her iki ölçek arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki görülmüştür ($r=0.92$).

YDÖ güvenirliğini hesaplamak için Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmış ve 0.88 olarak bulunmuştur. Ayrıca güvenirliği test etmek için yapılan test-tekrar test yöntemi sonucunda ulaşılan ölçümler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile hesaplanarak iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı $r=0.97$ olarak hesaplanmıştır. Yukarıdaki bulgular, ölçeğin yüksek iç tutarlılığı olduğunu ve test-tekrar test güvenirlik katsayılarının yeterli olduğunu gösterir niteliktedir (Dağlı ve Baysal, 2016).

3.4 Verilerin Toplanması

İlk olarak, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı Genel Ortaöğretim Dairesi ve Teknik Ortaöğretim Dairesi'nden okullarda veri toplayabilmek için izne başvurulmuştur. İzinlerin tamamlanmasının ardından, DAÜ Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan veri toplamak için etik uygunluk belgesi alınmıştır. Okul müdürlerinden de veri toplama için izin alınmasının ardından okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenleri aracılığı ile öğrencilerden veriler toplanmıştır. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenler ölçekleri uygulamadan önce öğrencilere araştırmanın amacı hakkında bilgi vererek, çalışmanın gönüllülük ilkesine bağlı olarak istedikleri zaman çalışmadan çekilebileceklerini belirtmişlerdir. Gizlilik prensibine uygun olarak isimlerin tezden sonra yazılabilecek rapor ve yayınlarda deşifre edilmeyeceği ve çalışmadan sonra araştırmacıdan veya tez

danışmanından araştırma ile ilgili bilgi alabileceklerini öğrencilere iletmede azami dikkat gösterilmiştir.

3.5 Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan öğrencilerin verilerinin istatistiksel olarak analiz edilmesinde Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 25.0 yazılımından faydalanılmıştır.

Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarına ilişkin özellikler frekans analiziyle belirlenmiştir. Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Ölçeği puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler gösterilmiştir.

Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Ölçeği puanlarının normal dağılıma uyma durumu Kolmogorov-Smirnov testiyle test edilmiş ve normal dağılım göstermediği saptanmıştır. Buna göre araştırma hipotezleri nonparametrik testler ile test edilmiştir. Yapılan karşılaştırmalarda bağımsız değişken iki gruptan oluşuyor ise Mann-Whitney U testi, üç ve fazla gruptan oluşuyor ise Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Siber Zorbalık Ölçeği, Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar Spearman testi ile test edilmiştir.

Bölüm 4

BULGULAR

Bu çalışmanın genel amacı, lise öğrencilerinde siber mağduriyet, benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaç doğrultusunda bu bölümde lise öğrencilerinin Siber Zorbalık Ölçeği, Benlik Saygısı Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği puanlarının sosyo-demografik özelliklere göre anlamlı bir fark gösterip göstermediği ve Siber Zorbalık Ölçeği puanları, Benlik Saygısı Ölçeği puanları ve Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasındaki ilişki incelenmiştir.

4.1 Öğrencilerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarına Göre Dağılımı

Tablo 4.1: Öğrencilerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Siber zorbalığa maruz kalma nedeni		
Arkadaşlarıyla iyi geçinememek	46	14,42
İç dönük olmak	137	42,95
Dışa dönük olmak	61	19,12
Okula yeni gelmiş olmak	29	9,09
Yalnız olmak	63	19,75
Siber zorbalığa maruz kalınan ortam		
Sosyal paylaşım siteleri	74	23,20
Cep telefonu mesajı	75	23,51
Video/interaktif oyunlarda	50	15,67
Sohbet odasında	95	29,78
Bilgisayardan anlık mesaj/mail yoluyla	50	15,67

Siber zorbalığa maruz kalması halinde başvuralan kişi

Kimseye başvurmayan	70	21,94
Aile	176	55,17
Yakın arkadaş	73	22,88
Yakın akraba	7	2,19
Öğretmen/İdareci	26	8,15
Polis	28	8,78

Tablo 4.1 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %14,42'sinin arkadaşları ile iyi geçinememek, %42,95'inin içe dönük olmak, %19,12'sinin dışa dönük olmak, %9,09'unun okula yeni gelmiş olmak ve %19,75'inin yalnız olmak nedenleri ile siber zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin %23,20'sinin sosyal paylaşım sitelerinde, %23,51'inin cep telefonu mesajı ile, %15,67'sinin video/interaktif oyunlarda, %29,78'inin sohbet odasında ve %15,67'sinin bilgisayardan anlık mesaj/mail yoluyla siber zorbalığa maruz kaldığı saptanmıştır. Öğrencilerin %21,94'ünün siber zorbalığa maruz kalması durumunda kimseye başvurmadığı, %55,17'sinin siber zorbalığa maruz kalması durumunda ailesine, %22,88'inin yakın arkadaşına, %2,19'unun yakın akrabasına, %8,15'inin öğretmen/idarecisine ve %8,78'inin polise başvurduğu belirlenmiştir.

4.2 Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları

Tablo 4.2: Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları

	n	$\bar{x}$	s	Min	Max
Siber Zorbalık Ölçeği	319	3,51	5,30	0	32
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	319	28,42	6,03	12	40
Yaşam Doyumu Ölçeği	319	15,79	5,10	5	25

Tablo 4.2 incelendiğinde, araştırmaya dâhil olan öğrencilerin Siber Zorbalık ölçeğinden ortalama $3,51 \pm 5,30$ puan, minimum 0, maksimum 32 puan aldıkları, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden ortalama $28,42 \pm 6,03$ puan, minimum 12, maksimum 40 puan aldıkları, Yaşam Doyumu Ölçeğinden ortalama $15,79 \pm 5,10$ puan, minimum 5, maksimum 25 puan aldıkları görülmektedir.

4.3 Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Siber Zorbalık Ölçeği Puanları Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 4.3: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Siber Zorbalık Ölçeği Puanlarının Mann-Whitney U Testi Ve Kruskal Wallis Testi İle Karşılaştırılmasına İlişkin Analiz Sonuçları

	n	$\bar{x}$	s	M	SO	Z / X^2	P	Fark
Cinsiyet								
Kadın	189	4,02	5,52	2	170,13	-2,430	0,015*	
Erkek	130	2,76	4,89	1	145,27			
Sınıf								
9. sınıf	101	2,63	3,35	1	155,39	0,991	0,803	
10. sınıf	51	3,31	4,39	1	157,79			
11. sınıf	111	4,05	6,51	2	160,17			
12. sınıf	56	4,18	6,11	2	169,99			
Günlük internet kullanım süresi (online ders haricinde)								
1 saatten az	20	3,50	6,52	1	151,43	3,707	0,592	
2-3 saat	54	2,85	4,21	1	147,95			
3-4 saat	57	2,81	3,93	1	150,80			
5-6 saat	48	3,29	4,65	2	165,30			
6-7 saat	49	3,82	4,29	2	176,62			
7 saatten fazla	91	4,29	6,92	2	163,05			
Algılanan anne tutumu								
Aşırı koruyucu	70	3,56	6,08	1	153,82	34,335	0,000*	3-4,3-5
Dengesiz ve Kararsız	13	5,77	3,63	5	238,23			3-7
İlgisiz ve Kayıtsız	9	9,44	8,38	10	246,50			6-4,6-5
Kabul edici, güven verici, demokratik	156	2,47	4,09	1	143,44			6-7
Mükemmelliyetçi Otoriter	23	2,96	3,66	2	167,59			
	30	7,00	6,98	5	209,22			

Serbest	18	2,61	5,00	1	136,06			
Algılanan baba tutumu								
Aşırı koruyucu	63	4,10	6,66	1	156,93	36,857	0,000*	2-4
Dengesiz ve Kararsız	20	6,15	5,21	5,5	224,45			2-5
İlgisiz ve Kayıtsız	42	4,81	5,81	3	193,64			
Kabul edici, güven verici, demokratik	120	2,03	4,09	0	127,01			
Mükemmelliyetçi	16	2,88	3,30	2,5	162,81			
Otoriter	35	4,83	5,93	2	187,63			
Serbest	23	3,39	4,11	3	179,04			

* $p < 0,05$

Tablo 4.3 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre Siber Zorbalık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark saptanmıştır ($p < 0,05$). Kadın öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları, erkek öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Öğrencilerin sınıflarına göre Siber Zorbalık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p > 0,05$). 9., 10., 11. ve 12. sınıfa devam eden öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları benzerdir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre (çevrimiçi ders haricinde) Siber Zorbalık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark yoktur ($p > 0,05$). Günlük internet kullanım sürelerine bakılmaksızın öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeğinden benzer puanlar aldıkları görülmektedir.

Katılımcı öğrencilerin algılanan algılanan anne tutumlarına göre Siber Zorbalık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark vardır ($p < 0,05$). Algılanan anne tutumu ilgisiz ve kaygısız olan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları, algılanan anne tutumu kabul edici, güven verici, demokratik, algılanan anne tutumu mükemmelliyetçi ve algılanan anne tutumu serbest olan

öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. algılanan anne tutumu otoriter olan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları, algılanan anne tutumu kabul edici, güven verici, demokratik, algılanan anne tutumu mükemmeliyetçi ve algılanan anne tutumu serbest olan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir.

Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin baba tutumlarına göre Siber Zorbalık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Algılanan baba tutumu dengesiz ve kararsız olan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları, babanın tutumu kabul edici, güven verici, demokratik olan ve baba tutumu mükemmeliyetçi olan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanlarından yüksek hesaplanmıştır ve ölçek puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

4.4 Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Benlik Saygısı Ölçeği Puanları İle Anlamlı Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

Tablo 4.4: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Mann-Whitney U Testi Ve Kruskal Wallis Testi İle Karşılaştırılmasına İlişkin Analiz Sonuçları

	n	$\bar{x}$	s	M	SO	Z / X^2	p	Fark
Cinsiyet								
Kadın	189	27,85	6,08	28	151,32	-2,029	0,042*	
Erkek	130	29,26	5,86	30	172,62			
Sınıf								
9. sınıf	101	28,32	6,64	28	160,67	0,751	0,861	
10. sınıf	51	28,53	5,08	30	160,45			
11. sınıf	111	28,14	6,27	28	155,10			
12. sınıf	56	29,07	5,19	29	168,08			

Günlük internet kullanım süresi (online ders haricinde)								
1 saatten az	20	30,15	4,07	30,5	185,75	9,376	0,095	
2-3 saat	54	27,52	6,59	27,5	147,83			
3-4 saat	57	29,05	5,23	29	167,42			
5-6 saat	48	29,21	5,58	30	171,63			
6-7 saat	49	26,47	5,83	26	129,95			
7 saatten fazla	91	28,82	6,63	29	166,96			
Algılanan anne tutumu								
Aşırı koruyucu	70	26,89	5,64	27	135,50	34,631	0,000*	2-4
Dengesiz ve								
Kararsız	13	22,69	4,07	24	67,96			2-5
İlgisiz ve Kayıtsız	9	25,44	4,22	27	109,67			2-7
Kabul edici,								
güven verici,								
demokratik	156	30,08	5,85	31	185,43			
Mükemmelliyetçi	23	28,48	5,85	31	162,80			
Otoriter	30	26,57	6,01	27,5	135,80			
Serbest (çocuk								
merkezci)	18	28,72	6,41	27	163,25			
Algılanan baba tutumu								
Aşırı koruyucu	63	28,06	4,83	28	154,95	42,090	0,000*	2-4
Dengesiz ve								
Kararsız	20	24,80	6,40	24	104,25			2-5
İlgisiz ve Kayıtsız	42	25,62	6,82	26	119,93			2-7
Kabul edici,								
güven verici,								
demokratik	120	30,61	5,72	31	193,90			
Mükemmelliyetçi	16	31,31	4,63	31,5	207,34			
Otoriter	35	27,26	5,12	26	135,01			
Serbest (çocuk								
merkezci)	23	26,04	6,12	27	123,72			

* $p < 0,05$

Tablo 4.4 incelendiğinde, öğrencilerin cinsiyetlerine göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Erkek öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları, kadın öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek hesaplanmıştır.

Öğrencilerin sınıflarına göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$). 12.

Sınıf olan öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları, 9,10 ve 11. Sınıfa devam eden öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanlarından daha yüksek olmasına rağmen, puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre (çevrimiçi ders haricinde) Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Günlük internette geçirilen süre bir saat ve daha az olanların Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nden almış oldukları puan ortalaması, günlük internet kullanım süresi daha fazla olan öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanlarından daha yüksek hesaplanmasına karşın, aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin algılanan anne tutumlarına göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark saptanmıştır ($p<0,05$). Algılanan anne tutumu dengesiz ve kararsız olan öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları, algılanan anne tutumu kabul edici, güven verici, demokratik, anne tutumu mükemmelliyetçi ve anne tutumu serbest olan öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanlarından daha düşük bulunmuştur. Algılanan anne tutumlarından kaynaklı puan farkları istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

Öğrencilerin algılanan baba tutumlarına göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Algılanan baba tutumu dengesiz ve kararsız olan öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları, algılanan babanın tutumu kabul edici, güven verici, demokratik, algılanan babanın tutumu mükemmelliyetçi ve algılanan babanın tutumu serbest olan öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanlarından daha

düşüktür. Algılanan baba tutumundan kaynaklanan puan farklarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir.

4.5 Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları Arasında Anlamlı Farklılık Olup Olmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 4.5: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Mann-Whitney U Testi Ve Kruskal Wallis Testi Karşılaştırılmasına İlişkin Analiz Sonuçları

	N	$\bar{x}$	s	M	SO	Z / X^2	p	Fark
Cinsiyet								
Kadın	189	15,50	5,37	15	154,56	-1,273	0,203	
Erkek	130	16,20	4,68	16	167,91			
Sınıf								
9. sınıf	101	16,43	4,81	16	170,90	4,215	0,239	
10. sınıf	51	16,61	6,29	16	170,99			
11. sınıf	111	15,23	5,08	15	151,81			
12. sınıf	56	14,98	4,26	15	146,57			
Günlük internet kullanım süresi (online ders haricinde)								
1 saatten az	20	14,60	4,19	14	138,05	7,088	0,214	
2-3 saat	54	15,91	5,54	15,5	162,71			
3-4 saat	57	16,58	5,22	17	175,31			
5-6 saat	48	15,13	3,76	15	149,51			
6-7 saat	49	14,71	4,59	15	139,06			
7 saatten fazla	91	16,41	5,71	16	170,43			
Algılanan anne tutumu								
Aşırı koruyucu	70	16,57	5,37	15,5	171,79	38,223	0,000*	1-2
Dengesiz ve								
Kararsız	13	11,85	4,32	11	84,62			1-3
İlgisiz ve Kayıtsız	9	10,78	2,64	11	64,33			1-7
Kabul edici, güven								
verici, demokratik	156	16,85	4,65	17	179,85			4-2
Mükemmelliyetçi	23	15,96	4,53	15	161,11			4-3
Otoriter	30	13,50	5,12	14	123,20			4-7
Serbest	18	12,50	5,10	12	104,33			

Algılanan baba tutumu

Aşırı koruyucu	63	17,25	5,23	16	185,04	68,969	0,000*	1-2
Dengesiz ve								
Kararsız	20	12,15	5,14	10,5	95,58			1-3
İlgisiz ve Kayıtsız	42	12,02	4,64	11,5	91,13			4-2
Kabul edici, güven								
verici, demokratik	120	17,70	4,24	18	195,23			4-3
Mükemmelliyetçi	16	17,88	4,66	17,5	196,03			5-2
Otoriter	35	14,37	3,40	14	132,47			5-3
Serbest	23	12,52	4,81	13	106,24			

Tablo 4.5 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin cinsiyetlerine göre Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Kadın ve erkek öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puanlar benzerdir.

Öğrencilerin sınıflarına göre Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark yoktur ($p>0,05$). Sınıflarına bakılmaksızın öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden benzer puanlar aldıkları görülmektedir.

Araştırma kapsamına dahil olan öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre (çevrimiçi ders haricinde) Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark yoktur ($p>0,05$).

Öğrencilerin algılanan anne tutumlarına göre Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Algılanan anne tutumu aşırı koruyucu olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması, algılanan anne tutumu dengesiz ve kararsız, algılanan anne tutumu ilgisiz ve kayıtsız ile algılanan anne tutumu serbest olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Algılanan anne tutumu kabul edici, güven verici, demokratik olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeği puanları, algılanan anne tutumu dengesiz ve kararsız, algılanan anne tutumu ilgisiz ve kayıtsız ve algılanan anne tutumu serbest

olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin algılanan baba tutumlarına göre Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Algılanan babanın tutumu aşırı koruyucu olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması, algılanan babanın tutumu dengesiz ve kararsız ve algılanan babanın tutumu ilgisiz ve kayıtsız olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasından daha yüksektir. Algılanan baba tutumu kabul edici, güven verici, demokratik olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeği puanları, algılanan baba tutumu dengesiz ve kararız ve algılanan baba tutumu ilgisiz ve kayıtsız olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasından daha yüksektir. Algılanan baba tutumu mükemmelliyetçi olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeği puanları, algılanan baba tutumu dengesiz ve kaygısız ve algılanan baba tutumu ilgisiz ve kayıtsız olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasından daha yüksektir. Algılanan baba tutumundan kaynaklanan puan farkları, istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

4.6 Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Ve Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Tablo 4.6: Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Spearman Testi Analiz Sonuçları

		Siber Zorbalık	Benlik Saygısı	Yaşam Doyumu
Siber Zorbalık	r	1	-0,381	-0,391
	p	.	0,000*	0,000*
	N		319	319
Benlik Saygısı	r		1	0,577
	p		.	0,000*
	N			319
Yaşam Doyumu	r			1
	p			.
	N			

* $p < 0,05$

Tablo 4.6 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyon olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden almış oldukları puanlar arttıkça, Siber Zorbalık Ölçeği puanları azalmaktadır.

Öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında pozitif korelasyon vardır. Bu korelasyon istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir ($p < 0,05$). Öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğinden almış oldukları puanlar arttıkça, Yaşam Doyumu Ölçeğinden alınan puanlarda da artış olmaktadır.

Bölüm 5

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, yapılan istatistiksel analizlerde elde edilen araştırma bulgularına yer verilerek, diğer araştırma bulguları ile birlikte tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1 Öğrencilerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Özelliklerinin Frekans Dağılımına İlişkin Analiz Sonuçlarının Tartışılması

Siber zorbalığa maruz kalma durumlarına ilişkin özelliklerine göre öğrencilerin, %42,95'inin içe dönük olmak, %19,75'inin yalnız olmak %19,12'sinin dışa dönük olmak, %14,42'sinin arkadaşları ile iyi geçinememek, %9,09'unun okula yeni gelmiş olma nedenleri ile siber zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre öğrenciler en çok içe dönük olduklarından ve ikinci olarak da yalnız olduklarından dolayı siber mağduriyet yaşamaktadır. Yapılan araştırma bulgusuna benzer olarak Akgül (2018), içe dönük kişilik özelliği olanların siber mağdur olabileceğini belirtmektedir.

Bu bulgudan hareketle içe dönük öğrencilerin kendini ortaya koyma ve çatışma çözme gibi sosyal becerilerinin olmamasının siber zorbalar için daha kolay hedef haline getirdiğinden içe dönük kişilik özelliği olduğunu belirten öğrencilerin daha fazla mağdur olduğu düşünülmektedir. Yaman vd. (2011)'ne göre mağdurların büyük bir kısmını oluşturan pasif mağdurlar zorba davranışları karşısında etkili

başetme yöntemlerini kullanamadıklarından zorbalar açısından kolay hedef haline gelmektedir (s. 89).

Öğrencilerin siber mağduriyet yaşadığı ortama göre %29,78'inin sohbet odasında, %23,51'inin cep telefonu mesajı ile, %23,20'sinin sosyal paylaşım sitelerinde, %15,67'sinin video/interaktif oyunlarda ve %15,67'sinin bilgisayardan anlık mesaj/mail yoluyla siber zorbalığa maruz kaldığı saptanmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrenciler en çok sohbet odasında ve sonrasında da cep telefonu mesajı ile sosyal paylaşım sitelerinde siber mağduriyet yaşamaktadır. Din  (2020)'nin araştırma sonucuna göre siber mağduriyetin en çok sosyal medya platformunda görülmesi yapılan araştırma bulguları ile çelişir niteliktedir.

Öğrencilerin siber mağduriyet yaşadıklarında yarısından fazlası olan %55,17'sinin ailesine, %22,88'inin yakın arkadaşına, %21,94'ünün siber zorbalığa maruz kalması durumunda kimseye başvurmadığı, %8,78'inin polise, %8,15'inin  ğretmen/idarecisine, %2,19'unun yakın akrabasına başvurduğu belirlenmiştir. Bu bulgulara göre, öğrencilerin yarısından fazlası siber mağduriyet durumunda ailesine başvurmaktadır. Buna paralel olarak, Topçu ve Baker (2016), lise  ğrencilerinde siber mağduriyet yaşayanların yardım alma durumunu incelediğı araştırmanın sonuçlarına göre siber mağduriyet yaşayan %45.1 öğrencinin ilk olarak yardım aradığı yer aileleridir. Fight Crime (2006)'nın yaptığı araştırma sonuçlarına göre ise lise döneminde olan öğrencilerin % 65'i siber mağduriyetlerini aileleri ile paylaşması bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Bu bulgudan farklı olarak, Kestel ve Akbıyık (2016)'nın ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışma sonuçlarına göre öğrenciler korkudan ve utanma duygusundan dolayı siber mağduriyeti aileleri ile paylaşmamaktadır. Aynı araştırma bulgularına göre aileler siber mağduriyetin okul zorbalığına dönüşmesinin ardından öğretmenler

ya da polis aracılığı ile haberdar olmaktadır. Öğrencilerin ailelerinden korkmalarının yanı sıra cep telefonlarının alınması ve kullanım kısıtlamasına gidileceğini düşünmeleri de paylaşmama nedenleri arasında olabilir. Belsey (2005)'e göre siber mağdurlar ellerindeki teknolojik aletlerin alınmasına karşı duydukları endişe nedeniyle ve alacakları tepkiden korktuklarından yetişkinlere siber zorbalık mağduru olduklarını anlatmaya korkarlar. Yapılan bir başka araştırmaya katılanların %90'ı siber mağdur oldukları zaman bir yetişkinden yardım almadıklarını belirtti (Juvonen ve Gross, 2008). Arıcak ve arkadaşları (2008), yaptığı araştırmada öğrencilerin yalnızca %10'unun ailesine, %15'inin de yakın arkadaşlarına siber mağduriyet bildirmesi araştırma bulgularıyla çelişir niteliktedir.

Araştırma bulgularında öğrencilerin yarısından fazlasının siber mağduriyet yaşadıklarında ailelerine başvurması öğrencilerin aile ile ilişkisi açısından olumlu olarak değerlendirilebilir. Ancak, bu noktada ailenin siber mağduriyet yaşayan öğrenci karşısında izleyeceği davranış ve tutumunun ne yönde olacağı, sorunu çözmek için hangi kaynaklara başvuracağı ve izleyeceği yolun önem arz ettiği düşünülmektedir. Ailenin siber mağduriyet karşısındaki tutumunun olumlu veya olumsuz oluşu öğrencinin olası bir mağduriyet durumunda başvuracağı yeri yeniden değerlendirmesine neden olacaktır.

Bu bağlamda, öncelik olarak her ne kadar önleyici hizmetler olsada, bu ve benzeri mağduriyet durumlarından sonra ailenin neler yapabileceği konusunda aileye yönelik hizmet veren birimlerin olmasının önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Bu araştırmada çıkan bir diğer sonuç olan, öğrencilerin %21.94'ünün siber mağduriyet yaşadığında kimseye başvurmaması ve yalnızca %8.5'inin öğretmen/okula başvurması da düşündürücüdür. Öğrenciler neredeyse son seçenek olarak okula veya öğretmenlerine başvurmaktadır. KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'nın

Ortaokullar ile Ortaöğretim Kurumları İçinde ve Dışında Uyulacak Kurallar ve Disiplin Tüzüğü' nde siber zorba davranış gösteren öğrenciler karşısında uygulanabilecek düzenlemelerin olmamasından dolayı siber mağdurların okula başvurmayı tercih etmediğini düşündürmektedir. Ancak burada bahsedilen düzenlemeler var olan disiplin tüzüğündeki yaptırımlardan farklı olarak öğrencinin sosyal sorumluluk projesi düzenleme gibi gelişimini destekleyen ve öğrenciyi yapıcı yönde hareket etmesini sağlayan bir takım düzenlemelerdir. Var olan durumda, öğrenciler mağduriyet durumunda okula başvursalar veya birisine söyleseler dahi bir sonuç alınacağını düşünmüyor olabilir.

5.2 Öğrencilerinin Siber Mağduriyet Puanlarının Sosyo-Demografik Özellikler Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma bulgularına göre kadın öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları, erkek öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla siber mağduriyet yaşamaktadır. Bulguya paralel olarak alan yazında yer alan bazı çalışmalarda da kız öğrencilerin erkeklere göre daha çok siber mağduriyet yaşadığı bulgusu desteklenmektedir (Campfield, 2008; Cenat vd., 2014; Kowalski ve Limber, 2007; Nurtan ve Evgin, 2019).

Alanyazında bu alt problem ile ilgili farklı sonuçlar olduğunu gösteren araştırmalar da yer almaktadır. Çalışmanın bulgularından farklı olarak erkek öğrencilerin daha fazla siber mağdur olduklarını ortaya koyan araştırmalar yer almaktadır (Çetin, 2019; Duman ve Bridge, 2019; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Kağan ve Ciminli, 2016). Ayrıca, lise öğrencilerinde siber mağduriyetin cinsiyet açısından anlamlı farklılık olmadığını belirten araştırmalar da bulunmaktadır (Aydın, 2019; Korkmaz, 2019; Korkmaz, 2016; Oktay ve Pekşen, 2018; Peşken Süslü, 2016;

Sümengen ve Akyüz, 2019). Bu bulgulardaki farklılıklar araştırma yapılan örneklem grubunun çeşitliliğinden kaynaklanıyor olabilir. Yapılan araştırma bulguları, gelişim özellikleri ile de kaynaklı olarak erkek öğrencilerin saldırgan davranışlarını fiziksel ortamlarda göstermeye daha çok eğilimli olduğu ancak kız öğrencilere karşı akranların saldırganlığını gösterme şeklinin daha çok bilişim teknolojileri aracılığı ile yapıldığı olarak yorumlanabilir. Ayrıca, bu araştırmanın bulgularında da ortaya konulduğu üzere kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre benlik saygısı puanlarının düşük olması kız öğrencilerin daha çok siber mağdur olmalarına neden olabileceği düşünülmektedir.

Bir diğer bulgu ise, araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflarına göre Siber Zorbalık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı yönündedir. Buna benzer olarak, sınıf düzeyi ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koyan araştırmalar da literatürde yer almaktadır (Aydın, 2019; Bayraktar ve Polat, 2016; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Eroğlu, 2014; Nurtan ve Evgin, 2019; Oktay ve Pekşen, 2018; Özdemir ve Akar, 2011; Sezai, 2019; Şam, 2017; Yıldırım ve Dilmaç, 2015). Bu bulgudan farklı olarak, Duman ve Bridge (2019) ve Kağan ve Ciminli (2016), yaptığı çalışmada 10 ve 11. Sınıf öğrencilerin siber mağduriyet puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Metli (2017), ortaokul öğrencileri ile yapılan çalışmada 8. sınıflar 6. sınıflara göre daha çok siber mağduriyet yaşamaktadır.

Covid-19 salgınından sonra çevirim içi olan derslere katılımı sağlamak için öğrenciler kendi imkânları veya okulun imkânları aracılığı ile bir teknolojik alete sahip olması yönünde hareket edildiği gözlemlenmiştir. Bu durumun da sınıf düzeyi arasında oluşabilecek teknolojik imkân farkını ortadan kaldırdığı ve teknolojik aleti

olup internet bağlantısı yapan tüm lise düzeyi öğrencilerinin siber mağdur olma ihtimalini de arttırdığını düşündürmektedir.

Öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre (çevrimiçi ders haricinde) Siber Zorbalık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır. Bir başka ifade ile, araştırma bulgularına göre çevirim içi ders haricinde 1 saat internet kullanan öğrenci ile 7 saatten fazla internet kullanımı olan öğrenci de benzer düzeyde siber mağduriyet yaşamaktadır. Bu bulguya paralel olarak, Li (2005) ve Semerci (2017)'nin çalışma bulgularına göre de internette geçirilen süre ve siber mağduriyet arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Bu bulgudan farklı sonuçlar olduğu da yapılan araştırmada görülmektedir. Oktay ve Pekşen (2018) üç saatten fazla internette vakit geçiren öğrencilerin siber mağduriyet puanlarının daha yüksek olduğunu, Erdur-Baker (2010) ise internette geçirilen sürenin siber mağduriyeti yordadığını belirtmiştir. Hinduja ve Patchin (2008), Korkmaz (2019) ve Duman ve Bridge (2019) siber mağdurların internet kullanım süresinin hiç zorbalık mağduru olmayanlardan daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Peker, Eroğlu ve Ada (2012), internet kullanım süresinin siber mağduriyetin yordadığını belirtmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda internet kullanım süresi ve siber mağduriyet arasında anlamlı farklılık bulunmaması derslerin Covid-19 salgını sonrası sanal ortama taşınarak öğrencilerin günün en az beş saatini çevirim içi dersler için sanal sınıflarda geçirmesinden kaynaklanabilir. Siber zorbalılar hedef olarak seçtiği mağdura sanal sınıf ortamlarında veya oluşturulan ortak sohbet gruplarında da ders esnasında siber mağduriyet yaşatabilmektedir. Ayrıca bu sonuçlar, yalnızca internet kullanıcısı olmanın bile siber mağduriyet için risk teşkil ettiği ve güvenli internet

kullanım konusunda öğrencilerin farkındalıklarının yetersiz kaldığı şeklinde de yorumlanabilir.

Öğrencilerin algılanan anne tutumuna göre ise, algılanan anne tutumu ilgisiz ve kayıtsız ve algılanan anne tutumu otoriter öğrencilerin ölçelten aldıkları puan, algılanan anne tutumu kabul edici, güven verici ve demokratik, algılanan anne tutumu mükemmelliyetçi ve algılanan anne tutumu serbest olan öğrencilerin puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Araştırmanın bu bulgusuyla çelişir nitelikte siber mağduriyet ve anne baba tutumları arasında bir ilişki olmadığını belirten araştırmalarda bulunmaktadır (Dilmaç ve Aydoğan, 2010; Erbiçer, 2019). Şam (2017) ise kontrol eden ebeveynin tutumu ile siber mağduriyetin anlamlı olarak farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Alan yazında siber zorbalık ve algılanan anne baba tutumu ile ilgili birçok araştırma görülmesine rağmen algılanan anne baba tutumu ve siber mağduriyet ile ilgili fazla çalışmaya rastlanamamıştır.

Araştırmanın bu bulgusu, algılanan anne tutumu ilgisiz ve kayıtsız olan öğrencilerin ihmal edildiği ve internette vakit geçirdiği sürede ne yaptığı gözlemlenmediği veya gözlemlense de kayıtsız kalındığı için daha çok siber mağduriyet yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir. Algılanan anne tutumu otoriter olan öğrencilerin ise baskıcı tutumundan dolayı anneye yaşadıklarını anlatmaya korkması ve bu nedenle siber mağduriyeti algılanan anne tutumu demokratik, mükemmelliyetçi ve serbest olanlara göre daha fazla yaşadığı söylenebilir.

5.3 Öğrencilerinin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Sosyo-Demografik Özellikler Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu görülmüştür. Erkek

öğrencilerin benlik saygısı puanları, kadın öğrencilerin benlik saygısı puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek hesaplanmıştır. Bu bulguyu destekler nitelikte olan bazı araştırmalarda da lisede okuyan erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek benlik saygısı düzeyi olduğu bulgusuna rastlanmıştır (Akça, 2012; Ceylan, 2013; Demirkol, 2020; Sarıkaya, 2015). Benzer şekilde, Govender ve Moodley (2004) yaşları 11 ve 19 arasında olan öğrencilerle yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin benlik saygısının kız öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulmuştur. Bu bulgunun aksine lise öğrencilerinde benlik saygısının cinsiyete göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalar da yer almaktadır (Çevik ve Atıcı, 2009; Dokuyan, 2016; Güler, 2017). Eriş ve İkiz (2013) ve Çiftçi (2018)'in 10 ve 11. sınıf ergenlerle yaptığı araştırmada cinsiyetin ergenlerin benlik saygıları üzerinde etkili olmadığı bulgusu da yapılan çalışma ile çelişir niteliktedir.

Yaşadığımız sosyo-kültürel yapının birçok kesiminde toplumun erkeklere atfettiği değerin kızlardan daha fazla olması ve erkeklerin daha özgür yetiştirilmesinin erkeklerin benlik saygılarının kızlardan daha fazla gelişmesine neden olmuş olabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, öğrencilerin sınıf düzeyi ve benlik saygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olmadığı yönündedir. Araştırma bulgularına göre 12. sınıf öğrencilerin Benlik Saygısı Ölçeği puanları, diğer sınıfların puanlarından daha yüksek bulunmasına karşın, puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir. Araştırma bulgularına benzer olarak, Akça (2012) ve Çiftçi (2018) yaş açısından benlik saygısı düzeyinin farklılaşmadığını belirtmektedir. Bu sonuçlardan farklı olarak Sarıkaya (2015) yaptığı çalışmada ergenlerin yaşları ile benlik saygısı arasında ilişki olduğunu ve yaş arttıkça benlik saygısının da arttığına işaret etmektedir. Yapılan araştırmada benlik saygısı ve sınıf

düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmamasının nedeni benlik saygısının yaş veya sınıf düzeyi gibi rakamsal değerlerden daha çok öğrencilerin zorbalık mağduru olma durumu, anne baba tutumları, çevresel etkenler gibi faktörlerin benlik saygısı ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre (çevrimiçi ders haricinde) Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmamaktadır. Çiftçi (2018)'in öğrencilerle yaptığı çalışma da bu bulguyu destekler niteliktedir. Özellikle Covid-19 salgını sonrasında tüm öğrencilerin çevirim içi derslere katılması için internet kullanıcısı olmak gerekliliğinde olması sınıf düzey ve benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olmamasının nedeni olabilir.

Algılanan anne ve baba tutumlarına göre tutumlarına göre benlik saygısı ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark saptanmıştır. Algılanan anne ve baba tutumu dengesiz ve kararsız olan öğrencilerin benlik saygısı düzeyi, algılanan anne ve baba tutumu kabul edici, güven verici, demokratik ve algılanan anne ve baba tutumu mükemmelliyetçi ve algılanan anne ve baba tutumu serbest olan öğrencilerin puanlarından daha düşük bulunmuştur. Tunç ve Tezer (2006)'nın lise öğrencileri ile yaptığı araştırma sonuçları algılanan anne baba tutumu otoriter öğrencilerin benlik saygısı ebeveyn tutumu izin verici olan öğrencilere göre daha düşük olduğunu belirtmektedir. Bizim çalışmamızda algılanan otoriter anne baba tutumu ile benlik saygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamaması yapılan çalışmanın sonuçları ile çelişir niteliktedir.

Algılanan anne baba tutumu ve benlik saygısı arasında anlamlı ilişki olduğuna dair araştırmaların yer almasına karşın yapılan çalışmalarda algılanan anne baba tutumlarındaki grup içi karşılaştırmalarda farklılıklar görülmektedir. Buna göre,

Gürler (2017) ergenler ile yaptığı çalışmada algılanan anne-baba tutumu ve benlik saygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğunu belirtmiştir. Algılanan anne-baba tutumu demokratik olan ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin olumlu yönde arttığı, algılanan tutumun koruyucu ve otoriter olmasının ise benlik saygısını olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir.

Özkan (1994) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada ailesi tarafından ilgi gören gençlerin benlik saygısının yüksek olduğu ve ailedeki ilgi azaldıkça benlik saygısının düştüğünü belirtmiştir. Yavuz ve Baybek (2005)'in üniversite öğrencileri ile çalışmalarına göre demokratik anne-baba tutumu olan ergenlerin benlik saygılarının yüksek ancak ilgisiz ailelerde düşük olarak bulunmuştur.

Benlik saygısı, kişinin kendi öznel değerlendirmesi sonucunda elde ettiği benlik kavramının onaylanması sonucu ortaya çıkan beğeni halidir (Yörükoğlu, 2000, s. 105). Ergenlik çağında dengesiz ve kararsız ebeveynlerin tutarsız tutumları ergenlerin edinmeye çalıştığı sosyal rol ile çatışabilir. Örneğin anne ve baba bir yandan onun büyüdüğünü sorunlarına çözüm üretmesi gerektiği söylerken diğer yandan ergene sınırlamalar getirebilirler (Dönmezer, 1999; aktaran Özmen, 2015). Algılanan anne ve baba tutumu dengesiz ve kararsız olan ergenin bu tutumlardan olumsuz etkilenebileceği ve buna bağlı olarak kendi ile ilgili yaptığı değerlendirmelerde de tutarsızlıklar olabileceği söylenebilir. Bu durumun, araştırma sonuçlarında algılanan ebeveyn tutumunun dengesiz ve kararsız olan öğrencilerin, algılanan ebeveyn tutumu kabul edici, güven verici, demokratik ve algılanan anne baba tutumu mükemmelliyetçi ve algılanan ebeveyn tutumu serbest olan öğrencilerin puanlarından daha düşük bulunmasının nedenini açıklayabileceği düşünülmektedir.

5.4 Öğrencilerinin Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarının Sosyo-Demografik Özellikler Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmektedir. Kadın ve erkek öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puanlar benzerdir. Bu bulguya paralel olarak, lise öğrencilerinin yaşam doyumu ve cinsiyeti arasında anlamlı farklılık olmadığını ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Arıdağ ve Seydooğulları, 2019; Çelebi ve Çelebi, 2018; Huebner, Funk ve Valois, 2006; Ünal ve Şahin, 2013). Bu bulgudan farklı olarak Çam ve Artar (2014) ortaokul öğrencilerinde kızların erkeklere göre yaşam doyumu puanlarının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca yine bu bulgu ile çelişir nitelikte olarak genç yetişkinlerle yapılan çalışmada kadınların yaşam doyumlarının daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Şahin, 2016; Yüksel, Çini ve Yasak, 2020).

Bir diğer bulgu ise öğrencilerin sınıflarına göre Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olmadığıdır. Sınıflarına bakılmaksızın öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden benzer puanlar aldıkları görülmektedir. Bu sonuca paralel olarak, Ünal ve Şahin (2013) ve Huebner, Funk ve Valois (2006) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada sınıf düzeyi ve yaşam doyumu arasında anlamlı ilişki olmadığını ortaya koymuştur. Bu bulgudan farklı olarak, Çelebi ve Çelebi (2018)'in çalışma bulguları ise sınıf düzeyi arttıkça yaşam doyumunun azaldığı yönündedir.

Araştırma kapsamına dâhil olan öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre (çevrimiçi ders haricinde) Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında da

istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır. Günlük internet kullanım sürelerine bakılmaksızın öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeği puan ortalamalarının benzer olduğu saptanmıştır.

Yaşam doyumu insanların hayatlarının tümüne ilişkin yaptıkları bilişsel değerlendirmelerini içerir (Flaspohler vd., 2009). Bu bulgular ışığında yaşam doyumunun cinsiyet, sınıf düzeyi ve internet kullanım saatine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmadığı görülmektedir. Bu bulgular, günümüzde Covid 19 salgını ile birlikte internet kullanımının artması ile öğrencilerin vakitlerini daha fazla bilişim teknolojileri karşısında geçirerek hayatlarına ilişkin pek fazla değerlendirme yapmamasının bir sonucu olabilir. Ayrıca, mevcut eğitim sisteminde öğrencilere sorgulama, eleştirel düşünme, değerlendirme becerileri gibi becerilerin öğretiminin yetersiz kalması da bu bulguları açıklayabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin anne tutumlarına göre Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Anne tutumu aşırı koruyucu olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması, anne tutumu dengesiz ve kararsız, anne tutumu ilgisiz ve kayıtsız ile anne tutumu serbest olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Bunun nedeni, algılanan anne tutumu dengesiz ve kararsız, ilgisiz ve kayıtsız ve serbest olan öğrencilerin ailede hissettikleri güvenin aşırı koruyucuya anne tutumuna göre daha fazla olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Anne tutumu kabul edici, güven verici, demokratik olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeği puanları, anne tutumu dengesiz ve kararsız, anne tutumu ilgisiz ve kayıtsız ve anne tutumu serbest olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Burada da

algılanan anne tutumu daha çok güven veren öğrencinin annesi ile ilişkisinin daha olumlu yönde olduğu ve yaşam doyumunun dengesiz ve kararsız, ilgisiz ve kayıtsız ve sertbest olana göre daha fazla olduğu şeklinde yorumlanabilir. Aynı yorum algılanan baba tutumları ve yaşam doyumu için de yapılabilir. Araştırma sonuçlarına göre, algılanan baba tutumu aşırı koruyucu, kabul edici, güven verici ve demokratik ve mükemmelliyetçi olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması, babanın tutumu dengesiz ve kararsız ve babanın tutumu ilgisiz ve kayıtsız olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yaşam doyumu ve anne baba tutumları ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, Çivitçi (2009), gruplar arasındaki farklılıklara göre algılanan anne ve babalarının tutumlarını demokratik olan ilköğretim öğrencilerinin yaşam doyumları ilgisiz algılayanlara göre daha yüksek olduğunu ortaya koyması bu araştırma bulgusuyla benzerdir. Ancak aynı çalışmada ortaya konan algılanan ebeveyn tutumu demokratik olan öğrencilerin otoriter tutuma göre yüksek olduğu bulgusu yapılan çalışmayla uyusmamaktadır. Algılanan otoriter tutum yapılan çalışmada yaşam doyumu ile istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Arıdağ ve Seydoğulları (2019) anne ve baba tutumu demokratik olan öğrencilerin yaşam doyumu pozitif yönde ile anlamlı ilişkisi olduğu ancak anne baba tutumunun koruyucu olması ile yaşam doyumu arasında negatif yönde bir ilişki ortaya koymuştur. Yapılan çalışmada ise anne baba tutumu demokratik olan öğrencilerin anne baba tutumu ilgisiz ve kayıtsız ile dengesiz ve kararsız olan öğrencilere göre yaşam doyumu daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca anne tutumu serbest olan öğrencilerin de yaşam doyumları demokratik tutuma göre daha düşük bulunmuştur.

5.5 Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları Arasındaki Korelasyonlara İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında negatif yönde korelasyon vardır. Bu korelasyonun istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden almış oldukları puanlar arttıkça, Siber Zorbalık Ölçeği puanları azalmaktadır. Bu bulgulara göre, öğrencilerin benlik saygıları arttıkça, siber mağduriyetleri azalmaktadır. Bunun nedeni, benlik saygısı düşük öğrencilerin kendini ortaya koyma, kendini savunma gibi becerilerinin yeterince gelişmemiş olmasından kaynaklanabilir. Bu bulgu alanyazındaki araştırma sonuçları ile de desteklenmektedir (Sümenyen ve Akyüz, 2020; Süslü, 2016). Bu çalışmaya benzer şekilde Aydın (2019), siber mağduriyet ve benlik saygısı arasında anlamlı ilişki olduğunu belirtmiştir. Cenat ve arkadaşları (2014), siber mağduriyetin geleneksel zorbalık mağduriyetine kıyasla biraz daha fazla düşük benlik saygısı ile ilişkili olabileceğini ortaya koymuştur.

Yapılan bir çalışmada benlik saygısı düşük olan kişilerin siber mağdur olma sıklığının daha fazla olduğu görülmüştür (Hinduja ve Patchin, 2009). Zorbalık mağduriyeti düşük benlik saygısı, kaygı ve depresyon gibi ortak sonuçlara yol açabileceği gibi bazı öğrencilerde zorbalık için öncül olabilirler. Bir başka ifade ile, düşük benlik saygısına sahip, kaygılı ve depresif çocuklar zorbalık için iyi bir hedef olabilmektedir (Kowalski vd., 2012, s. 30).

Öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında pozitif korelasyon vardır. Bu korelasyon istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir ($p < 0,05$). Öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğinden almış

oldukları puanlar arttıkça, Yaşam Doyumu Ölçeğinden aldıkları puanlar da artmaktadır. Dilmaç ve Ekşi (2008)'in yüksekokul öğrencilerle yaptığı çalışmada benlik saygısı ve yaşam doyumu arasında pozitif ilişki olduğuna işaret etmektedir. Çeçen (2008)'in üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışmaya göre de yaşam doyumu benlik saygısını yordamaktadır. Benzer şekilde, Yalçın ve Yiğit (2020) ergenlerle yaptığı çalışmada yaşam doyumunun benlik saygısını yordadığını ortaya koymuştur. Akcan (2018), lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada benlik saygısı ve yaşam doyumu arasında ilişki bulamaması da araştırma sonuçları ile çelişmektedir.

Yapılan bu araştırmanın siber zorbalık kuramlarından Bronfenbrenner'in sosyal ekolojik kuramı çerçevesinde açıklanabileceği düşünülmektedir. Bu araştırma yapıldığı süre zarfında tüm dünyanın covid-19 salgınından geçiyor olması, öğrencilerin teknolojik aletlerle çok daha fazla zaman geçirmesi, sanal sınıf ortamlarında derse katılmaları gibi etkenlerin siber zorbalığı ve siber mağduriyeti kronosistem boyutunda etkilediği söylenebilir. Bronfenbrenner'in sosyal ekolojik kuramına göre kronosistem zamana bağlı değişimler olup, tüm sistemleri kapsar niteliktedir (Bronfenbrenner, 1997). İçinde bulunulan zamanın covid-19 gibi bir salgın sürecinin olmasının diğer boyutlara da etkileri görülebilmektedir. Mikrosistem kişilerin yakın ilişkide olduğu anne, baba, arkadaş, öğretmen gibi kişilerdir (Bronfenbrenner, 1997). Özellikle akran ilişkilerinin ön planda olduğu ergenlik döneminde derslere evden katılığı için birçok ergenin mikrosistem boyutunda en fazla yakın ilişki kurabildiği kişilerin anne, baba ve kardeşler olduğu gözlemlenmektedir. Öğretmenler ile iletişim çoğunlukla sanal sınıf ortamında gerçekleşmiştir. Araştırma bulguları anne baba tutumlarının siber mağduriyet ile anlamlı ilişkisi olduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda yakın ilişkide bulunduğu

anne baba tutumlarının siber mağduriyetle olan ilişkisi mikrosistem boyutunda öğrenciye bu süreçte daha fazla etki ettiği düşünülmektedir.

Bu süreçte, öğrencinin aile ve okul yönetimi veya öğretmenler arasındaki iletişiminin yani mezosistemin de olumsuz etkilendiği söylenebilir. Derslerin çevirim içi olması, öğretmenlerin öğrencileri canlı sınıf ortamında, okulda arkadaşları ile iletişimde gözlemleyebilme fırsatını ortadan kaldırdığından siber mağduriyet yaşadığı düşünülen ergenler daha geç fark edilerek veya fark edilmeyerek aile ile okulun işbirliği içine girerek siber mağduriyetin yarattığı sonuçları azaltılmasına olumsuz etki etmiştir. Bu durumun ayrıca siber zorbalar için de bir fırsat niteliğinde olduğu düşünülmektedir. KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ortaokullar ile Ortaöğretim Kurumları İçinde ve Dışında Uyulacak Kurallar ve Disiplin Tüzüğü'nde siber zorba davranış gösteren öğrenciler karşısında uygulanabilecek düzenlemelerin yer almaması siber mağduriyete ekzosistem boyutunda etki ettiği söylenebilir. Yapılan araştırmada, siber mağdurların yalnızca %8,15'inin öğretmen/idarecisine başvurma nedenini ekzosistem boyutunda açıklayıcı olabilir. Ayrıca, KKTC'de bilişim suçları ile ilgili yasanın geçmiş olmasına rağmen, siber zorbaların anonimliği nedeniyle kim oldukları bilinmediği zaman tespit edilmesinin zor olması, siber mağduriyetin etkilerinin zaman zaman göz ardı edilmesi ve ergenlerin teknolojik aletlere ulaşımının çok kolay olması siber mağduriyeti makrosistem boyutunda etkilediği düşünülmektedir.

Bölüm 6

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, lise öğrencilerinde siber mağduriyet, benlik saygısı ve yaşam doyumu ilişkisi ile ilgili ve araştırmanın amacı doğrultusunda oluşturulan alt problemlere ilişkin elde edilen sonuçlar ve araştırmacılara, uygulayıcılara ve ilgili kurumlara yönelik olarak lise öğrencilerinde siber mağduriyet düzeyini olumlu yönde etkileyeceğini düşünülen önerilere yer verilecektir.

6.1 Sonuçlar

- Kadın öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları, erkek öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.
- Öğrencilerin sınıflarına göre Siber Zorbalık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur.
- Öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre (çevrimiçi ders haricinde) Siber Zorbalık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark yoktur.
- Öğrencilerin algılanan anne tutumlarına göre Siber Zorbalık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark vardır. Algılanan anne tutumu ilgisiz ve kaygısız olan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları, algılanan anne tutumu kabul edici, güven verici, demokratik, algılanan anne tutumu mükemmelliyetçi ve algılanan anne tutumu serbest olan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanlarından

istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Algılanan anne tutumu mükemmeliyetçi olan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları, algılanan anne tutumu kabul edici, güven verici, demokratik, algılanan anne tutumu mükemmeliyetçi ve algılanan anne tutumu serbest olan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir.

- Öğrencilerin algılanan algılanan baba tutumları ve Siber Zorbalık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Algılanan baba tutumu dengesiz ve kaygısız olan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları, algılanan baba tutumu kabul edici, güven verici, demokratik olan ve algılanan baba tutumu mükemmeliyetçi olan öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanlarından yüksek hesaplanmıştır ve ölçek puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

- Erkek öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları, kadın öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek hesaplanmıştır.

- Öğrencilerin sınıflarına göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). 12. Sınıf olan öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları, 9,10 ve 11. Sınıfa devam eden öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nden daha yüksek bulunmasına rağmen, puanlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

- Öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre (çevrimiçi ders haricinde) Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır.
- Öğrencilerin algılanan anne tutumlarına göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Algılanan anne tutumu dengesiz ve kararsız olan öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları, algılanan anne tutumu kabul edici, güven verici, demokratik, algılanan anne tutumu mükemmelliyetçi ve algılanan anne tutumu serbest olan öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanlarından daha düşük bulunmuştur.
- Öğrencilerin algılanan baba tutumlarına göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Algılanan baba tutumu dengesiz ve kararsız olan öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları, algılanan baba tutumu kabul edici, güven verici, demokratik, algılanan baba tutumu mükemmelliyetçi ve algılanan babanın tutumu serbest olan öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanlarından daha düşüktür.
- Öğrencilerin cinsiyetlerine göre Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).
- Öğrencilerin sınıflarına göre Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemektedir.

- Öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre (çevrimiçi ders haricinde) Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark yoktur ($p>0,05$).
- Öğrencilerin algılanan anne tutumlarına göre Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Algılanan anne tutumu aşırı koruyucu olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması, algılanan anne tutumu dengesiz ve kaygısız, algılanan anne tutumu ilgisiz ve kayıtsız ile algılanan anne tutumu serbest olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Algılanan anne tutumu kabul edici, güven verici, demokratik olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeği puanları, algılanan anne tutumu dengesiz ve kaygısız, algılanan anne tutumu ilgisiz ve kayıtsız ve algılanan anne tutumu serbest olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeği puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.
- Öğrencilerin algılanan baba tutumlarına göre Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Algılanan baba tutumu aşırı koruyucu olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalaması, algılanan baba tutumu dengesiz ve kaygısız ve algılanan baba tutumu ilgisiz ve kayıtsız olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasından daha yüksektir. Algılanan baba tutumu kabul edici, güven verici, demokratik olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeği puanları, algılanan baba tutumu dengesiz ve kararsız ve

algılanan babanın tutumu ilgisiz ve kayıtsız olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasından daha yüksektir. Algılanan baba tutumu mükemmelliyetçi olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeği puanları, algılanan baba tutumu dengesiz ve kararsız ve algılanan baba tutumu ilgisiz ve kayıtsız olan öğrencilerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden almış oldukları puan ortalamasından daha yüksektir.

- Öğrencilerin Siber Zorbalık Ölçeği puanları ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği puanları arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde korelasyon olduğu görülmektedir ($p<0,05$).
- Öğrencilerin Rosenberg Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Ölçeği puanları arasında pozitif yönlü korelasyon bulunmuştur. Bu korelasyon istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

6.2 Öneriler

6.2.1 Araştırmacılara Öneriler

- Yapılacak olan çalışmada, karma yöntem araştırması ile hem nitel hem de nicel veriler toplanarak araştırma geliştirilebilir. Bu bağlamda, araştırma bulgularında ortaya koyulan öğretmen/idarecilere siber mağduriyet yaşanıldığında yalnızca %8.15'inin başvurma nedenini araştırmak amacıyla nitel bir çalışma yapılarak öğrenci, psikolojik danışman ve rehber öğretmen, öğretmen ve idarecilerden nitel veriler toplanabilir.
- Araştırmada bulunan örneklem grubundan daha geniş örneklem grubu ile çalışılabilir.

6.2.2 Uygulayıcılara Öneriler

- Algılanan anne baba tutumu ile siber mağduriyet, benlik saygısı ve yaşam doyumu ile anlamlı ilişkisi bulunması bu konuda aile bacağıının da bilinçlendirilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Bu bağlamda, velilere anne baba tutumları ve bu tutumlarının öğrencilerin siber mağduriyet, benlik saygısı ve yaşam doyumu ile ilişkisi hakkında eğitim semineri düzenlenebilir.
- Okullarda siber zorbalık ve siber mağduriyet haftaları düzenlenerek bu konuda öğrencilerin farkındalıkları artırılabilir.
- Siber mağduriyeti azaltabilmek için öğrencilere güvenli internet kullanımı ve siber güvenlik hakkında eğitim verilebilir.

6.2.3 İlgili Kurumlara Öneriler

- Toplumsal cinsiyet eşitliği programı geliştirilerek okul müfredatlarına eklenebilir.
- KKTC Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ortaokullar ile Ortaöğretim Kurumları İçinde ve Dışında Uyulacak Kurallar ve Disiplin Tüzüğü'nde siber zorba davranış gösteren öğrenciler karşısında öğrencilerin gelişimlerinin de dikkate alarak uygulanabilecek yapıcı nitelikteki düzenlemeler tüzüğe eklenebilir.
- Milli Eğitim Ve Kültür Bakanlığı bünyesinde tüm ilçelerde uzmanların yer aldığı, her bölgenin ihtiyacına yönelik olarak öğrenci yararına okul, aile ve okul rehberlik servisi ile hareket eden birimlerin olması önerilir. Bu birimler özellikle internet kullanımının arttığı, derslerin çevirim içi olduğu bu gibi kriz durumlarında ailelerin başvurarak destek alabileceği yerler olmasının yanında olası risk olan

siber zorbalık ve siber mağduriyet hakkında okul rehber öğretmenlerini de koordine ederek aile ve öğrencilere bilgilendirmelerde bulunabilir.

- Klasik eğitimde çoğunlukta olan düz anlatım yönteminin öğrenciler için özellikle çevrimiçi derslerde ilgi çekici olmadığı ve bu yüzden birçok öğrencinin enerjilerini ders dışı etkinliklere yönlendirdiği, bu yönlendirilen ders dışı alanlar arasında siber zorbalığın ve buna bağlı olarak siber mağduriyetin arttığı da gözlemlenmektedir. Özellikle uygulama gerektiren derslerde öğrencilerin gelişim alanlarını desteklemek, derse olan ilgisini çekerek motivasyonu arttırmak ve enerjilerini siber zorbalığa yönlendirmelerini azaltabilmek amacıyla eğitimde sanal gerçeklik uygulamalarına geçilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, C., & Kestel, M. (2016). Siber Zorbalığın Öğrencilerin Akademik, Sosyal Ve Duygusal Durumları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 844-859.
- Akcan, E. (2018). *Lise Öğrencilerinde Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu İlişkisi* (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Akça, Z. K. (2012). *Genç Yetişkinlikte Algılanan Anne–Baba Tutumlarının, Kendini Toparlama Gücü Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akgül, G. (2018). Ergenlerde Gelişimsel Değişkenlerin Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyet İle İlişkisinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Doktor Tezi*. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akgül, G. (2020). Siber Zorbalığın Nedenleri Üzerine Kuramsal Açıklamalar. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 149-167.
- Akkurt Nurtan, K., & Evgin, D. (2019). 9. Sınıf Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı, Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet Ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi (Master's thesis, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi).

- Altan, T., & Eldeleklioğlu, J. (2019). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalığın Yordayıcısı Olarak Siber Mağduriyet Ve Duygusal Zekâ. *Ilkogretim Online*, 18(4).
- Arıcak O, Tanrıkulu T, Kınay H. (2012). Siber Mağduriyet Ölçeği'nin İlk Psikometrik Bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2012; 11: 1-6.
- Arıcak, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoglu, A., Saribeyoglu, S., Ciplak, S., Yilmaz, N., & Memmedov, C. (2008). Cyberbullying Among Turkish Adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(3), 253-261.
- Ash, C., & Huebner, E. S. (2001). Environmental Events And Life Satisfaction Reports Of Adolescents: A Test Of Cognitive Mediation. *School Psychology International*, 22(3), 320–336. <https://doi.org/10.1177/0143034301223008>
- Ayas, T. (2011). Lise Öğrencilerinin Sanal Zorba Ve Mağdur Olma Yaygınlığı, Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi, İzmir, Türkiye.
- Ayas, T. Ve Horzum, MB. Sanal Zorba-Kurban Ölçek Geliştirme Çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*. 2010; 19:1-17.
- Aydın, M. (2019). *Siber Zorbalıkla Karşılaşan Gençlerin Benlik Saygısı Ve Stresle Baş Etme Yöntemlerinin İncelenmesi* (Master's Thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Baker, Ö. E., & Tanrikulu, İ. (2010). Psychological Consequences Of Cyber Bullying Experiences Among Turkish Secondary School Children. *Procedia-Social And Behavioral Sciences*, 2(2), 2771-2776.
- Bakırcıoğlu, R. (2015). *Çocuk Ve Ergende Ruh Sağlığı*. Anı Yayıncılık.
- Baybek, H. Ve Yavuz, S. (2003). Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi. II. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi, İzmir.
- Bayraktar, F. (2012). Bullying Among Adolescents İn North Cyprus And Turkey: Testing A Multifactor Model. *Journal Of Interpersonal Violence*, 27(6), 1040-1065.
- Bayraktar, F., Dedkova, L., & Machackova, H. (2014). Associations Between Independent Self-Construal, Gender-Role Orientation, And Cyberbullying/Cybervictimization: Findings From A University Student Sample İn. *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, 18(42), 29-47.
- Bayraktar, S., & Dalmaç Polat, Z. (2016). Ergenlerde Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyet İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi. *Mediterranean Journal Of Humanities*, 6(1), 115–115. <https://doi.org/10.13114/Mjh.2016119293>
- Belsey, B. (2005). Cyberbullying: An Emerging Threat To The “Always On” Generation. *Recuperado El*, 5(5), 2010.

Beran, T., & Li, Q. (2005). Cyber-Harassment: A Study Of A New Method For An Old Behavior. *Journal Of Educational Computing Research*, 32(3), 265.

Berlatsky, N. (Ed.). (2015). *Bullying*. Proquest Ebook Central [https://Ebookcentral.Proquest.Com](https://ebookcentral.proquest.com)

Bronfenbrenner, U. (1977). Toward An Experimental Ecology Of Human Development. *American Psychologist*, 32(7), 513.

Burger, J. M., & Kişilik, Ç. (2006). İnan Deniz Erguvan Sarioğlu. *Kaknüs Yayınları, İstanbul*.

Büyükgebiz, A., Engin, C., & Hiperlink (Firm). (2006). *Köprüden Geçerken: Ergenlik Dönemi Ve Sorunları: Vol. Birinci Basım*. İstanbul. Sf.11

Büyükyıldırım, İ., & Dilmaç, B. (2015). Siber Mağdur Olmanın İnsani Değerler Ve Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 7-40.

Campbell, M., Spears, B., Slee, P., Butler, D., Kift, S., Campbell, M., Spears, B., Slee, P., & Butler, D. (2012). *Victims ' Perceptions Of Traditional And Cyberbullying , And The Psychosocial Correlates Of Their Victimization*. 2752. <https://doi.org/10.1080/13632752.2012.704316>

- Cenat, J. M., Hebert, M., Blais, M., Lavoie, F., Guerrier, M., & Derivois, D. (2014). Cyberbullying, Psychological Distress And Self-Esteem Among Youth In Quebec Schools. *Journal Of Affective Disorders*, 169, 7–9.
- Ceylan İ. (2013). *Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Duygusal Öz Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü/Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Programı, İzmir.
- Ciminli, A., & Kağan, M. (2016). Ergenlerde Sanal Zorbalık Ve Mağduriyetin Cinsiyet, Sınıf, Okul Değişkenleri Ve Kişilik Özellikleriyle İlişkisinin İncelenmesi. *Online Journal Of Technology Addiction And Cyberbullying*, 3(2), 14-34.
- Çakıcı, D. D. E., Ziyalar, Y., Dalı, S. B. A., & Ergün, D. (2011). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Ortaöğretim 6., 7., Ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Yaygınlığı Ve Risk Faktörlerinin Belirlenmesi.
- Çam, Z. Ve Artar, M.(2014). Ergenlikte Yaşam Doyumu: Okul Türleri Bağlamında Bir İnceleme. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal BiLimler Dergisi*, 2(1), 23-46.
- Çapan, B. E., Bakioğlu, F., & Kirteke, S. (2020). Siber Zorbalık Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Psikometrik Özellikleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21, 39-47.

- Çeçen, A.R. (2008). Üniversite Örgencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu Ve Benlik Saygısı, *Eğitimde Kuram Ve Uygulama*, 4 (1):19–30.
- Çelebi, B. (2018). Investigation Of Life Satisfaction Levels Of High School Students In Terms Of Various Variables.
- Çetin, D. (2019). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşları Ve Duyarlı Sevgileri İle Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyetleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*
- Çetinkaya, B. (2010). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Siber Zorbalığın Yaygınlığı* (Doctoral Dissertation, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
<http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/6565/264388.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Erişim Tarihi: 18.10.2020.
- Çevik, G. B., & Atıcı, M. (2009). Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 339-352.
- Çiftçi Arıdağ, N., & Ünsal Seydooğulları, S. (2019). Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumu Ve Yılmazlık Düzeylerinin Anne-Baba Tutumlarıyla İlişkisi Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(4), 1037-1060.

- Çiftçi, H . (2018). Ergenlerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması Meslek Yüksekokulu Ve Meslek Lisesi Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme . *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 17 (68), 1648-1665 . DOI: 10.17755/Esosder.407284
- Çiftçi, H. (2018). Siber Zorbalık Davranışları Ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 887-897. Açıkalın, A. (2009). *Okuldaki Çocuklarımız*. Pegem Akademi.
- Çivitci, A. (2007). Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeğın Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları. *Eurasian Journal Of Educational Research(EJER)*, (26).
<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=3cf60748-9a03-4eb8-b34c-52f15cb7c916%40sdc-v-sessmgr01>. Erişim Tarihi: 01.11.2020
- Çivitçi, A. (2009). İlköğretim Öğrencilerinde Yaşam Doyumu: Bazı Kişisel Ve Ailesele Özelliklerin Rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII (1), 29-52.
- Demirbaş, E. (2009). *Lise Öğrencilerinin Utangaçlık Ve Benlik Saygılarının Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Açısından İncelenmesi* (Doctoral Dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).

Demirel, S., & Canat, S. (2004). Ankara'daki Beş Eğitim Kurumunda Kendini Yaralama Davranışı Üzerine Bir Çalışma. *Kriz Dergisi*, 12 (3), 1-9.

Demirkol, S. (2020). *Ergenlerin Benlik Saygısı İle Algılanan Aile Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Doctoral Dissertation, Toros Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Psikoloji Anabilim Dalı/Psikoloji Bilim Dalı).

Devlet Planlama Teşkilatı (2009). Bilgi Toplumu İstatistikleri. http://www.bilgitoplumu.gov.tr/Documents/1/BT_Strateji/Haberler/090500_BilgiToplumuIstatistikleri.pdf Erişim Tarihi: 16.08.2021

Diener, E. & Lucas, R. E. (1999). Subjective Well-Being: Three Decades Of Progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-303.

Diener, E. (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Buletin*, 95(3), 542-575.

Dilmaç, B., & Aydoğan, D. (2010). Parental Attitudes As A Predictor Of Cyber Bullying Among Primary School Children. *World Academy Of Science, Engineering And Technology*, 4(7), 1167-1171.

Dilmaç, B., & Halil, E. (2008). Meslek Yüksek Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşam Doyumları Ve Benlik Saygılarının İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 279-289.

- Dinç, E. S. (2020). Sosyal Medya Ortamlarında Siber Zorbalık: Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Deneyimlerinin İncelenmesi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 4(1), 24-39.
- Doğan, U. (2016). Effects Of Social Network Use On Happiness, Psychological Well-Being, And Life Satisfaction Of High School Students: Case Of Facebook And Twitter. *Eğitim Ve Bilim*, 41(183).
- Dokuyan, M. (2016). 12. Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne-Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-21.
- Duman, N., & Bridge, E. N. (2019). Siber Mağduriyet. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.26466/opus.528679>
- Erbıçer, E. S. (2019). Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyetin Sosyal Uyuma Ve Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-24.
- Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyberbullying And Its Correlation To Traditional Bullying, Gender And Frequent And Risky Usage Of Internet-Mediated Communication Tools. *New Media & Society*, 12(1): 109-125. Doi:10.1177/146144480934126
- Erdur-Baker, Ö. (2013). Görünümleri Ve İlgili Değişkenleriyle Siber Zorba Ve Siber Kurbanlar. *Bildiriler Kitabı*, 277.

Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık. *Eurasian Journal Of Educational Research (EJER)*, (27).

Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde Siber Zorbalık Ve Mağduriyeti Yordayan Risk Etmenlerini Belirlemeye Yönelik Bütüncül Bir Model Önerisi*. Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa

Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A., & Özkorumak, E. (2015). Siber Zorbalık Ve Mağduriyetin Yaygınlığının Ve Risk Faktörlerinin İncelenmesi. *Eğitim Ve Bilim*, 40(177). Doi:[Http://Dx.Doi.Org/10.15390/EB.2015.3698](http://Dx.Doi.Org/10.15390/EB.2015.3698)

Ferhat, H., & DEMİRTAŞ, H. (2020). Geleneksel Veya Siber Zorbalığa Maruz Kalmanın Okula Yabancılaşmaya İlişkin Etkileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 1136-1152.

Fight Crime: Invest İn Kids (2006). Cyber Bullying. Erişim Tarihi: 11.08.2021
[Http://Www.Fightcrime.Org/Cyberbullying/ İndex.Php](http://Www.Fightcrime.Org/Cyberbullying/Index.Php)

Finkel, E. J., Dewall, C. N., Slotter, E. B., McNulty, J. K., Pond Jr, R. S., & Atkins, D. C. (2012). Using I³ Theory To Clarify When Dispositional Aggressiveness Predicts İntimate Partner Violence Perpetration. *Journal Of Personality And Social Psychology*

Flaspohler, P. D., Elfstrom, J. L., Vanderzee, K. L., Sink, H. E. Ve Birchmeier, Z. (2009). Stand By Me: The Effects Of Peer And Teacher Support İn

Mitigating The Impact Of Bullying On Quality Of Life. *Psychology In The Schools*, 46(7), 636-649.

Funk, B. A., Huebner, E. S., & Valois, R. F. (2006). Reliability And Validity Of A Brief Life Satisfaction Scale With A High School Sample. *Journal Of Happiness Studies*, 7(1), 41-54.

Gander, M. J., Gardiner, H. W., Onur, B., & Dönmez, A. (1993). *Cocuk Ve Ergen Gelisimi*. Imge Kitabevi.

Gilman, R., & Huebner, E. S. (2006). Characteristics Of Adolescents Who Report Very High Life Satisfaction. *Journal Of Youth And Adolescence*, 35(3), 293-301.

Govander, K. Ve Moodley, K. (2004). Maternal Support And Adolescent Self-Esteem. *Journal Of Children And Poverty*, 10:1, 37-52.

Gürler, A. (2017). *Ergenlerde Anne Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Başakşehir Örneği* (Master's Thesis, İstanbul Ticaret Üniversitesi).

Hilooğlu, S., & Cenkseven-Önder, F. (2010). The Role Of Social Skills And Life Satisfaction In Predicting Bullying Among Middle School Students. *Elementary Education Online*, 9(3).

- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2008). *Cyberbullying : An Exploratory Analysis Of Factors Related To Offending And Victimization Cyberbullying: An Exploratory Analysis Of Factors Related To Offending And Victimization*. 9625. <https://doi.org/10.1080/01639620701457816>
- Hinduja, S., Patchin, J. W., Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2010). *Bullying , Cyberbullying , And Suicide Bullying , Cyberbullying ,. 1118*. <https://doi.org/10.1080/13811118.2010.494133>
- Hinduja, Sameer Ve W. Justin Patchin. “Offline Consequences Of Online Victimization: School Violence And Delinquency,” *Journal Of School Violence* 6(3), (2007): 89–112.
- İnanç Yazgan, B., Bilgin, M., & Atıcı Kılıç, M. (2004). *Gelişim Psikolojisi Çocuk Ve Ergen Gelişimi*.
- Juvonen, J., & Gross, E. F. (2008). Extending The School Grounds?—Bullying Experiences İn Cyberspace. *Journal Of School Health*, 78(9), 496-505.
- Kabasakal, Z., Girli, A. (2012). Üniversitelerin Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddet Hakkındaki Görüşlerinin, Deneyimlerinin Bazı Değişkenler Ve Yaşam Doyumu İle İlişkisi (DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Örneği), *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2): 105-123 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/53297> (19.10.2020).

- Kaya, A., & Siyez, D. M. (2008). Sociometric Status and Life Satisfaction Among Turkish Elementary School Students. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (32).
- Kayabaşı, Y. (2002). Sanal Gerçeklik Ve Eğitim Amaçlı Kullanılması. *Turkish Online*, 151.
- Kılıç, M. (2013). Gerçek Yaşam Tadında: Gelişim Dönemleri 2 Erinlik Ergenlik. *Ankara, Pegem Akademi*.
- Kimter, N. (2008). Benlik Saygısı Ve Dindarlık İlişkisi.
- Korkmaz, A. (2016). Siber Zorbalık Davranışları Sergileme Ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarının Karşılaştırılması. *TRT Akademi*, 1(2), 620–639. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trta/issue/23620/252055> (19.20.2020).
- Korkmaz, S. (2019). *Siber Zorbalık Ve Mağduriyet, Problemlerli İnternet Kullanımı Ve Dindarlık İlişkisi* (Doctoral Dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2007). Electronic Bullying Among Middle School Students. *Journal Of Adolescent Health*, 41(6), S22-S30.
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., & Agatston, P. W. (2012). *Cyberbullying: Bullying In The Digital Age*. John Wiley & Sons.

- Lenhart, A., Purcell, K., Smith, A., & Zickuhr, K. (2010). *Social Media And Mobile Internet Use Among Teens And Young Adults*.
file:///C:/Users/Digikey/Downloads/PIP_Social_Media_and_Young_Adults_Report_Final_with_toplevels.pdf. (17.10.2020).
- Li, Q. (2005). Cyber harassment: A study of new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-277.
- Li, Q. (2010). *Cyberbullying in High Schools : A Study of Students ' Behaviors and Beliefs about This New Phenomenon Cyberbullying in High Schools : A Study of Students ' Behaviors and Beliefs about*. 6771(May).
<https://doi.org/10.1080/10926771003788979>
- Marcum, C. D., Higgins, G. E., & Ricketts, M. L. (2010). Potential Factors Of Online
- Marilyn Campbell, Barbara Spears, Phillip Slee, Des Butler & Sally Kift (2012) Victims' Perceptions Of Traditional And Cyberbullying, And The Psychosocial Correlates Of Their Victimization, Emotional And Behavioural Difficulties, 17:3-4, 389-401, DOI: 10.1080/13632752.2012.704316
- Metli, G. (2017). *Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet Ve İnsani Değerleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Master's Thesis, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı).

- Mynard, H., & Joseph, S. (2000). Development Of The Multidimensional Peer-Victimization Scale. *Aggressive Behavior*, 26(2), 169. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1098-2337\(2000\)26:2<169::AID-AB3>3.3.CO;2-1](https://doi.org/10.1002/(SICI)1098-2337(2000)26:2<169::AID-AB3>3.3.CO;2-1)
- Niyazi, Ö., Ve Şad, S.N. Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet Ve Okul Tükenmişliği. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 393-417.
- Olweus, D. (2005). Bullying In Schools: Facts And Intervention. In *IX International Meeting On Biology And Sociology Of Violence, Under The Honorary Presidency Of HM Queen Sofia, Valencia, Spain (October)*.
- Olweus, D. (2012). Cyberbullying: An Overrated Phenomenon? *European Journal Of Developmental Psychology*, 9(5), 520-538. <https://doi.org/10.1080/17405629.2012.682358>
- Özada, A. (2018). Gençlerin Demografik Özellikleri, Aile Ve Arkadaşlık İlişkileri İle Okul Yaşamının Akran Zorbalığına Etkisi. *Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- Özdemir, M. Ve Akar, F. (2011). Lise Öğrencilerinin Siber-Zorbalığa İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi, *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(4), 605- 626.

Özmen, F. (2015). *Algılanan Aile İçi İletişim Biçimlerinin Ergenlerin Benlik Saygısına Etkisi Ve Bir Uygulama Örneği* (Doctoral Dissertation, Anadolu University (Turkey).

Peker, A. (2015). Ergenlerin Saldırganlık Ve Siber Zorbalık Davranışları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 61(61), 323-336.

Peker, A., Eroğlu, Y., & Şükrü, A. D. A. (2012). The Investigation Of Predictors Of Cyberbullying And Cybervictimization İn Adolescents. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2).

Pekşen Süslü, D. (2016). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyetin Benlik Saygısı, Anne, Baba Ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi.

Pekşen Süslü, D., & Oktay, A. (2018). Investigating Some Variables Related To Cyberbullying And Cyber Victimization İn High School Students. *Elementary Education Online*, 17(4), 1877–1895. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.506884>

Pınar, R. (2002). Obezlerde Depresyon, Benlik Saygısı Ve Beden İmajı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6(1), 30-41. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/601.pdf> (18.10.2020).

Polat, Z. D., & Bayraktar, S. (2016). Ergenlerde Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyet İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi. *Mediterranean Journal Of Humanities*, 5(1), 115-132.

Sameer Hinduja & Justin W. Patchin (2010). Bullying, Cyberbullying, And Suicide, Archives Of Suicide Research, 14:3, 206-221, Doi: 10.1080/13811118.2010.494133

Sarıkaya, A. (2015). *14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sarı, İ. (2007). *Sanal Şiddet Ve Önlemler*. <https://books.google.com.cy/books?id=4v5edwaaqbaj&lpg=PP1&dq=siber%20zorbal%C4%B1k&hl=tr&pg=PA14#v=onepage&q=siber%20zorbal%C4%B1k&f=false>

Semerci, A. (2017). Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Ve Mağduriyet Durumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(4), 1285-1300.

Shariff, S. (2005). Cyber-Dilemmas In The New Millennium: School Obligations To Provide Student Safety In A Virtual School Environment. *Mcgill Journal Of Education/Revue Des Sciences De L'éducation De Mcgill*, 40(3).

Shariff, S. (2016). Cyber Bullying: Clarifying Legal Boundaries For School Supervision In Cyberspace. *February*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18279>

- Siyez, D. M. (2012). *Ergenlerde Problem Davranışlar: Okul Temelli Önleme Çalışmaları İle İlgili Uygulama Örnekleri*. Pegem Akademi.
- Smetana, J. G., Campione-Barr, N., & Metzger, A. (2006). Adolescent Development In Interpersonal And Societal Contexts. *Annual Review Of Psychology*, 57, 255-284. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.57.102904.190124>. Erişim Tarihi: 17.10.20
- Summak, M. E. (2019). Sosyal Ağlarda Siber Mağduriyet Deneyimleri Ve Sosyal Kaygı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 851-869.
- Süslü, D. P., & Oktay, A. (2018). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyetle İlişkili Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. *Elementary Education Online*, 17(4).
- Şahin, C. (2016). Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı İle Yaşam Doyumu Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 1-13.
- Şahin, M., & Akbaba, S. (2017). Okulda Ve Sanal Ortamda Zorbalık Ve Empati. *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım*.
- Şam, M. (2017). *Ergenlerde Siber Zorba Ve Mağdur Olmanın Anne Baba Tutumları Ve Okul İklimi İle İlişkisinin İncelenmesi* (Master's thesis).

Tokunaga, R. S. (2010). Following You Home From School: A Critical Review And Synthesis Of Research On Cyberbullying Victimization. *Computers In Human Behavior*, 26(3), 277-287.

Topcu, Ç., & Erdur-Baker, Ö. (2016). Zorbalık Mağdurlarının Yardım Alma Davranışı Ve Yardım Kaynakları. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 127-145.

Tözün, M. (2010). Benlik Saygısı. *Actual Medicine*, 18(7), 52-57.
[Http://Www.Medicalnetwork.Com.Tr/2008_Dosya/Geni%C5%9F%20A%C3%A7%C4%B1%20Temmuz%202010.Pdf](http://Www.Medicalnetwork.Com.Tr/2008_Dosya/Geni%C5%9F%20A%C3%A7%C4%B1%20Temmuz%202010.Pdf).(17.10.2020).

Tukuş, L. (2010). Benlik Saygısı Değerlendirme Ölçeği Kısa Formu Türkçe Güvenilirlik Ve Geçerlilik Çalışması. *Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi*.

Tunç, A., & Tezer, E. (2006). Çocuk Yetiştirme Stilleri Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 3(25), 37-44.

Tümkan, F., & Tümkan, Ş. (2020). Pandemi Döneminde Eğitime Verilen Zorunlu Aranın İlkokullardaki Eğitim Açısından Yarattığı Değişimin Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, <https://dx.doi.org/10.7827/Turkishstudies.44411>

Türkiye İstatistik Kurumu (2020). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması. [https://Data.Tuik.Gov.Tr/Bulten/Index?P=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanım-Arastirmasi-2019-30574#:~:Text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&Text=%C4%B0interne t%20kullan%C4%B1m%C4%B1%202019%20y%C4%B1%C4%B1nda%2016,Kad%C4%B1nlarda%20%68%2C9%20oldu.\(16.08.2021\).](https://Data.Tuik.Gov.Tr/Bulten/Index?P=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanım-Arastirmasi-2019-30574#:~:Text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&Text=%C4%B0interne t%20kullan%C4%B1m%C4%B1%202019%20y%C4%B1%C4%B1nda%2016,Kad%C4%B1nlarda%20%68%2C9%20oldu.(16.08.2021).)

Uzun, K., & Karataş, Z. (2019). Okul Tükenmişliğinin Yordayıcısı Olarak Akran Zorbalığı Ve Siber Mağduriyet. *Journal Of International Social Research*, 12(62).

Ünal, A. Ö., & Şahin, M. (2013). Lise Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının Bazı Değişkenlere Göre Yordanması.

Van De Weijer, S. G., & Leukfeldt, E. R. (2017). Big Five Personality Traits Of Cybercrime Victims. *Cyberpsychology, Behavior, And Social Networking*, 20(7), 407-412.

Wadsworth, B. J., Kandemir, M., Kaşkaya, A., Palancı, M., & Selçuk, Z. (2015). *Piaget'nin Duyuşsal Ve Bilişsel Gelişim Kuramı*. Pegem Akademi.

Willard, N. (2007). Educator 'S Guide To Cyberbullying And Cyberthreats. *Online*, 1–16. <https://Education.Ohio.Gov/Getattachment/Topics/Other-Resources/School-Safety/Safe-And-Supportive-Learning/Anti-Harassment-Intimidation-And-Bullying-Resource/Educator-S-Guide-Cyber-Safety.Pdf.Asp> (10.12.2020).

- Yalçın, A. F., Hatice, K. Y., & Bakanlığı, M. E. (2020). Ergenlerin Benlik Saygılarının Yaşam Doyumu Ve Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi Examination Of Self Esteem Of The Adolescents In Respect Of Life Satisfaction And Some Personal Qualities. *Çizgi Kitabevi*, 77.
- Yaman, E., & Peker, A. (2012). Ergenlerin Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyete İlişkin Algıları. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 11(3).
- Yaman, E., Eroğlu, Y. Ve Peker, A. (2011). *Okul Zorbalığı Ve Siber Zorbalık*. İstanbul:Kaktüs Yayıncılık
- Yavuzer, Y., Karataş, Z., & Demir, B. P. (2017). Benlik Kuramı Ölçeğinin Türkçe Sürümünün Geçerlilik Ve Güvenilirlik Çalışması. *Anatolian Journal Of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(2).
https://www.researchgate.net/profile/Zeynep_Karatas/publication/309393041_validity_and_reliability_study_of_turkish_version_of_the_self_theory_scale/links/5ae9cb3aaca2725dabb628cf/validity-and-reliability-study-of-turkish-version-of-the-self-theory-scale.pdf. (18.10.2020).
- Yolcu, D., & Akbay, S. E. (2020). Dating Violence Among University Students: The Role Of Self-Esteem, Perceived Relationship Self-Efficacy And Attachment Styles/Üniversite Öğrencilerinde Flört Şiddeti: Benlik Saygısı, Algılanan İlişki Özyeterliği Ve Bağlanma Biçimlerinin Rolü. *European Journal Of Education Studies*, 7(10). File:///C:/Users/Digikey/Downloads/3300-13076-2-PB.Pdf. (19.10.2020)

Yörükoğlu, A. (2000). Gençlik Çağı (11. Baskı) İstanbul: Özgür Yayınları.

Yüksel, M. Y., Ayşe, Ç., & Yasak, B. (2020). Genç Yetişkinlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Yalnızlık Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (40), 66-85.

EKLER

Ek A: Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, Lise Öğrencilerinin Siber Mağduriyet, Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin incelenmesi amacıyla hazırlanan yüksek lisans tezidir. Bu bölümde kişisel bilgileriniz hakkında sorular yer almaktadır. Aşağıda yer alan ilgili soruları dikkatli bir şekilde okuyup içtenlikle cevaplamanız araştırmanın sonuçlarının daha sağlıklı çıkması yönünden önem arz etmektedir. Vereceğiniz bilgiler sadece bilimsel çalışmalarda kullanılacak olup bu bilgilerin gizliliği korunacaktır.

Bu çalışmaya gösterdiğiniz ilgi, ayırdığınız zaman ve yapacağınız değerli katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Ayşe Seven

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz: Kadın ☐ Erkek ☐

2. Hangi sınıfsınız?

9. Sınıf ☐ 10. Sınıf ☐ 11. Sınıf ☐ 12.Sınıf ☐

3. Günlük internet kullanım süreniz ne kadardır (çevirim içi ders haricinde)

1saatten az ☐ 2-3 saat arası ☐ 4-5 saat arası ☐

5-6 saat arası ☐ 6-7 saat arası ☐ 7 saatten fazla ☐

4. Sizce annenizin size karşı tutumu nasıldır?

İlgisiz ve kayıtsız ☐

Aşırı Koruyucu ☐

Serbest (Çocuk Merkezci) ☐

Dengesiz ve Kararsız ☐

Otoriter ☐

Mükemmeliyetçi ☐

Kabul Edici, Güven Verici ve Demokratik ☐

5. Sizce babanızın size karşı tutumu nasıldır?

İlgisiz ve kayıtsız ☐

Aşırı Koruyucu ☐

Serbest (Çocuk Merkezci) ☐

Dengesiz ve Kararsız ☐

Mükemmeliyetçi ☐

Otoriter ☐

Kabul Edici, Güven Verici ve Demokratik ☐

6. Size göre siber zorbalığa maruz kalmanızın nedeni nedir?

İçe dönük olduğumdan ☐

Dışa dönük olduğumdan ☐

Yalnız kaldığımdan (arkadaşım olmadığımdan) ☐

Arkadaşlarımla iyi geçinemediğimden ☐

Okula yeni geldiğimden ☐

8) Hangi teknolojik ortamlarda siber zorbalığa maruz kaldığınızı işaretleyiniz.

1 Sohbet odasında ☐

2 Mail olarak ☐

3 Bilgisayardayken anlık mesaj olarak ☐

4 Cep telefonu mesajı olarak ☐

5 Cep telefonuyla ☐

6 Resimli ya da görüntülü mail olarak ☐

7 Sosyal paylaşım sitelerinde ☐

8 İnteraktif oyun sitelerinde ☐

8 Video oyunlarında ☐

9) Siber zorbalığa maruz kaldığınızda yardım için ilk kime başvurursunuz?

Aileme ☐

Rehber Öğretmenime ☐

Öğretmenime ☐

Okul İdaresine ☐

Yakın Hissettiğim bir akrabama ☐

En yakın arkadaşıma ☐

Polise ☐

Kimseye başvurmam, yardım aramam ☐

Ek B: Siber Zorba Ölçeği

Sevgili öğrenciler,

Aşağıda internet ortamında sizin yaptığınız, size yapılan bazı davranışlar yer almaktadır. Sizden ricam son bir yılda bu davranışları ne kadar yaşadığınızı düşünerek asla, bazen, birçok kez ve her zaman cevaplarından size uygun olanı işaretlemenizdir. Lütfen boş madde bırakmayınız. Vereceğiniz cevaplar gizli kalacaktır.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Son bir yılda bu davranışların ne kadar sizin başınıza geldiğini düşünerek cevaplayınız. 0= Asla 1=Bazen 2= Birçok kez 3= Her zaman

1.İnternet (Skype) ya da telefon yoluyla saldırgan ya da küçük düşürücü arama aldığınız oldu mu? 0 1 2 3

2.Kayda alınarak internette yayınlanmak amacıyla saldırıya uğradığınız oldu mu? 0 1 2 3

3.Özel ya da sakıncalı fotoğraf ya da videolarınızın internet ya da telefon aracılığıyla dağıtıldığı oldu mu? 0 1 2 3

4.Giyinme odası, kumsal ya da tuvalet gibi mekânlarda izniniz olmadan fotoğraflarınızın çekildiği ve internette yayınlandığı veya cep telefonu ile dağıtıldığı oldu mu? 0 1 2 3

5.Korkutma ya da ürkütme amaçlı isimsiz telefonlar aldığınız oldu mu?

0 1 2 3

6.Telefon aramaları ya da mesajlar yoluyla tehdit ya da şantajla maruz kaldığınız oldu mu? 0 1 2 3

7.Telefon ya da internet yoluyla cinsel tacize uğradığınız oldu mu? 0 1 2 3

8.Bloğunuzun sizmiş gibi davranan biri tarafından ele geçirilerek, iftira içeren yorumlar ve yalanların yayınlandığı veya size ait gizli şeylerin açığa çıkarıldığı oldu mu? 0 1 2 3

9.Şifrenizin başkası tarafından ele geçirilerek bloğunuza ya da e-postanıza erişiminizin engellendiği oldu mu? 0 1 2 3

10.Fotoğraflarınızın ya da videolarınızın üzerinde oynanarak sosyal ağlarda ya da Youtube'da sizi gülünç duruma düşürmek ya da alay etmek için kullanıldığı oldu mu? 0 1 2 3

11.Sosyal medyadaki arkadaşlarınızdan uzaklaşmanızı sağlama amaçlı tacize maruz kaldığınız oldu mu? 0 1 2 3

12.Özel yaşamınızı internette paylaşımlarını engellemek için yapmak istemediğiniz şeyleri yapmanızı gerektirecek türden bir şantaja maruz kaldınız mı? 0 1 2 3

13.Telefon, sosyal ağlar ya da diğer tür bir teknoloji vasıtasıyla sizi ya da ailenizden birini öldürmekle tehdit ettikleri oldu mu? 0 1 2 3

14.İnternette iftiraya uğradığınız ya da hakkınızda saygınlığınızı yitirmenize neden olacak türden yalanlar üretildiği oldu mu? Hakkınızda dedikodu yaydıkları oldu mu? 0 1 2 3

Ek C: Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri

Aşağıda benlik saygısı düzeyini belirlemeye yönelik ifadeler yer almaktadır.

Lütfen her ifadeyi dikkatli bir şekilde okuyun ve kendinize en uygun dereceyi belirtin. Maddelerin herhangi bir doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Maddelerde çok doğru, doğru, yanlış ve çok yanlış seçenekleri yer almaktadır.

1) Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

2) Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

3) Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

4) Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

5) Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

6) Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

7) Genel olarak kendimden memnunum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

8) Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

9) Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

10) Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

Ek D: Yaşam Doyumu Ölçeği

Aşağıda yaşam doyum düzeyini belirlemeye yönelik ifadeler yer almaktadır.

Lütfen her ifadeyi dikkatli bir şekilde okuyun ve kendinize en uygun dereceyi belirtin. Maddelerin herhangi bir doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Derecelendirme 1'den (hiç katılmıyorum) 5'e (tamamen katılıyorum) doğru sıralanmıştır.

Maddeler

Hiç katılmıyorum (1)

Çok az katılıyorum (2)

Orta düzeyde katılıyorum (3)

Büyük oranda katılıyorum (4)

Tamamen katılıyorum (5)

1. İdeallerime yakın bir yaşantım vardır. 1 2 3 4 5

2. Yaşam koşullarım mükemmeldir. .1 2 3 4 5

3. Yaşamımdan memnunum. . 1 2 3 4 5

4. Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum. 1 2 3 4 5

5. Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim. 1 2 3 4 5

Ayşe Seven tez

ORJİNALLIK RAPORU

% **14**
BENZERLİK ENDEKSİ

% **13**
İNTERNET KAYNAKLARI

% **4**
YAYINLAR

% **6**
ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİ KAYNAKLAR

1	docs.neu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
2	Submitted to European University of Lefke Öğrenci Ödevi	% 1
3	Submitted to Eastern Mediterranean University Öğrenci Ödevi	% 1
4	kanaryaortaokulu.meb.k12.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	afyonluoglu.org İnternet Kaynağı	% 1
6	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
7	isamveri.org İnternet Kaynağı	<% 1

Sami KIRTEKE <samikirteke@anadolu.edu.tr>

15 Ara 2020

Sal 01:21

Alıcı: ben

Siber Zorbalık konusuyla ilgilenmenize sevindim. Çalışmanızda "Siber Zorbalık Ölçeğini" kullanabilirsiniz. Ölçeğin kendisini ve anahtarını yolluyorum. Kolaylıklar dilerim.

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLÎ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
GENEL ORTAÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : GOÖ.0.00-006-20/E.8645

23 Aralık 2020

Konu : Ayşe Seven'in anket Başvuru formu
Hk.

Sayın Ayşe SEVEN

İlgi : 23 Aralık 2020 tarihli ve TTD.0.00-006-20/E.2041 sayılı yazınız.

Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'nün ilgi yazısı uyarınca "Lise Öğrencilerinde Siber Mağduriyet Benlik Saygısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" konulu ölçek sorularının gizlilik ve gönüllülük ilkelerine riayet edilerek uygulanması müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Ancak ölçek sorularını uygulamadan önce çalışmaya katılacak olanların bağlı bulunduğu okul müdürlüğüyle istişarede bulunulup, soruların hangi okulda ne zaman uygulanacağı birlikte saptanmalıdır.

Ölçek sorularını uyguladıktan sonra sonuçlarının Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne ulaştırılması yasa gereğidir.

Bilgilerinize saygı ile rica ederim.

e-imzalıdır

ALİ YAMAN

Daire Müdürü

Not: 93/2007 sayılı Elektronik İmza Yasası'nın 6.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLÎ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
MESLEKİ TEKNİK ÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : MTÖ.0.00-006-20/E.4560

23 Aralık 2020

Konu : Ayşe Seven'in Anket Çalışması Hk

Sayın Ayşe SEVEN

İlgi : 23 Aralık 2020 tarihli ve TTD.0.00-006-20/E.2037 sayılı yazı.

İlgili yazınızda, müdürlüğümüze bağlı Gazimağusa bölgesindeki öğrenim gören öğrencilere yönelik olarak " **Lise Öğrencilerinde Siber Mağduriyet Benlik Saygısı ve Yaşam Boyu Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi**" konulu anket uygulama istemiyle izin talebinde bulunduğumuz.

Talebinizle ilgili olarak Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'nce yapılan incelemede, çalışmanın gizlilik ve gönüllük ilkelerine riayet edilerek uygulanması uygun görülmüştür. Ancak uygulanmadan önce ilgili okul müdürlükleri ile istişarede bulunup anketin ne zaman uygulanacağı birlikte saptanmalıdır. Keza, **anket yapıldıktan sonra da sonuçlarının Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü' ne de ulaştırması gerekmektedir.**

Bilgi edinmenizi ve gereğini saygı ile rica ederim.

e-imzalıdır

Gülşen HOCANIN
Müdür

Not: 93/2007 sayılı Elektronik İmza Yasası'nın 6.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.